

**Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"**

**Навчально-науковий Інститут економіки
Фінансово-економічний факультет**

Кафедра економічного аналізу і фінансів

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи
ступеню магістра

здобувача **Волошиної Вікторії Анатоліївни**

(ПІБ)

академічної групи **072М-24з-1 (заочна форма навчання)**

(шифр)

спеціальності **072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок**

(код і назва спеціальності)

освітньо-професійної програми: **«Фінанси, банківська справа та страхування»**

на тему: **«Управління оборотним капіталом підприємства (на прикладі**

ТОВ «Агро-Овен»»

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
Кваліфікаційної роботи				
Рецензент				
Нормоконтролер	Федорова О.Г.			

Дніпро
2025

**Національний технічний університет
"Дніпровська політехніка"**

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри

економічного аналізу і фінансів

(повна назва)

О.В. Усатенко

(підпис)

(прізвище, ініціали)

« _____ » _____ 2025 року

**ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеню магістра**

здобувачу **Волошиній Вікторії Анатоліївні** академічної групи **072М-24з-1**
(прізвище, ініціали) (шифр)

спеціальності **072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок**
(код і назва спеціальності)

На тему: **Управління оборотним капіталом підприємства (на прикладі
ТОВ «Агро-Овен»)**

затверджену наказом ректора НТУ "Дніпровська політехніка" від **12.11.2025р №1272-с**

Розділ	Зміст	Термін виконання
ВСТУП	Актуальність теми, мета і завдання, об'єкт і предмет роботи, методи, наукова та практична цінність, апробація результатів, публікації, структура роботи	01.09.2025- 14.09.2025
Розділ 1	Теоретико-методичні основи управління оборотним капіталом підприємства	15.09.2025- 28.09.2025
Розділ 2	Оцінка стану та ефективності управління оборотним капіталом ТОВ «Агро-Овен»	29.09.2025- 19.10.2025
Розділ 3	Напрями підвищення ефективності системи управління оборотним капіталом підприємства	20.10.2025- 02.11.2025
Розділ 4	Економічний ефект та прогноз показників ефективності управління оборотним капіталом підприємства	3.11.2025- 23.11.2025
ВИСНОВКИ		24.11.2025- 30.11.2025
Демонстраційний матеріал	Підготовка демонстраційного матеріалу до захисту	01.12.2025- 07.12.2025

Завдання видано

_____ (підпис керівника)

О.М. Кубецька

(прізвище, ініціали)

Дата видачі завдання **09.06.2025 р.**

Дата подання до екзаменаційної комісії **10.12.2025 р.**

Завдання прийнято до виконання

_____ (підпис студента)

В.А. Волошина

(прізвище, ініціали)

АНОТАЦІЯ

Волошина В.А. – Управління оборотним капіталом підприємства (на прикладі ТОВ «Агро-Овен»). – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота магістра за спеціальністю 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок. – НТУ «Дніпровська політехніка», Дніпро, 2025.

У магістерській роботі проведено дослідження теоретичних засад, методичних підходів та практичних інструментів управління оборотним капіталом підприємства з урахуванням особливостей функціонування ТОВ «Агро-Овен».

У роботі розглянуто економічний зміст і структуру оборотного капіталу, механізми управління його окремими складовими, а також індикатори оцінки ефективності його формування та використання. Проаналізовано динаміку оборотних активів підприємства, визначено рівень ліквідності, швидкість їх обороту та фактори, що впливають на фінансову стійкість і операційну результативність. Розроблено комплекс заходів з удосконалення системи управління оборотним капіталом, включаючи оптимізацію процесів формування активів, підвищення ефективності їх використання та скорочення дебіторської заборгованості.

Проведено економічну оцінку впровадження запропонованих організаційно-економічних заходів. Обґрунтовано доцільність їх реалізації, що забезпечує зростання оборотності активів, поліпшення платоспроможності, зменшення фінансових витрат і підвищення прибутковості підприємства. Запропоновано прогнозні розрахунки показників ефективності управління оборотним капіталом із застосуванням удосконалених методичних підходів, що спрямовані на зміцнення фінансової стійкості ТОВ «Агро-Овен».

ОБОРОТНИЙ КАПІТАЛ, ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ, ОПТИМІЗАЦІЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ, ОБОРОТНІ АКТИВИ.

ABSTRACT

Voloshyna V.A. – Management of the working capital of an enterprise (based on the example of Agro-Oven LLC). – Qualification work on the rights of the manuscript.

Master's qualification work in specialty 072 Finance, banking, insurance and stock market. – Dnipro University of Technology, Dnipro, 2025.

The master's thesis examines the theoretical foundations, methodological approaches, and practical tools of enterprise working capital management, taking into account the specific features of LLC “Agro-Oven”.

The study explores the economic essence and structure of working capital, the mechanisms of managing its individual components, as well as the indicators for assessing the efficiency of its formation and utilization. The dynamics of the enterprise's current assets have been analyzed, including liquidity levels, turnover rates, and key factors affecting financial stability and operational efficiency. A set of measures aimed at improving the working capital management system has been developed, including optimization of asset formation processes, enhancement of asset utilization efficiency, and reduction of accounts receivable.

An economic assessment of the implementation of the proposed organizational and economic measures has been conducted. The feasibility of their implementation has been substantiated, as these measures ensure an increase in asset turnover, improvement of solvency, reduction of financial costs, and enhancement of the enterprise's profitability. Forecast calculations of working capital management efficiency indicators have been proposed based on improved methodological approaches aimed at strengthening the financial stability of LLC “Agro-Oven”.

WORKING CAPITAL, MANAGEMENT EFFICIENCY, ACCOUNTS RECEIVABLE OPTIMIZATION, CURRENT ASSETS3MICT.

ЗМІСТ

	Стор.
ВСТУП	8
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	11
1.1. Сутність та економічний зміст оборотного капіталу підприємства	11
1.2. Особливості управління оборотним капіталом підприємств	18
1.3. Методичний інструментарій оцінки рівня управління оборотним капіталом підприємства	30
Висновки до розділу 1	36
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ТОВ «АГРО_ОВЕН»	38
2.1. Загальна характеристика підприємства	38
2.2. Аналіз складу, структури та динаміки оборотного капіталу підприємства	42
2.3. Оцінка ефективності управління оборотним капіталом підприємства	60
Висновки до розділу 2	72
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	75
3.1. Вдосконалення системи управління оборотним капіталом підприємства	75
3.2. Оптимізація процесів формування та використання оборотного капіталу підприємства	86

3.3.	Оптимізація дебіторської заборгованості в системі управління оборотним капіталом підприємства	94
	Висновки до розділу 3	97
	РОЗДІЛ 4. ЕКОНОМІЧНИЙ ЕФЕКТ ТА ПРОГНОЗ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА	99
4.1.	Розрахунок економічного ефекту від вдосконалення управління оборотним капіталом підприємства	99
4.2.	Прогнозування показників ефективності управління оборотним капіталом з урахуванням удосконалених методичних підходів	104
	Висновки до розділу 4	107
	ВИСНОВКИ	109
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	114
	ДОДАТКИ	121

ВСТУП

Актуальність теми. Ефективне управління оборотним капіталом є одним із ключових факторів забезпечення фінансової стійкості, ліквідності та конкурентоспроможності сучасних підприємств. В умовах нестабільної економічної ситуації та високої конкуренції надзвичайно важливо забезпечувати раціональне формування та використання оборотних активів, зокрема шляхом оптимізації дебіторської та кредиторської заборгованості, ефективного планування запасів та контролю за грошовими потоками.

У науковій літературі проблемами управління оборотним капіталом займалися як іноземні, так і вітчизняні вчені. Зокрема, можна відмітити праці таких вчених, як: Савчук В.І., Коваленко С.М., Кубецької О.М. та інших, які визначили методичні підходи до оцінки ефективності оборотних коштів та розвитку систем фінансового контролю.

Актуальність роботи зумовлена необхідністю вдосконалення системи управління оборотним капіталом з метою підвищення ліквідності підприємств і зниження його фінансових ризиків.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є визначення ефективних шляхів управління оборотним капіталом підприємства для підвищення фінансової стійкості, ліквідності та оптимізації структури фінансування оборотних активів.

Для досягнення поставленої мети в роботі вирішуються такі завдання:

- систематизувати теоретико-методичні основи управління оборотним капіталом;
- оцінити стан та ефективність використання оборотних активів на прикладі ТОВ «Агро-Овен»;
- обґрунтувати напрями вдосконалення системи управління оборотним капіталом;
- розрахувати економічний ефект від оптимізації дебіторської заборгованості та структури фінансування;

- здійснити прогноз показників ефективності управління оборотним капіталом із застосуванням удосконалених методичних підходів.

Об'єкт дослідження – процес управління оборотним капіталом підприємства.

Предмет дослідження – методичні підходи та інструменти оптимізації оборотного капіталу, зокрема дебіторської заборгованості та структури фінансування.

Методи дослідження. Методи дослідження включають: метод аналізу та синтезу, індукції та дедукції, метод економіко-математичного моделювання, методи фінансового аналізу, метод порівняння та систематизації, а також метод прогнозування (для прогнозування показників ефективності управління оборотним капіталом).

Інформаційна база. Інформаційною базою роботи є фінансова звітність ТОВ «Агро-Овен» за 2022–2024 рр., нормативно-правові акти України, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних дослідників.

Наукова новизна отриманих результатів. Наукова новизна роботи полягає у розробці та апробації удосконалених методичних підходів до управління оборотним капіталом, які дозволяють оптимізувати дебіторську заборгованість та структуру фінансування з урахуванням економічного ефекту.

Практична цінність роботи полягає у можливості впровадження запропонованих заходів на підприємствах для підвищення ліквідності, зниження фінансових ризиків та оптимізації використання оборотного капіталу.

Апробація результатів дослідження і публікації. Апробація результатів здійснена шляхом представлення основних положень дослідження на XII Всеукраїнській науково-практичній конференції «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики», м. Полтава, ПДАУ, 12 листопада 2025 року.

Особистий внесок автора полягає у проведенні ґрунтовного аналізу показників фінансування та використання оборотного капіталу досліджуваного підприємства, розробці моделей оптимізації дебіторської заборгованості та

оптимізації середньозваженої вартості оборотного капіталу, у прогнозуванні показників ефективності управління оборотним капіталом.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Магістерська робота складається зі вступу, чотири розділи, висновків та рекомендації, списку використаних джерел, який включає 69 найменувань та 2 додатки. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи – 117 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність та економічний зміст оборотного капіталу підприємства

Будь-яке підприємство в процесі господарської діяльності використовує певну сукупність коштів, що вкладаються у поточні активи, які забезпечують безперервність операційного процесу та перетворюються на гроші протягом одного виробничого циклу, тобто формують оборотний капітал. Він включає запаси, дебіторську заборгованість, грошові кошти та інші короткострокові активи, необхідні для підтримання щоденної діяльності.

Отже, оборотний капітал (або оборотні активи) є динамічною сукупністю грошових коштів, авансованих підприємством у поточні активи (запаси, дебіторська заборгованість, грошові кошти та їх еквіваленти), які повністю споживаються або змінюють свою натурально-речову форму протягом одного виробничого чи операційного циклу, забезпечуючи фінансову основу для безперервності операційної діяльності.

Він виступає як фінансовий міст, що зв'язує різні стадії кругообігу фондів – від грошової форми (придбання ресурсів) через товарну (запаси) і виробничу (незавершене виробництво) до завершальної грошової (виручка від реалізації), і його ефективне управління є вирішальним фактором для підтримання ліквідності, платоспроможності та забезпечення прибутковості, оскільки будь-яке "заморожування" коштів у надмірних запасах чи простроченій дебіторській заборгованості прямо призводить до зростання потреби у зовнішньому фінансуванні та зниження фінансової стійкості підприємства.

Потрібно відмітити, що на сьогодні, існує велика кількість визначень даної категорії, що є підтвердженням відсутності єдиного розуміння її сутності.

А.М. Поддєрьогін уніфікує термінологію, трактуючи «оборотний капітал» та «оборотні кошти» як ідентичні категорії: це сукупність грошових коштів,

інвестованих (авансованих) у оборотні активи (виробничі фонди та фонди обігу), функціональне призначення яких полягає у підтриманні циклічності виробництва та збуту продукції для генерації прибутку [8, с. 140]. Це визначення досить точно відображає економічну сутність оборотного капіталу.

Водночас, такі вчені як Носань Н.С. і Мартінович В.Г. зазначають, що ототожнення цих понять не є цілком правильним, адже до складу оборотних коштів не включаються, наприклад, короткострокові фінансові вкладення.

У світлі вищезазначеного, науковці пропонують ідентифікувати оборотний капітал як майнову базу, яка виступає джерелом покриття (фінансування) оборотних активів. Його критичне значення полягає у забезпеченні безперервності операційної діяльності задля оптимізації таких ключових фінансових параметрів, як ліквідність, платоспроможність, фінансова стійкість і рентабельність [9, с. 273].

Р.А. Слав'юк та В.Г. Андрійчук займають іншу позицію, ототожнюючи поняття «оборотний капітал» та «оборотні активи».

В.Г. Андрійчук ототожнює «оборотний капітал» та «оборотні активи», підкреслюючи, що оборотний капітал підприємства складається з активів, призначених для виробничого споживання чи реалізації протягом операційного циклу або 12 місяців із дати балансу, а також із грошових коштів та їх еквівалентів.

Операційний цикл при цьому визначається як проміжок часу від придбання запасів до надходження коштів від продажу готової продукції. З економічної точки зору, оборотний капітал являє собою сукупність оборотних фондів і фондів обігу [10, с. 303].

Подібне трактування дає Р.А. Слав'юк, зазначаючи, що оборотні активи (оборотний капітал) – це активи, які перетворюються на грошові кошти (готівку) протягом одного року або виробничого циклу [11, с. 98].

С.В. Шарова та Т.О. Бойко також дотримуються цієї позиції, вважаючи, що оборотний капітал слід розглядати як грошові кошти, їх еквіваленти та інші активи, авансовані у виробничі фонди та фонди обігу. Ці активи

використовуються для реалізації чи споживання протягом операційного циклу або дванадцяти місяців із дати балансу. Важливо, що ці активи повністю переносять свою вартість на вартість виготовленої продукції, забезпечуючи безперервність процесу виробництва і реалізації [12, с. 109]. Таке визначення повною мірою відповідає класичному підходу до характеристики оборотних активів.

О.В. Коваленко констатує, що попри різноманітність термінів, економічна сутність понять «оборотний капітал» та «оборотні активи» тлумачиться у вітчизняній та зарубіжній науковій літературі досить однозначно. Це сукупність грошових коштів, авансованих підприємством для формування оборотних виробничих фондів та фондів обігу. Ці кошти використовуються протягом одного відтворювального циклу або короткострокового періоду (до одного року), забезпечують безперервність виробничо-господарської діяльності та приносять економічну вигоду [13, с. 204].

Водночас, окремі науковці заперечують тотожність понять «оборотний капітал», «оборотні кошти» та «оборотні активи». Зокрема, А.С. Полторак наголошує, що категорії «оборотні активи» й «оборотні кошти» мають самостійний зміст через існування суттєвої різниці.

Так, оборотні активи включають поточні фінансові інвестиції, на відміну від оборотних коштів. Також, період функціонування оборотних коштів триває один рік або кругообіг, тоді як для оборотних активів він дорівнює одному року або операційному циклу.

Крім того, оборотні активи витрачаються у процесі виробництва, тоді як оборотні кошти лише авансуються, не споживаючись безпосередньо, і тому виступають проміжною ланкою між активом і пасивом балансу [14].

На думку О.О. Мариновича, хоча «оборотні активи» та «оборотний капітал» охоплюють однакові об'єкти (грошові кошти, виробничі запаси, дебіторська заборгованість), поняття «оборотний капітал» є ширшим. Воно відображає не лише склад оборотних активів, але й характеризує джерела їх фінансування, що забезпечує комплексний підхід до оцінки руху коштів у межах

операційного циклу підприємства [15, с. 1309].

Відповідно до Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», оборотні активи визначаються як грошові кошти та їх еквіваленти, не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації або споживання протягом операційного циклу чи дванадцяти місяців з дати балансу [16].

Відсутність чіткого нормативного розмежування термінів «оборотний капітал», «оборотні активи» та «оборотні кошти» на законодавчому рівні створює певні труднощі для бухгалтерського обліку та фінансового аналізу. Це ускладнює виконання його основних завдань, послаблює аналітичну функцію обліку як інструменту управління економічною ефективністю, а також обмежує можливості вдосконалення методів аналізу і підготовки обґрунтованих управлінських рішень.

Як зазначають В.М. Гриньова та В.О. Коюда, оборотний капітал – це кошти, що забезпечують обслуговування господарської діяльності підприємства, одночасно беручи участь як у процесі виробництва, так і у процесі реалізації продукції [17, с. 154].

На нашу думку, поняття «оборотний капітал» і «оборотні активи» дійсно мають схожий економічний зміст, проте оборотний капітал більшою мірою відображає процес фінансування оборотних активів.

Виходячи з цього, оборотний капітал доцільно визначати як сукупність коштів, вкладених у оборотні активи підприємства у формі засобів виробництва та засобів обігу, що використовуються в процесі виробництва та реалізації продукції протягом операційного циклу або 12 місяців з дати балансу і повністю переносять свою вартість у вартість новоствореного продукту.

Перелік найбільш вживаних визначень наведено в табл. 1.1.

Ці підходи до змісту категорії "оборотний капітал" допомагають підприємствам розробляти ефективні стратегії управління ресурсами, забезпечувати фінансову стабільність та підвищувати конкурентоспроможність на ринку.

Таблиця 1.1 - Дефініції категорії “оборотний капітал”

Автор	Визначення
Зелгавіліс І.В. [4]	Грошові ресурси та мобільні активи, які трансформуються у грошові кошти протягом кожного виробничого циклу, забезпечуючи безперервність процесу виробництва та обороту, а також одержання прибутку
Ходжва К.Я. [6]	Складову «продуктивного капіталу», який у процесі споживання повністю переносить свою вартість на створену продукцію та «повертається до підприємця у грошовій формі протягом кожного кругообігу капіталу»
Дробошевська Т.В. [5]	Грошові кошти, вкладені в оборотні засоби і засоби обігу для того, щоб забезпечити процес виробництва й реалізації продукції і за сприятливих умов отримати прибуток
Авторське визначення	Сукупність грошових коштів, авансованих у поточні активи підприємства, які беруть участь у процесі виробництва та реалізації продукції протягом одного операційного циклу або дванадцяти місяців, повністю споживаються в кожному виробничому циклі й повністю переносять свою вартість на вартість готової продукції.

Оборотні активи формують частину собівартості продукції, тому при дослідженні їхньої економічної сутності важливо враховувати циклічність і вартісний характер їхнього обігу. Основна роль оборотних активів полягає у забезпеченні безперервного відтворення господарського процесу, який охоплює стадії виробництва й обігу.

Оборотні активи постійно перебувають у русі, проходячи три основні етапи свого кругообігу: грошовий, виробничий та товарний. Ці етапи умовно можна розділити на три фази.

Перша фаза – товарна (Д–Т), коли грошові кошти (Д) підприємства перетворюються на товари (Т), тобто відбувається трансформація оборотного капіталу у відповідні оборотні активи.

Друга фаза – виробнича (Т–П–Т’), під час якої оборотні активи задіюються безпосередньо у виробничому процесі, набуваючи форм незавершеного виробництва, напівфабрикатів та готової продукції. У цій стадії відбувається рух від активів до коштів і назад до активів у процесі виробництва.

Третя фаза – грошова (Т’–Д’), коли готова продукція реалізується, і отримані виручені кошти надходять на рахунки підприємства. Цей етап завершального кругообігу забезпечує зворотне перетворення оборотних активів

у грошовий капітал, закриваючи цикл обігу.

Структурно оборотний капітал підприємства поділяється на дві основні частини: оборотні виробничі фонди та фонди обігу. Перша включає ресурси, які безпосередньо використовуються у виробництві і забезпечують його безперервність. Друга частина функціонує у сфері обігу, сприяючи реалізації готової продукції, руху грошових коштів та фінансовим розрахункам із контрагентами.

Такий поділ відображає подвійний характер функціонування оборотного капіталу – як у сфері виробництва, так і у сфері обігу. Оборотні виробничі фонди охоплюють сукупність ресурсів, що безпосередньо беруть участь у процесі створення продукції. До них належать виробничі запаси (сировина, матеріали, комплектуючі, паливо, енергія), незавершене виробництво, а також витрати майбутніх періодів. Ці елементи постійно перебувають у русі: сировина і матеріали переходять у процес виробництва, утворюючи нову вартість, після чого повертаються у грошову форму через реалізацію готової продукції. Раціональне управління цією частиною капіталу дає змогу уникнути виробничих простоїв, зменшити витрати на зберігання запасів і підвищити ефективність виробничого процесу.

Фонди обігу, своєю чергою, функціонують у сфері реалізації продукції та забезпечують перетворення товарної форми капіталу у грошову. До їх складу входять готова продукція на складі, товари, відвантажені покупцям, але ще не оплачені, грошові кошти на рахунках, у касі, а також дебіторська заборгованість. Основне завдання фондів обігу полягає у забезпеченні безперервності процесу реалізації продукції та стабільності грошових потоків. Вони дозволяють підприємству своєчасно здійснювати розрахунки з постачальниками, працівниками, державними органами та іншими контрагентами. Водночас надмірне зростання цієї частини оборотного капіталу може свідчити про уповільнення оборотності коштів або проблеми з реалізацією продукції.

Елементний склад оборотного капіталу наведено на рис. 1.1.

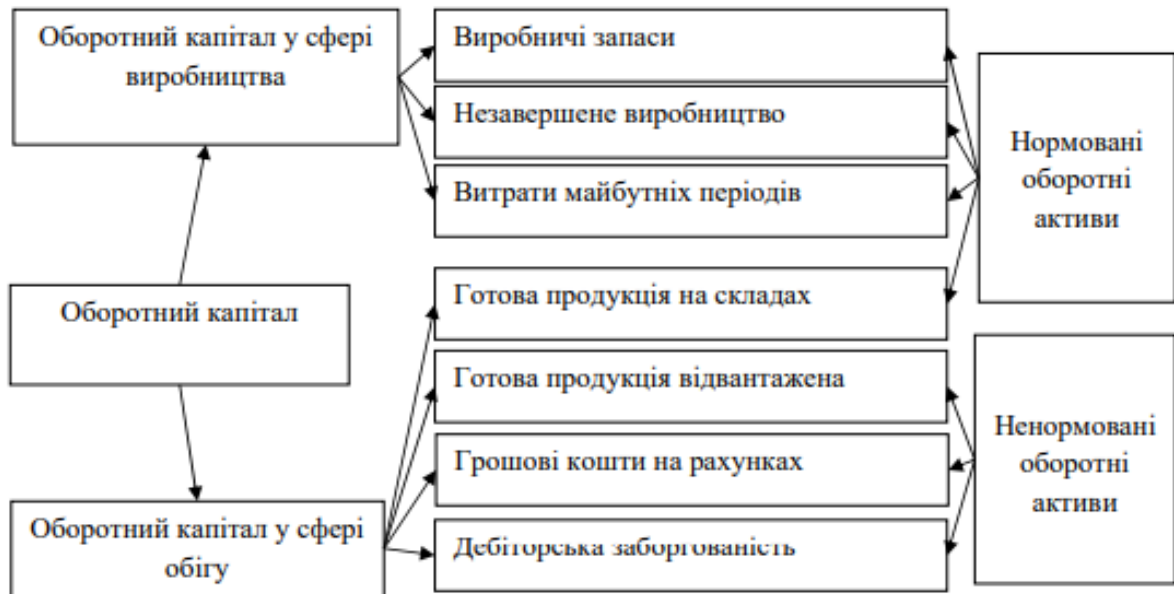

Рис. 1.1 – Складові оборотного капіталу

Важливою характеристикою оборотного капіталу є його швидкість обороту, тобто період, за який він проходить усі стадії кругообігу – від придбання ресурсів до повернення грошових коштів у вигляді виручки.

Чим швидше здійснюється цей процес, тим ефективніше підприємство використовує свої ресурси, тим менше потребує додаткового фінансування.

Для забезпечення стабільної діяльності необхідно підтримувати оптимальне співвідношення між виробничими фондами та фондами обігу. Недостатній обсяг першої групи може спричинити збої у виробництві, тоді як надмірне зростання другої може призвести до заморожування капіталу в запасах чи дебіторській заборгованості.

Економічний зміст оборотного капіталу полягає в тому, що він забезпечує своєчасне фінансування поточних витрат, гарантує ліквідність, впливає на фінансову стійкість і є ключовим елементом управління грошовими потоками підприємства, визначаючи його здатність стабільно працювати та розвиватися.

Таким чином, оборотний капітал, виступаючи єдиною системою взаємопов'язаних елементів, забезпечує безперервний рух вартості на всіх стадіях виробничо-комерційного циклу. Ефективне управління ним є запорукою фінансової стійкості, платоспроможності та конкурентоспроможності

підприємства на ринку.

1.2. Особливості управління оборотним капіталом підприємств

Успішне управління оборотним капіталом та активами є одним із ключових чинників стратегічного розвитку підприємства, оскільки саме воно забезпечує ефективність усієї господарської діяльності та високі кінцеві результати.

Основною метою управління оборотними активами є забезпечення їх оптимального обсягу та раціональної структури, що дозволяє підтримувати безперервність операційної діяльності та створює передумови для сталого розвитку підприємства. Реалізація цієї мети ґрунтується на низці завдань.

По-перше, необхідно створити умови для ефективного та безперервного виробничого процесу, що досягається шляхом формування відповідних видів активів з урахуванням обсягів діяльності підприємства, тривалості операційного і фінансового циклів.

По-друге, важливо прискорити оборотність усіх елементів оборотних активів шляхом збільшення частки тих, які мають високу швидкість обігу, та скорочення частки малорухомих активів.

По-третє, управління оборотними активами повинно забезпечувати належний рівень ліквідності, який гарантує платоспроможність підприємства. Це досягається через контроль за розмірами найбільш ліквідних активів, зокрема короткострокових фінансових інвестицій, що можуть швидко конвертуватися у грошові кошти.

По-четверте, важливо підвищувати рентабельність оборотних активів шляхом зменшення ризику втрати коштів, а також встановлювати оптимальне співвідношення між поточною та довгостроковою заборгованістю при їх фінансуванні [7].

Ефективне управління оборотними активами ґрунтується на неухильному дотриманні низки принципів (рис. 1.2).

1. Принцип взаємопов'язаності передбачає те, що управління оборотними активами здійснюється в межах загальної системи управління фінансами підприємства, оскільки будь-яке управлінське рішення прямо або опосередковано впливає на ефективність діяльності підприємства.
2. Принцип своєчасності передбачає те, що кожне управлінське рішення щодо формування та використання кожного складника оборотних активів має прийматися своєчасно та на основі отримання оперативної й достовірної інформації.
3. Принцип координації - цей принцип спрямовує управлінців підприємства на досягнення узгодженості управлінських рішень у сфері оборотних активів із рішеннями щодо поточних зобов'язань.
4. Принцип безперервності передбачає те, що управління оборотними активами розглядається як постійний процес, який забезпечує прийняття низки управлінських рішень, що впливають на ліквідність та платоспроможність підприємства.
5. Принцип оптимальності означає те, що кожне управлінське рішення щодо визначення обсягів оборотних активів та всіх їхніх складників спрямовується на знаходження їхнього оптимального розміру.
6. Принцип раціональності передбачає те, що усі складники оборотних активів повинні бути раціонально розміщені між стадіями відтворювального процесу підприємства.

Рис. 1.2 – Принципи управління оборотним капіталом підприємства

Джерело: [6]

До основних функцій управління оборотними активами належать контрольна, стабілізуюча та аналітична.

Контрольна функція спрямована на забезпечення постійного контролю за обсягом оборотних активів, що дозволяє підтримувати ліквідність і платоспроможність підприємства.

Стабілізуюча функція тісно пов'язана з попередньою і полягає у підтриманні стійких фінансових позицій підприємства для забезпечення подальшого розвитку.

Аналітична функція передбачає систематичний аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів, а також виявлення факторів, що впливають на їх ефективність [24].

У контексті фінансової стратегії управління оборотним капіталом охоплює формування необхідного обсягу і структури активів, визначення джерел їх фінансування, оптимізацію грошових потоків і реалізацію стратегічних рішень щодо підвищення ефективності використання ресурсів [8].

Узагальнення теоретичних і практичних положень управління оборотним капіталом дозволяє побудувати комплексну модель системи управління, яка відображає взаємозв'язок між елементами оборотних активів, джерелами їх фінансування та кінцевими результатами діяльності підприємства.

Розглянувши детальніше перший етап управління оборотним капіталом, його доцільно поділити на кілька складових, що дозволяють комплексно оцінити ефективність формування та використання оборотних активів підприємства.

Насамперед проводиться визначення загального обсягу оборотних активів, що зосереджені на підприємстві, з одночасним аналізом змін у їх структурі та динаміці протягом звітного періоду.

Важливо проаналізувати стан оборотного капіталу у попередніх періодах, адже це дає змогу виявити тенденції його зростання або скорочення, визначити основні чинники впливу та встановити закономірності, що характеризують ефективність використання активів.

На цьому етапі також визначаються принципові підходи до формування оборотного капіталу, здійснюється його оптимізація з метою досягнення балансу між прибутковістю та ліквідністю, а також забезпечується підтримання необхідного рівня фінансової стійкості підприємства.

Важливими напрямками є забезпечення достатньої ліквідності оборотного капіталу, підвищення його рентабельності та мінімізація витрат, пов'язаних із його використанням у процесі господарської діяльності.

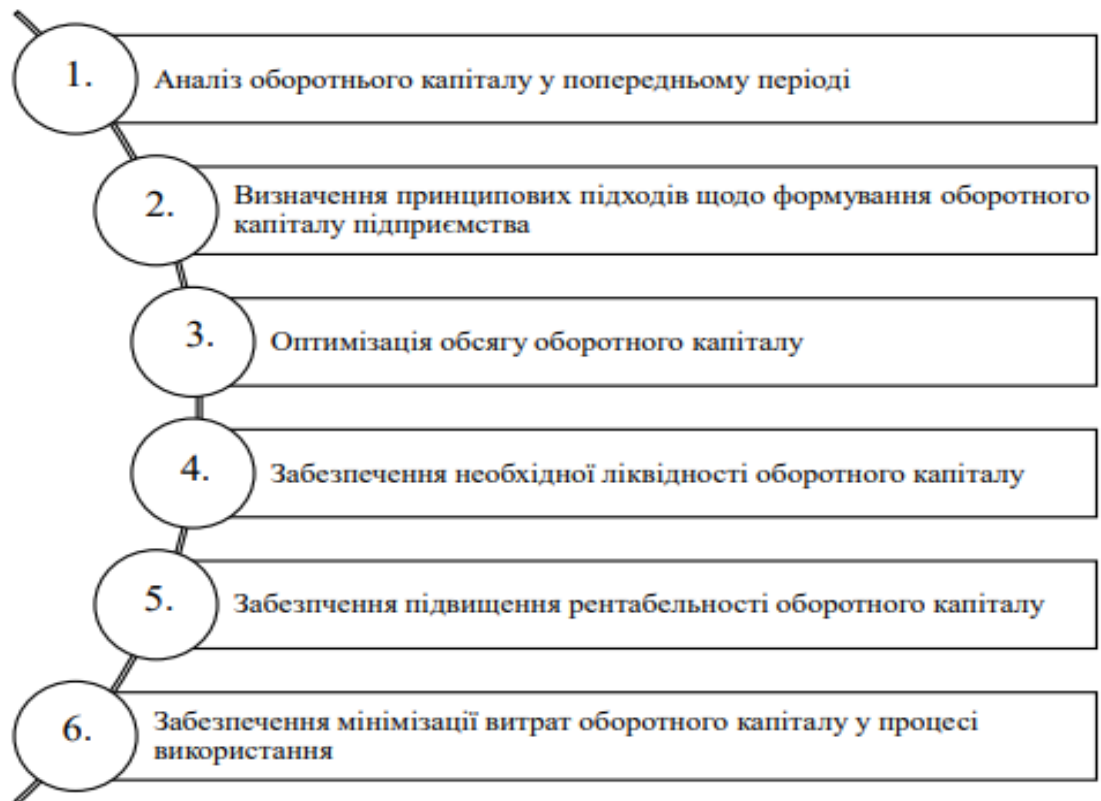

Рис. 1.3 – Модель структури управління оборотним капіталом підприємства

Під час аналізу визначається частка оборотних активів у загальній структурі майна підприємства та простежуються її зміни в динаміці. Наступним кроком є вивчення структури оборотних активів, сформованих за рахунок оборотного капіталу, що включає запаси сировини, готової продукції, напівфабрикатів, грошові кошти, дебіторську заборгованість та інші складові. У процесі аналізу враховується динаміка змін кожного з цих показників у порівнянні з обсягами виробництва і реалізації продукції, що дозволяє оцінити ефективність використання ресурсів. Окремо розглядається питома вага основних елементів оборотних активів у структурі балансу, що дає змогу зробити висновки щодо їх ліквідності та мобільності.

Наступним важливим етапом є визначення темпів обертання оборотного капіталу та окремих його складових. Для цього досліджуються загальні показники швидкості обороту, аналізується структура операційного, виробничого та фінансового циклів, а також виявляються фактори, що визначають тривалість кожного з них [39; 58].

Значну увагу приділяють також розрахунку рентабельності оборотного капіталу, який дозволяє оцінити ефективність його використання. У процесі оцінювання застосовується коефіцієнт рентабельності оборотного капіталу, а також модель «Дюпон», відповідно до якої рентабельність оборотного капіталу визначається як добуток рентабельності реалізації продукції на оборотність оборотного капіталу:

$$\text{Рок} = \text{Ррп} \times \text{Оок}, \quad (1.1)$$

де, Рок - рентабельності оборотного капіталу;

Ррп – рентабельність реалізації продукції;

Оок – оборотність оборотного капіталу.

Отримані результати аналізу дозволяють зробити висновки щодо ефективності управління оборотним капіталом, визначити сильні та слабкі сторони фінансової політики підприємства, а також окреслити напрями її вдосконалення в майбутньому.

Завершальним етапом першої частини аналізу є дослідження структури джерел поповнення оборотного капіталу, що дозволяє оцінити ступінь фінансової незалежності підприємства та ефективність використання залучених коштів.

Другий етап управління передбачає визначення підходу до формування оборотного капіталу.

У сучасній економічній літературі розрізняють три основні підходи до його фінансування – консервативний, поміркований і агресивний. Вибір того чи іншого підходу залежить від загальної фінансової стратегії підприємства, рівня його ризику та очікуваної рентабельності. Навіть за однакових обсягів виробництва та реалізації продукції різні стратегії можуть зумовити значні коливання у запланованому обсязі оборотного капіталу, що свідчить про важливість зваженого вибору фінансової політики управління цими ресурсами.

Агресивна політика управління оборотним капіталом характеризується

високою часткою поточних активів у загальній структурі активів підприємства та тривалим періодом їх обороту. Така модель управління передбачає, що підприємство утримує значні запаси сировини, готової продукції, а також має великі залишки грошових коштів для забезпечення безперервності виробництва та збуту. Крім того, у рамках агресивної стратегії часто використовуються інструменти стимулювання продажів, що призводить до збільшення обсягів дебіторської заборгованості.

Такий підхід дозволяє підприємству бути більш гнучким у задоволенні попиту ринку, швидше реагувати на зміни кон'юнктури, однак потребує значних фінансових ресурсів і підвищує рівень ризику ліквідності.

Агресивна політика може бути ефективною лише для підприємств, які мають стабільний доступ до короткострокових джерел фінансування, зокрема банківських кредитів. У такому випадку близько половини активів може фінансуватися за рахунок короткотермінових позик, що дозволяє підтримувати високу ділову активність.

Однак, незважаючи на потенційні переваги, агресивна стратегія несе й суттєві ризики: зростає ймовірність виникнення фінансових труднощів у разі зменшення обсягів продажу або затримок у надходженні коштів від дебіторів. Тому така модель управління вимагає ретельного моніторингу грошових потоків і постійного контролю за ефективністю використання короткострокових зобов'язань. Агресивна модель формування оборотного капіталу.

Помірний підхід до управління оборотним капіталом ґрунтується на забезпеченні оптимального балансу між ліквідністю та прибутковістю підприємства. Його головна мета полягає у повному задоволенні потреби підприємства в усіх видах оборотних активів протягом поточного періоду, а також у створенні необхідних резервів на випадок непередбачуваних збоїв в операційній діяльності.

Такий підхід дозволяє підтримувати стабільність фінансових потоків і мінімізувати ризики нестачі ресурсів, що можуть негативно вплинути на безперервність виробничого процесу. Водночас він сприяє підвищенню

ефективності розподілу фінансових ресурсів, оскільки передбачає раціональне співвідношення між рівнем ризику та очікуваною віддачею від використання капіталу. У межах помірної політики необоротні активи повністю фінансуються за рахунок власного капіталу підприємства, що забезпечує їхню стабільність і знижує залежність від зовнішніх джерел фінансування. Основну ж частину оборотного капіталу становить змінна частина, яка формується за рахунок довгострокових зобов'язань. Така структура фінансування дозволяє підприємству залишатися гнучким у своїй діяльності, зберігаючи водночас достатній рівень фінансової стійкості.

Помірна модель вважається найбільш збалансованою серед усіх стратегій, адже вона поєднує у собі переваги як агресивного, так і консервативного підходів, забезпечуючи оптимальне співвідношення між ризиком і результативністю використання оборотного капіталу.

Консервативна політика управління оборотним капіталом відрізняється обережним підходом до формування та використання поточних активів. На відміну від агресивної чи помірної моделей, вона передбачає обмеження зростання найбільш ліквідних активів і орієнтується на стабільність фінансової діяльності підприємства. За такої політики господарська діяльність характеризується високим рівнем визначеності: підприємство має чітке уявлення про обсяги продажів, строки надходження грошових коштів, потребу у запасах сировини та матеріалів, а також про тривалість їх використання у виробничому процесі. У структурі активів при цьому спостерігається незначна частка найбільш ліквідних ресурсів, що сприяє скороченню терміну оборотності оборотного капіталу.

Основною перевагою консервативної політики є підвищення рівня рентабельності активів, адже мінімізація надлишкових запасів та грошових залишків дозволяє ефективніше використовувати фінансові ресурси. Водночас цей підхід має і свої недоліки – насамперед підвищується ризик втрати платоспроможності у разі затримки надходження коштів або порушення строків розрахунків із контрагентами.

Таким чином, консервативна модель є доцільною для підприємств із прогнозованими обсягами діяльності та стабільними фінансовими потоками, де пріоритетом є мінімізація ризиків, навіть за умови певного зниження ліквідності.

Проаналізувавши різні моделі управління оборотним капіталом, можна зробити висновок, що агресивна політика спрямована на мінімізацію ризику технічної неплатоспроможності, однак вона не завжди забезпечує підвищення показників економічної рентабельності активів. Консервативна політика, навпаки, передбачає утримання від зростання найбільш ліквідних активів і прагне до зменшення їх частки у загальній структурі активів, що знижує ризики, але може обмежити ефективність використання капіталу. Помірна політика займає проміжну позицію між двома попередніми моделями, забезпечуючи баланс між ліквідністю, прибутковістю та ризиком. Оптимальна модель управління передбачає, що фінансова рентабельність активів, ризик неплатоспроможності та швидкість обороту коштів підтримуються на середньому, збалансованому рівні. Компромісна політика, своєю чергою, характеризується помірним рівнем використання короткотермінових банківських кредитів.

Третій етап управління оборотним капіталом передбачає його оптимізацію. На цьому етапі розробляється комплекс заходів, спрямованих на скорочення тривалості операційного циклу. Тривалість виробничого циклу залежить від низки чинників, зокрема кількості робочого часу, необхідного для виготовлення готової продукції, обсягу одночасно використовуваних предметів праці, тривалості нетехнологічних операцій, перерв у виробничому процесі та способу руху предметів праці під час обробки. Аналізуючи ці складові, керівництво підприємства може визначити напрями вдосконалення виробництва з метою підвищення його ефективності. Після цього здійснюється оптимізація структури оборотного капіталу, визначення раціонального обсягу його окремих елементів та розрахунок потреби у капіталі на майбутній період.

Четвертий етап зосереджується на забезпеченні належної ліквідності оборотного капіталу. Для цього складається графік сезонної динаміки зміни

найбільш ліквідних активів, що базується на аналізі їхніх щомісячних коливань за попередні роки. На основі отриманих даних визначаються коефіцієнти нерівномірності оборотних активів, а також розраховується постійна частка ліквідних ресурсів і середні обсяги активів, які зазнають змін у наступному періоді.

П'ятий етап управління спрямований на підвищення рентабельності оборотного капіталу. Це досягається шляхом ефективного використання тимчасово вільних коштів, що перебувають в обігу, та їх інвестування у короткострокові фінансові інструменти. Такий підхід сприяє зростанню прибутковості підприємства без суттєвого збільшення ризику.

Останнім етапом є мінімізація витрат, пов'язаних із використанням оборотного капіталу. Цей процес передбачає аналіз ризиків, що виникають під час зберігання сировини, готової продукції та інших елементів виробництва. Недотримання умов зберігання або неефективне управління запасами може призвести до значних втрат, тому важливим завданням є розроблення заходів щодо їх попередження та мінімізації.

Отже, управління оборотним капіталом є комплексним процесом, який забезпечує стратегічний розвиток підприємства, сприяє зростанню прибутку, підвищенню рентабельності та ефективності операційного циклу. У результаті дослідження було визначено мету, завдання, принципи та функції управління оборотним капіталом, а також сформовано модель, що включає шість основних елементів, за допомогою яких підприємство може ефективно реалізовувати процес управління та досягати стабільного фінансового розвитку.

Функції управління оборотним капіталом наведено на рис. 1.4.

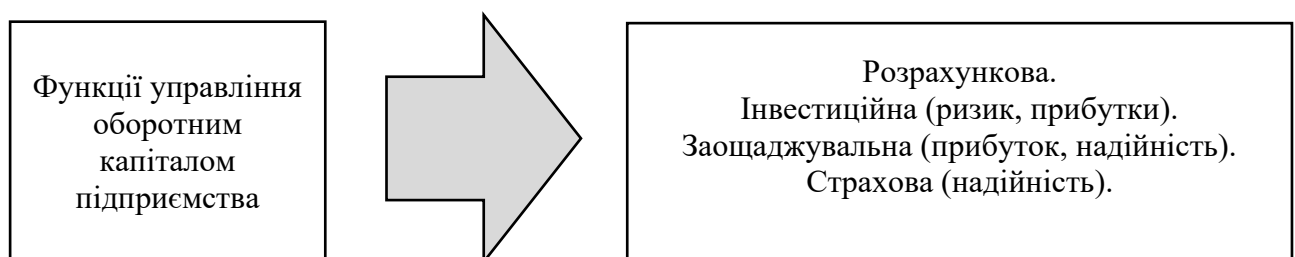

Рис. 1.4 – Функції управління оборотним капіталом

Наведена схема відображає чотири ключові функції системи управління оборотним капіталом підприємства, кожна з яких відіграє критичну роль у забезпеченні його фінансової стійкості та ефективності.

1. Розрахункова функція є базовою і полягає у забезпеченні своєчасного виконання всіх поточних фінансових зобов'язань підприємства. Вона охоплює управління грошовими потоками таким чином, щоб завжди мати достатню кількість ліквідних коштів для покриття операційних витрат, розрахунків з постачальниками, виплати заробітної плати та сплати податків. Ефективне виконання цієї функції забезпечує платоспроможність компанії та її здатність підтримувати ділову репутацію.

2. Інвестиційна функція пов'язана з управлінням компромісом між ризиком та прибутком. Суть цієї функції полягає у виборі оптимальної структури оборотних активів та джерел їх фінансування: інвестування в більш ліквідні, але низькоприбуткові активи (наприклад, грошові кошти) знижує ризик, тоді як інвестування у виробничі запаси або дебіторську заборгованість підвищує потенційний прибуток, але й збільшує ризик іммобілізації капіталу або неплатежів. Управління цією функцією спрямоване на максимізацію рентабельності оборотного капіталу при прийнятному рівні ризику.

3. Заощаджувальна функція фокусується на досягненні балансу між прибутком і надійністю, тобто на оптимізації рівня витрат, пов'язаних з володінням оборотними активами. Вона включає мінімізацію непродуктивних витрат, таких як витрати на зберігання надмірних запасів, втрати від знецінення дебіторської заборгованості або комісії за надмірне використання позикових коштів. Управління цією функцією допомагає зменшити операційні витрати та підвищити чистий прибуток через раціональне використання ресурсів, зберігаючи при цьому достатній запас ліквідності для надійної роботи.

4. Страхова функція безпосередньо стосується надійності і полягає у створенні фінансових резервів для покриття непередбачуваних потреб або операційних збоїв.

Вона передбачає підтримання певного забезпечувального запасу високоліквідних активів (наприклад, мінімального залишку грошових коштів або резервної кредитної лінії), які можуть бути використані у випадках несподіваного зростання попиту, затримок поставок сировини або непередбачуваних затримок платежів від клієнтів. Таким чином, страхова функція гарантує операційну стійкість підприємства та його здатність протистояти зовнішнім шокам.

Управління оборотним капіталом формується як двокомпонентна система, що охоплює взаємодію керуючої (суб'єктної) та керованої (об'єктної) підсистем (рис. 1.5).

Рис. 1.5 – Система управління оборотним капіталом підприємства

Керуюча підсистема являє собою управлінський апарат підприємства директорів, фінансових менеджерів та інших управлінців, на яких покладена відповідальність за прийняття стратегічних та оперативних рішень.

Об'єктом управління виступає безпосередньо оборотний капітал у всьому його складі та структурі, включаючи запаси, дебіторську заборгованість, грошові кошти та їх джерела фінансування.

Ключовим для функціонування цієї системи є встановлення взаємозв'язків між цими двома підсистемами, що реалізуються через прямий та зворотний зв'язок. Прямий зв'язок є первинним і визначальним, оскільки він спрямовує управлінський вплив від суб'єкта до об'єкта.

У системі управління оборотним капіталом цей зв'язок включає визначення чітких цілей, політик та конкретних завдань управління; планування необхідного розміру оборотних активів з урахуванням операційних потреб та стратегічних планів; а також визначення оптимальних джерел фінансування оборотних активів, що охоплює рішення щодо співвідношення власного та позикового капіталу.

Ці дії формують рамкову основу, в межах якої здійснюється вся подальша діяльність з управління оборотним капіталом.

Отже, управління оборотним капіталом має будуватися як єдина взаємопов'язана система, де кожне рішення впливає на ліквідність, платоспроможність та ефективність підприємства; рішення має прийматися своєчасно на основі достовірної інформації, забезпечувати координацію дій підрозділів та зовнішніх контрагентів, розглядати процес як безперервний з акцентом на зниження витрат та підтримку постійної доступності активів, при цьому досягаючи оптимального балансу між обсягом та складом оборотних активів, раціональним розміщенням їх по стадіях виробничого циклу з урахуванням економічної доцільності та мінімізації ризиків.

1.3. Методичний інструментарій оцінки рівня управління оборотним капіталом підприємства

Ефективність використання оборотного капіталу є однією з ключових складових загальної ефективності використання майна підприємства, оскільки раціональне управління оборотними коштами безпосередньо впливає на результати його господарської діяльності. Від того, наскільки ефективно підприємство використовує свої оборотні активи, залежить зростання обсягів виробництва, зниження собівартості продукції, підвищення рентабельності та загальної конкурентоспроможності на ринку.

Оборотний капітал забезпечує безперервність виробничого процесу, стабільність фінансових потоків і підтримку ліквідності, що є запорукою фінансової стійкості підприємства.

Валові оборотні активи – це все оборотне майно, незалежно від того, чия це власність. А от чисті оборотні активи показують особливу частину капіталу: ту, яка фінансується лише за рахунок стабільних джерел (власних коштів підприємства та довгострокових кредитів). Це важливий індикатор стійкості. Розрахунок суми чистих оборотних активів здійснюється за формулою:

$$\text{ЧОА} = \text{ОА} - \text{КФЗ}, \quad (1.2)$$

де, ЧОА – чисті оборотні активи підприємства;

ОА – валові оборотні активи;

КФЗ – короткострокові фінансові зобов'язання.

Цей показник є важливим аналітичним інструментом, оскільки дозволяє визначити рівень фінансової незалежності підприємства та його здатність покривати поточні зобов'язання за рахунок власних оборотних ресурсів.

Власні оборотні активи, у свою чергу, відображають ту частину оборотного капіталу, яка сформована виключно за рахунок власних коштів підприємства. Їх розрахунок здійснюється за формулою:

$$\text{ВОА} = \text{ОА} - \text{ДПК} - \text{КФЗ}, \quad (1.3)$$

де, ВОА – власні оборотні активи;

ДПК – довгостроковий позиковий капітал;

КФЗ – короткострокові фінансові зобов'язання.

Якщо підприємство не використовує довгострокові кредити для фінансування оборотних коштів, суми власних і чистих оборотних активів збігаються, що свідчить про повну самофінансованість його оборотних процесів.

Оборотні активи підприємства поділяються за видами, залежно від їх економічної природи та ролі у виробничо-фінансовій діяльності.

По-перше, це запаси сировини, матеріалів і напівфабрикатів, які забезпечують безперебійний виробничий процес. Їх наявність гарантує стабільність виробництва, запобігаючи простоям у разі збоїв у постачанні.

По-друге, до оборотних активів належать запаси готової продукції, що відображають обсяг виробленої, але ще не реалізованої продукції, а також незавершене виробництво, яке виступає проміжною ланкою у виробничому циклі.

По-третє, важливою складовою є дебіторська заборгованість, яка представляє собою суми, що належать підприємству від покупців та інших контрагентів. Ефективне управління дебіторською заборгованістю дозволяє забезпечити своєчасний приплив грошових коштів і підтримати ліквідність.

До грошових активів належать залишки коштів у національній і іноземній валюті, а також короткострокові фінансові вкладення, які виконують функцію тимчасового інвестування вільних грошових ресурсів. Інші оборотні активи включають витрати майбутніх періодів та інші складові, що не входять до наведених груп, але беруть участь у формуванні оборотного капіталу.

Залежно від характеру участі в операційному процесі, оборотні активи класифікуються на дві основні групи: ті, що обслуговують виробничий цикл підприємства, які охоплюють запаси сировини, матеріалів, напівфабрикатів,

незавершене виробництво та готову продукцію, та ті, що обслуговують фінансовий цикл, до яких відносяться дебіторська заборгованість і грошові активи.

Перші забезпечують фізичне створення продукції, другі – фінансові взаєморозрахунки та підтримку обороту капіталу.

Класифікація оборотних активів за періодом функціонування виділяється окремо: постійна частина оборотних активів являє собою мінімальний, незнижувальний рівень ресурсів, життєво необхідний для безперервного здійснення операційної діяльності підприємства. Цей критичний мінімум формується з урахуванням специфіки виробництва, тривалості виробничого циклу та запланованих обсягів реалізації. На противагу цьому, варіативна (змінна) частина оборотних активів характеризується коливаннями і змінюється залежно від таких факторів, як сезонність, динаміка попиту, обрана цінова політика та інші зовнішні і внутрішні чинники.

Таким чином, ефективне використання оборотного капіталу передбачає оптимальне співвідношення між окремими його складовими, забезпечення достатності власних ресурсів для фінансування поточної діяльності, раціональне управління запасами, дебіторською заборгованістю та грошовими потоками. Лише за умови збалансованого підходу до структури й обігу оборотних активів підприємство може досягти фінансової стабільності, скорочення витрат і підвищення своєї прибутковості.

Для оцінки ефективності використання оборотного капіталу підприємства, застосовується система економічних показників, яка дає змогу всебічно оцінити рівень управління оборотним капіталом через розрахунок швидкості обігу, прибутковості і рівня використання ресурсів.

Одним із ключових індикаторів ефективності використання оборотного капіталу є коефіцієнт оборотності, який відображає, скільки разів за звітний період обертається середній залишок оборотних коштів. Цей показник визначається за формулою (1.4):

$$KO_{oa} = \text{Орп} / \text{ОК}, \quad (1.4)$$

де Орп – обсяг реалізованої продукції,

ОК – середній залишок оборотних коштів.

Чим вищим є значення коефіцієнта оборотності, тим ефективніше використовуються оборотні активи, оскільки одна гривня оборотного капіталу забезпечує більший обсяг реалізації продукції.

Наступним показником є коефіцієнт завантаження оборотних коштів, який показує, скільки гривень оборотних активів припадає на одну гривню реалізованої продукції. Зменшення цього коефіцієнта свідчить про підвищення ефективності використання оборотного капіталу, адже підприємство потребує менше оборотних ресурсів для забезпечення того ж обсягу продажів.

$$KZAB = \text{ОК} / \text{Орп}, \quad (1.5)$$

де, KZAB – коефіцієнт завантаження оборотних коштів.

Третім важливим показником є тривалість одного обороту, що розраховується за формулою (1.6):

$$T_{об} = (360 \times \text{ОК}) / \text{Орп}. \quad (1.6)$$

Метод кореляційно-регресійного аналізу належить до економіко-статистичних і базується на встановленні залежності між обсягом оборотного капіталу і ключовими чинниками, що впливають на його розмір. Як фактори можуть виступати обсяг дебіторської заборгованості, оборотність оборотних активів, тривалість операційного циклу тощо.

$$\text{ОК} = a + b_1 X_1 + b_2 X_2 + \dots + b_n X_n, \quad (1.7)$$

де ОК – залежна змінна (обсяг оборотного капіталу);

X_1, X_2, X_n – незалежні змінні (фактори впливу);

a – вільний член рівняння;

b_n – коефіцієнти регресії, що відображають силу впливу кожного фактора.

Вона відображає середню кількість днів, протягом яких оборотні активи здійснюють один повний цикл обігу – від моменту вкладення коштів у виробничий процес до отримання виручки. Зменшення тривалості обороту означає прискорення оборотності капіталу, що позитивно впливає на ліквідність і фінансову стійкість підприємства.

Рентабельність оборотних активів характеризує ефективність використання оборотного капіталу з точки зору прибутковості. Вона показує, який прибуток отримує підприємство з кожної гривні, вкладеної в оборотні кошти.

$$P_{oa} = P \times OK, \quad (1.8)$$

де, P – прибуток підприємства;

OK – оборотні активи.

Зростання цього показника свідчить про підвищення результативності діяльності підприємства та ефективності управління його фінансовими ресурсами.

Особливості використання окремих видів оборотних активів зумовлюють необхідність розроблення спеціальної системи управління ними. Залежно від економічного змісту та ролі у процесі виробництва й реалізації продукції виділяють три основні напрями управління: запасами товарно-матеріальних цінностей, дебіторською заборгованістю та грошовими активами. Управління запасами передбачає оптимізацію їх обсягів для уникнення як дефіциту, так і надлишку матеріальних ресурсів. Раціональне управління дебіторською заборгованістю спрямоване на прискорення надходження коштів і зниження ризику неповернення боргів. Ефективне управління грошовими активами, включаючи короткострокові фінансові вкладення, забезпечує ліквідність

підприємства та дає можливість отримувати додатковий дохід від тимчасово вільних коштів.

Оборотний капітал є важливою складовою економічних ресурсів підприємства, оскільки саме за його рахунок формуються елементи активів, що забезпечують безперервність виробничого процесу та реалізації продукції. Для стабільного функціонування підприємства оборотний капітал повинен бути наявний у достатньому розмірі на всіх етапах операційного циклу. Його структура формується з різних джерел – власних, залучених і позичених. У сучасних умовах господарювання підприємства часто стикаються з нестачею власних коштів для покриття потреби в оборотному капіталі, тому використовують позикові ресурси як додаткове джерело фінансування. Водночас надмірна залежність від позикового капіталу може негативно вплинути на фінансову стійкість, тому важливим завданням є забезпечення оптимального співвідношення між власними та позиченими джерелами.

Отже, ефективність використання оборотного капіталу визначається не лише його кількісними параметрами, а й якістю управління окремими його елементами. Підприємство, яке забезпечує швидку оборотність коштів, підтримує оптимальний рівень запасів і дебіторської заборгованості, має вищі шанси на фінансову стабільність, рентабельність і конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

Висновки до розділу 1

1. Оборотний капітал є ключовою складовою фінансового забезпечення діяльності підприємства, оскільки охоплює сукупність коштів, авансованих у поточні активи, які забезпечують безперервність операційного процесу і повністю повертаються у грошовій формі протягом одного виробничого або операційного циклу. Аналіз наукових підходів свідчить про відсутність єдиного трактування цієї категорії: окремі дослідники ототожнюють оборотний капітал з оборотними активами або оборотними коштами, тоді як інші підкреслюють

принципову різницю між цими поняттями, наголошуючи на їх функціональному та структурному змісті. Незважаючи на різні інтерпретації, спільним є розуміння того, що оборотний капітал виконує важливу роль у забезпеченні ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та рентабельності підприємства.

2. Економічний зміст оборотного капіталу полягає в тому, що він забезпечує своєчасне фінансування поточних витрат, гарантує ліквідність, впливає на фінансову стійкість і є ключовим елементом управління грошовими потоками підприємства, визначаючи його здатність стабільно працювати та розвиватися.

3. Дотримання оптимальної структури і прискорення оборотності оборотного капіталу є важливою умовою підвищення ефективності діяльності, оскільки надмірне залучення коштів у запаси чи дебіторську заборгованість призводить до заморожування ресурсів і потреби у додатковому фінансуванні.

4. Управління оборотним капіталом підприємств є багатокомпонентним процесом, спрямованим на забезпечення безперервності операційної діяльності, збереження ліквідності та підвищення ефективності використання ресурсів. Різні моделі фінансування оборотного капіталу – агресивна, помірна та консервативна – дозволяють підприємству обирати оптимальне співвідношення між ліквідністю, ризиком і прибутковістю залежно від стратегічних цілей та умов ринку.

5. Ефективність управління оборотним капіталом визначається комплексним аналізом його структури й оборотності, оптимізацією його обсягів, раціональним вибором джерел фінансування та узгодженістю рішень між керуючою і керованою підсистемами.

6. Ефективність використання оборотного капіталу визначається не лише його кількісними параметрами, а й якістю управління окремими його елементами. Підприємство, яке забезпечує швидку оборотність коштів, підтримує оптимальний рівень запасів і дебіторської заборгованості, має вищі шанси на фінансову стабільність, рентабельність і конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА СТАНУ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ТОВ «АГРО-ОВЕН»

2.1. Загальна характеристика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю «АГРО-ОВЕН» (скорочена назва – ТОВ «АГРО-ОВЕН») понад три роки здійснює діяльність як виробник сільськогосподарської продукції. Підприємство було створене та зареєстроване 10 грудня 2021 року за юридичною адресою: 51100, Дніпропетровська область, Самарівський район, селище Магдалинівка. У своїй діяльності компанія орієнтується на довгострокову співпрацю, прозорість бізнес-процесів і відповідальність перед суспільством. Колектив підприємства складається з висококваліфікованих фахівців, які постійно підвищують свій професійний рівень та впроваджують сучасні інноваційні рішення. Важливою складовою діяльності ТОВ «АГРО-ОВЕН» є дотримання принципів екологічної безпеки та сталого розвитку, що підтверджується впровадженням сучасних екологічних стандартів.

Метою створення товариства є не лише отримання прибутку, а й формування конкурентоспроможного, інноваційного та екологічно відповідального аграрного сектору України.

Основним видом діяльності підприємства визначено вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур та насіння олійних культур (КВЕД 01.11).

Додаткові види діяльності, дозволені до здійснення, передбачені у Статуті підприємства.

Економічний результат діяльності ТОВ «АГРО-ОВЕН» формується під впливом низки ризиків, серед яких – посилення конкурентного тиску, можливе погіршення ділової репутації, ймовірна втрата кваліфікованих працівників, активне розширення чи вдосконалення послуг конкурентами, а також негативні

наслідки російської збройної агресії, що в окремих регіонах створюють обмеження для ведення господарської діяльності.

Управління ризиками у товаристві здійснюється на основі комплексної системи внутрішнього аналізу та контролю. До її ключових елементів належать регулярне виявлення і оцінювання ризиків, прийняття управлінських рішень із урахуванням чинних і потенційних загроз, вибір оптимальних стратегій реагування, постійний моніторинг результативності застосованих заходів, а також страхування ризиків.

Підприємство має право провадити господарську діяльність у межах чинного законодавства України з моменту державної реєстрації і до реорганізації або ліквідації. Окрім отримання прибутку, товариство орієнтується на задоволення соціально-економічних інтересів власника, трудового колективу та споживачів.

Основним установчим документом товариства є Статут, у якому визначено розмір статутного капіталу, сферу діяльності, організаційно-правову форму управління та права й обов'язки учасників. Статутний капітал сформовано за рахунок внесків учасників і становить 1000000 грн.

Організаційна структура управління підприємством є централізованою, що забезпечує постійний контроль за діяльністю підрозділів та сприяє їх узгодженій роботі.

До системи органів управління належать загальні збори учасників (вищий орган), директор (виконавчий орган), а також наглядова рада і ревізор. До їхніх повноважень входить внесення змін до Статуту, прийняття рішень щодо створення, реорганізації чи ліквідації підприємства, затвердження внутрішніх положень, а також припинення діяльності товариства за необхідності. Кількість голосів учасників на загальних зборах визначається пропорційно їх часткам у статутному капіталі.

Організація поточної діяльності ТОВ «АГРО-ОВЕН» здійснюється директором, який приймає ключові управлінські рішення. Фінансові результати підприємства значною мірою залежать від обсягів виробництва та реалізації

продукції, кількості клієнтів і рівня цін. Діяльність компанії також перебуває під впливом чинної податкової політики та недоліків нормативно-правової бази, що іноді створює додаткові ускладнення для її розвитку.

Динаміка показників ліквідності ТОВ «Агро-Овен» за 2022-2024 рр. наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Динаміка показників ліквідності ТОВ «Агро-Овен» за 2022-2024 рр.

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (2024 р. до 2022 р.)
Коефіцієнт поточної ліквідності	1.280	1.080	1.150	-0,130
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0.010	0.030	0.020	+0,010
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0.860	0.770	0.630	-0,230

Аналіз динаміки ліквідності ТОВ «Агро-Овен» за 2022–2024 рр. свідчить про певне погіршення короткострокової платоспроможності підприємства. Коефіцієнт поточної ліквідності знизився з 1,28 у 2022 р. до 1,15 у 2024 р., тобто на 0,13 п., що сигналізує про зменшення здатності підприємства покривати свої поточні зобов'язання оборотними активами. Ще більш негативною є тенденція зміни коефіцієнта швидкої ліквідності, який скоротився на 0,23 п. і у 2024 р. становив лише 0,63, що нижче рекомендованого мінімального рівня 0,7–1,0. Це свідчить про недостатній обсяг швидколіквідних активів, насамперед грошових коштів та короткострокової дебіторської заборгованості. Разом з тим коефіцієнт абсолютної ліквідності продемонстрував незначне покращення порівняно з 2022 р. (зростання на 0,01 п.), проте його значення залишається критично низьким і в 2024 р. становить 0,02, що означає фактичну відсутність грошового резерву для негайного погашення найбільш термінових зобов'язань. Загалом показники ліквідності відображають потребу в удосконаленні управління оборотними активами підприємства, зокрема оптимізації дебіторської заборгованості та підвищенні частки високоліквідних активів.

Основні показники діяльності товариства наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Основні фінансово-економічні показники ТОВ «Агро-Овен» за 2022-2024 рр.

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
Кількість персоналу	1510	1389	1453	-57
Дохід	3529026	4035502	4980447	+1451421
Чистий прибуток	68482	166092	47785	-20697
Активи	3434277	3710795	4360214	+925937
Гроші та їх еквіваленти	10356	33978	29797	+19441

Аналіз основних фінансово-економічних показників ТОВ «Агро-Овен» за 2022–2024 рр. демонструє змішані тенденції у розвитку підприємства.

Попри скорочення чисельності персоналу у 2023 р., у 2024 р. підприємство частково відновило кадровий потенціал, проте порівняно з 2022 р. відбулося загальне зменшення на 57 працівників, що може бути пов'язано з оптимізацією виробничих процесів або зовнішніми економічними факторами.

Дохід підприємства показує стійке зростання: за два роки він збільшився на 1,45 млрд грн, що свідчить про розширення виробничої діяльності, підвищення обсягів продажів та зміцнення ринкових позицій.

Водночас чистий прибуток у 2024 р. різко скоротився до 47,8 млн грн після пікового значення 166,1 млн грн у 2023 р., а в порівнянні з 2022 р. показав зниження на 20,7 млн грн.

Це може вказувати на зростання собівартості, збільшення витрат або негативний вплив фінансових ризиків. Загальна сума активів зросла на 925,9 млн грн, що відображає розширення ресурсної бази та інвестування в розвиток підприємства.

Обсяг грошових коштів також збільшився на 19,4 млн грн порівняно з 2022 р., хоча у 2024 р. він дещо зменшився відносно попереднього року, що може свідчити про активне використання грошових ресурсів у поточній операційній діяльності.

Загалом фінансово-економічний стан підприємства характеризується позитивною динамікою зростання доходів та активів, проте суттєве скорочення

чистого прибутку у 2024 р. сигналізує про необхідність підвищення ефективності витрат і посилення контролю за фінансовими результатами.

Узагальнюючи, ТОВ «АГРО-ОВЕН», засноване 10 грудня 2021 року, функціонує як виробник зернових, бобових та олійних культур, спрямовуючи свою діяльність на екологічність, інноваційність та прозорість ведення бізнесу. Попри вплив зовнішніх і внутрішніх ризиків, компанія забезпечує ефективне управління ними завдяки системному моніторингу та аналізу. Централізована структура управління, належне фінансування та стратегічна орієнтація на розвиток дозволяють господарству підтримувати стабільність і сприяти зміцненню аграрного сектору України.

2.2. Аналіз складу, структури та динаміки оборотного капіталу підприємства

Як зазначалося, вдосконалення управління капіталом вимагає глибокого розуміння його внутрішньої структури. В економічній практиці оборотний капітал класифікується за низкою ключових ознак, що мають прямий вплив на процеси планування, контролю та мінімізації фінансових ризиків.

Для проведення детального та обґрунтованого аналізу поточної політики управління оборотним капіталом та оцінки її ефективності, необхідно дослідити його склад та структурну динаміку за ключовими статтями балансу ТОВ «Агро-Овен» за 2022–2024 рр., що буде представлено у табл. 2.1. Це дозволить виявити тренди у формуванні виробничих запасів, динаміку дебіторської заборгованості та рівень грошових коштів, які є індикаторами ліквідності та платоспроможності.

Далі, проведемо аналіз складу, структури та динаміки оборотних активів досліджуваного підприємства (табл. 2.1).

Аналіз динаміки оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. демонструє зростання його загального обсягу на 432,8 тис. грн, що свідчить про розширення операційної діяльності та посилення фінансової стійкості підприємства.

Таблиця 2.3 – Склад, структура та динаміка оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022-2024 рр.

Показник	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	тис. грн.	питома вага, %	
Оборотний капітал, в тому числі:	1187827	100,0	1170266	100,0	1620620	100,0	+432793
- запаси	388350	32,7	334193	28,5	726629	44,8	+338279
- поточні біологічні активи	277471	23,4	316576	27,1	276491	17,1	-980
- дебіторська заборгованість	508185	42,8	479409	41,0	581009	35,9	+72824
- грошові кошти та їх еквіваленти	10356	0,81	33978	2,9	29797	1,8	+19441
- витрати майбутніх періодів	2626	0,22	6110	0,50	6694	0,41	+4068
- інші оборотні активи	839	0,07	-	-	-	-	-839

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Найбільший внесок у зростання оборотних активів забезпечили запаси, які збільшилися на 338,3 тис. грн та у 2024 р. стали основною складовою оборотного капіталу (44,8 %), що може свідчити про підготовку до інтенсивнішого виробничого циклу або розширення господарських операцій. Дебіторська заборгованість також зросла на 72,8 тис. грн, однак її частка у структурі зменшилась, що вказує на більш рівномірний розподіл активів і можливе покращення політики розрахунків із контрагентами.

Поточні біологічні активи залишилися практично незмінними, що свідчить про стабільність виробничих процесів у рослинництві, хоча їх питома вага скоротилася через загальне зростання інших оборотних активів. Грошові кошти та їх еквіваленти зросли на 19,4 тис. грн порівняно з 2022 р., демонструючи помірне покращення ліквідності, хоча у 2023–2024 рр. спостерігалось певне зниження їхнього рівня. Витрати майбутніх періодів збільшилися незначно, що є характерним для підприємств аграрної сфери.

Інші оборотні активи у 2023–2024 рр. відсутні, що зменшило їхню частку до нуля. Зміна структури оборотного капіталу свідчить про орієнтацію

підприємства на нарощування матеріальних ресурсів та зміцнення виробничої бази. Загалом динаміка оборотних активів характеризує підприємство як таке, що активно розвивається, розширює свою діяльність та забезпечує більш ефективне управління власними ресурсами.

Динаміка складу оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022-2024 рр. (рис. 2.1).

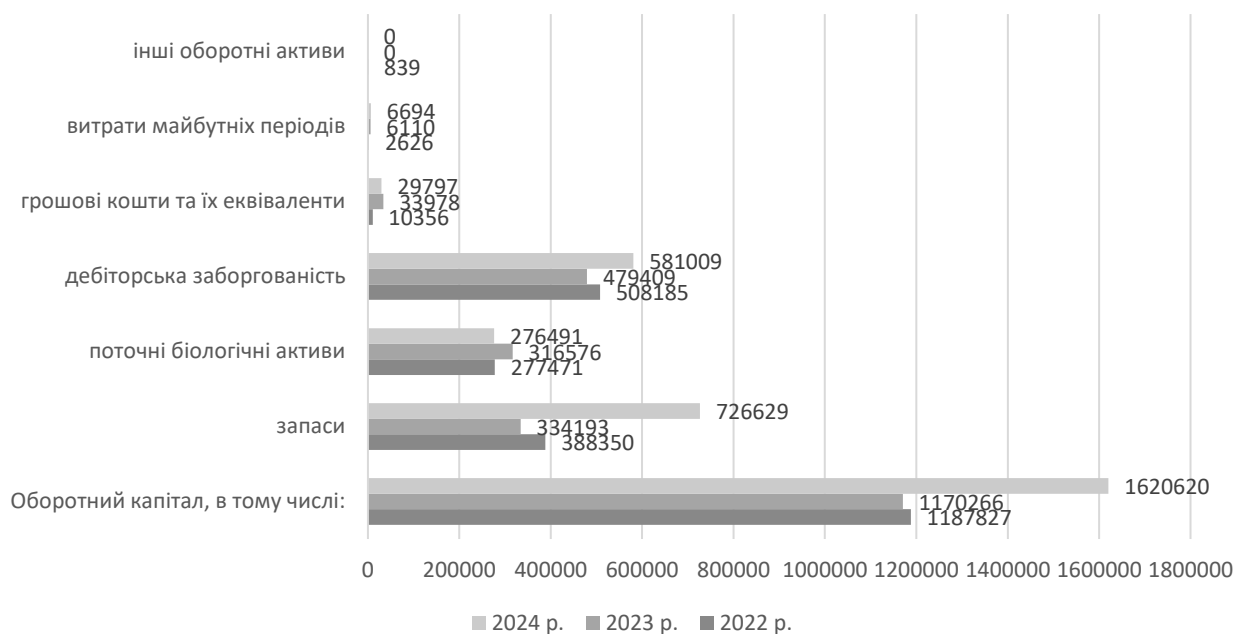

Рис. 2.1 – Динаміка складу оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022-2024 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Таким чином, політика управління оборотним капіталом ТОВ «АГРО-ОВЕН» у 2022–2024 рр. була спрямована на нарощування матеріальних оборотних активів і посилення виробничого потенціалу підприємства. Значне зростання запасів свідчить про активну підготовку до збільшення обсягів виробництва та розширення операційної діяльності, тоді як підвищення дебіторської заборгованості може відображати зростання масштабів реалізації та надання покупцям більш гнучких умов розрахунків. Загалом така динаміка вказує на прагнення підприємства до розширення господарської діяльності,

одночасно зберігаючи достатню ліквідність та контроль за основними складовими оборотного капіталу.

Оборотний капітал за його функціональною роллю є фінансовою основою, що забезпечує безперервність і стабільність операційної діяльності підприємства, виконуючи відтворювальну та забезпечувальну функції. Його ключове призначення полягає в постійному фінансуванні операційного циклу, включаючи придбання запасів, трансформацію їх у готову продукцію, продаж та інкасацію дебіторської заборгованості, тим самим гарантуючи безперебійний рух коштів. Забезпечувальна функція передбачає, що оборотний капітал (різниця між оборотними активами та поточними зобов'язаннями) слугує своєрідним фінансовим "буфером" або "подушкою безпеки" для покриття непередбачених витрат, сезонних коливань або тимчасових розривів у грошових потоках, підтримуючи загальну платоспроможність і фінансову гнучкість компанії.

Склад та структура оборотного капіталу за функціональною роллю в процесі виробництва ПрАТ «Укрграфіт» за 2022–2024 роки наведено в табл. 2.4 та 2.5.

Таблиця 2.4 – Склад оборотного капіталу за функціональною роллю в процесі виробництва ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
Оборотні виробничі фонди	668447	656879	1009814	+341367
Фонди обігу	519380	513387	610806	+91426
Всього	1187827	1170266	1620620	+432793

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Розрахунки складових оборотного капіталу досліджуваного підприємства наступні:

- 1) $ОВФ_{2022} = 388350 + 277471 + 2626 = 668447$ тис. грн.
- 2) $ОВФ_{2023} = 334193 + 316576 + 6110 = 656879$ тис. грн.
- 3) $ОВФ_{2024} = 726629 + 276491 + 6694 = 1009814$ тис. грн.

$$4) \Phi O_{2022} = 508185 + 10356 + 839 = 519380 \text{ тис. грн.}$$

$$5) \Phi O_{2023} = 479409 + 33978 + 0 = 513387 \text{ тис. грн.}$$

$$6) \Phi O_{2024} = 581009 + 29797 + 0 = 610806 \text{ тис. грн}$$

Аналіз динаміки складу та структури оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. свідчить про певні зміни у його структурі та ефективності використання. Загальна сума оборотного капіталу за аналізований період зросла на 432793 тис. грн, що є позитивною тенденцією, адже свідчить про розширення фінансових можливостей підприємства для забезпечення поточної діяльності.

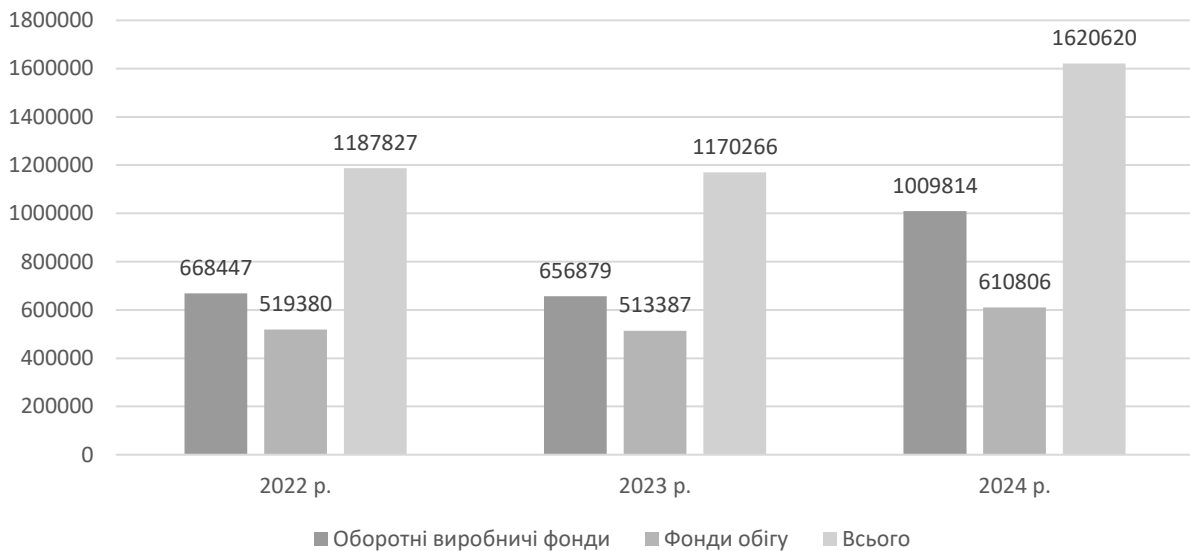

Рис. 2.2 – Динаміка складу оборотного капіталу за функціональною роллю в процесі виробництва ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Найбільший приріст припав на оборотні виробничі фонди, які зросли більш ніж на 341 млн грн, що свідчить про активізацію виробничої діяльності, розширення запасів та підсилення ресурсної бази для виробництва.

Зростання фондів обігу на 91,4 млн грн зумовлене передусім збільшенням дебіторської заборгованості, що відображає інтенсифікацію реалізації продукції та розширення обсягів продажів.

Загалом така динаміка демонструє зміцнення операційного потенціалу підприємства, підвищення масштабів діяльності та посилення інвестицій у виробничий цикл, що є позитивним сигналом для подальшого розвитку ТОВ «АГРО-ОВЕН».

Структура оборотних активів за функціональною роллю в процесі виробництва ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. наведена в табл. 2.5.

Таблиця 2.5 – Структура оборотного капіталу за функціональною роллю в процесі виробництва ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
Оборотні виробничі фонди	56,3	56,1	62,3	+341367
Фонди обігу	43,7	43,9	37,7	+91426
Всього	100,0	100,0	100,0	+432793

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Аналіз структури оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. свідчить про суттєві зміни у співвідношенні його основних складових. Упродовж трьох років відбулося значне зростання оборотних виробничих фондів – на 341,4 млн грн, що підвищило їх частку з 56,3 % у 2022 р. до 62,3 % у 2024 р.

Така динаміка вказує на активізацію виробничої діяльності підприємства, збільшення обсягів запасів, поточних біологічних активів та витрат, пов'язаних із забезпеченням виробничого процесу.

Водночас фонди обігу зросли більш помірно – на 91,4 млн грн, а їх частка у загальному обсязі оборотного капіталу скоротилася з 43,7 % до 37,7 %, що свідчить про зміщення акценту з обслуговування операційних розрахунків на інвестування у виробничий цикл.

Загалом така структура демонструє посилення виробничої орієнтації підприємства, що відображає курс на розширення операційної діяльності, зміцнення ресурсної бази та підвищення виробничої спроможності ТОВ «АГРО-ОВЕН».

Аналіз складу оборотних активів (ОА) за рівнем ліквідності є ключовим для оцінки рівня управління оборотним капіталом та платоспроможності

підприємства і передбачає їхнє групування за швидкістю перетворення на грошові кошти від найбільш ліквідних до найменш ліквідних. Ці активи традиційно поділяють на абсолютно ліквідні (грошові кошти та їх еквіваленти), швидколіквідні (дебіторська заборгованість, фінансові інвестиції), повільноліквідні (запаси) та важколіквідні (витрати майбутніх періодів).

Проведемо аналіз складу оборотних активів за рівнем ліквідності ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Склад оборотного капіталу за рівнем ліквідності ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
Найбільш ліквідні активи	10356	33978	29797	+19441
Швидкоореалізуємі активи	508185	479409	581009	+72824
Повільноореалізуємі активи	678286	658879	1010814	+332528
Важколіквідні активи	2626	6110	6694	+4068

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Аналіз ліквідності оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. показує, що найбільш суттєве зростання відбулося у структурі повільноореалізуємих активів, обсяг яких збільшився на 332,5 млн грн. Це зумовлено значним розширенням запасів, що свідчить про підготовку підприємства до нарощування виробництва та зростання масштабів операційної діяльності.

Швидкоореалізуємі активи також збільшилися на 72,8 млн грн, що може бути пов'язано з активізацією продажів і розширенням кола покупців, хоча водночас вимагає посилення контролю за дебіторською заборгованістю.

Найбільш ліквідні активи зросли незначно – на 19,4 млн грн, що відображає стабільну, але помірну ліквідність підприємства.

Загалом структура капіталу демонструє орієнтацію підприємства на розширення виробничо-операційної бази, що супроводжується помірним покращенням платоспроможності та зростанням оборотного капіталу.

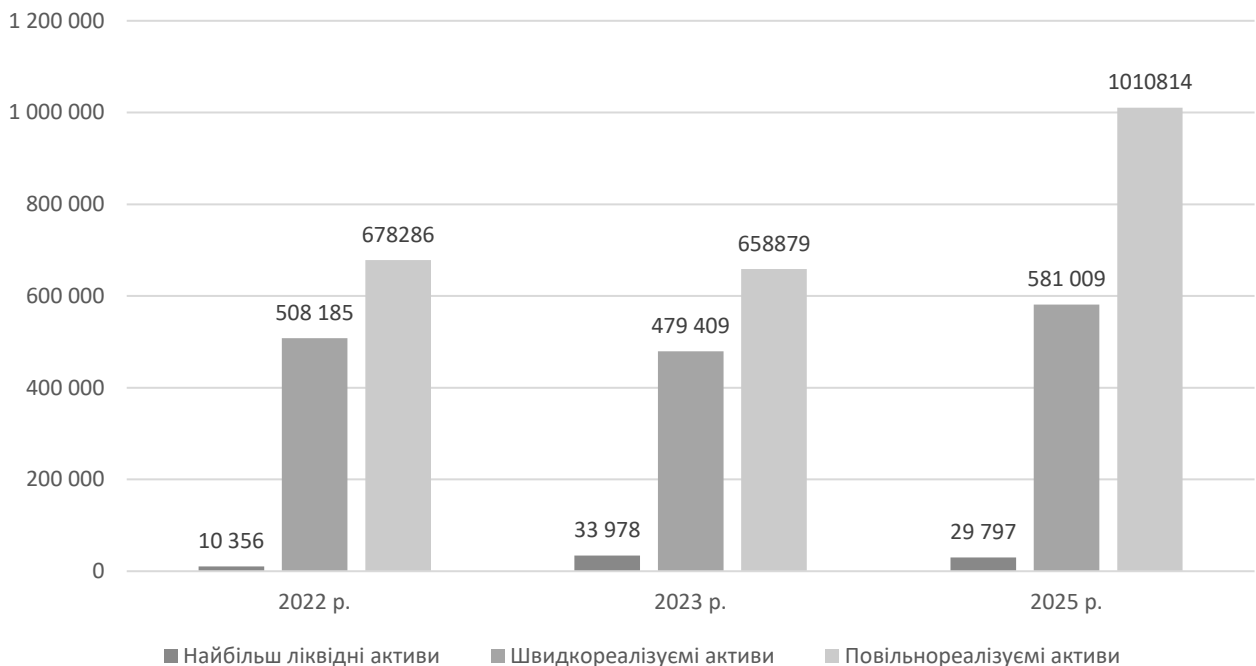

Рис. 2.3 – Динаміка оборотного капіталу за рівнем ліквідності
ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Оцінка складу оборотного капіталу за рівнем ризику дає можливість визначити ступінь надійності вкладених ресурсів та оцінити фінансову стійкість підприємства. Такий підхід дозволяє розподілити активи за рівнем можливих втрат і швидкістю їх перетворення у грошову форму, що особливо важливо для підприємств аграрної сфери, діяльність яких залежить від сезонності, коливань ринку та зовнішніх ризиків. Аналіз структури оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. дає змогу встановити зміни у складі активів різного рівня ризиковості та визначити тенденції у формуванні ресурсної бази підприємства.

Класифікація оборотного капіталу за рівнем ризику передбачає виділення наступних його видів:

- 1) Оборотні кошти з мінімальним ризиком вкладення – грошові кошти та їх еквіваленти.
- 2) Оборотні кошти з малим ризиком вкладення – дебіторська

заборгованість.

3) Оборотні кошти з середнім ризиком вкладення – запаси.

4) Оборотні кошти з високим ризиком вкладення – поточні біологічні активи, витрати майбутніх періодів, інші оборотні активи.

Оборотні кошти з мінімальним ризиком вкладення (грошові кошти та їх еквіваленти) за 2022-2024 рр. наведено далі:

1) 2022 р.: 10356 тис. грн.

2) 2023 р.: 33978 тис. грн.

3) 2024 р.: 29797 тис. грн.

Оборотні кошти з малим ризиком вкладення (дебіторська заборгованість)

1) 2022 р.: 508185 тис. грн.

2) 2023 р.: 479409 тис. грн.

3) 2024 р.: 581009 тис. грн.

Оборотні кошти з середнім ризиком вкладення (запаси) наведено далі:

1) 2022 р.: 388350 тис. грн.

2) 2023 р.: 334193 тис. грн.

3) 2024 р.: 726629 тис. грн.

Оборотні кошти з високим ризиком вкладення (поточні біологічні активи + витрати майбутніх періодів + інші оборотні активи)

1) 2022 р.: $277471 + 2626 + 839 = 280936$ тис. грн.

2) 2023 р.: $316576 + 6110 + 0 = 322686$ тис. грн.

3) 2024 р.: $276491 + 6694 + 0 = 283185$ тис. грн.

У табл. 2.7 наводиться групування оборотних коштів за рівнем ризику вкладення капіталу. Така класифікація оборотних коштів потрібна фінансисту, оскільки контроль за раціональним розміщенням капіталу є основною задачею.

Таблиця 2.7 – Склад оборотного капіталу за рівнем ризику ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
Оборотні кошти з мінімальним ризиком вкладення	10356	33978	29797	+19441
Оборотні кошти з малим ризиком вкладення	508185	479409	581009	+72824
Оборотні кошти з середнім ризиком вкладення	388350	334193	726629	+338279
Оборотні кошти з високим ризиком вкладення	280936	322686	283185	+2249
Всього	1187827	1170266	1620620	+432793

Склад оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за рівнем ризику протягом 2022–2024 рр. зазнав суттєвих змін, що свідчить про трансформацію структури активів підприємства та зміну підходів до управління оборотними ресурсами.

Насамперед варто відзначити значне зростання оборотних коштів із середнім рівнем ризику на 338,3 млн грн, що відбулося переважно за рахунок істотного збільшення запасів у 2024 році.

Позитивною тенденцією є збільшення оборотних активів із мінімальним ризиком на 19,4 млн грн, що покращує ліквідність підприємства, хоча у 2024 році їх обсяг дещо скоротився порівняно з 2023 роком.

Оборотні кошти з малим ризиком вкладення (дебіторська заборгованість) теж зросли на 72,8 млн грн, що може свідчити як про розширення обсягів реалізації, так і про підвищення ризику несвоєчасних розрахунків із контрагентами.

Високоризикові оборотні активи за аналізований період збільшилися лише на 2,2 млн грн, залишаючись відносно стабільними.

Загалом приріст оборотного капіталу на 432,8 млн грн у 2024 році порівняно з 2022 роком свідчить про масштабування діяльності підприємства, однак суттєве збільшення частки запасів формує потребу в посиленні контролю за їх обігом та оптимізацією структури оборотних коштів для забезпечення стабільної ліквідності та фінансової стійкості.

Динаміка складу оборотного капіталу за рівнем ризику ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

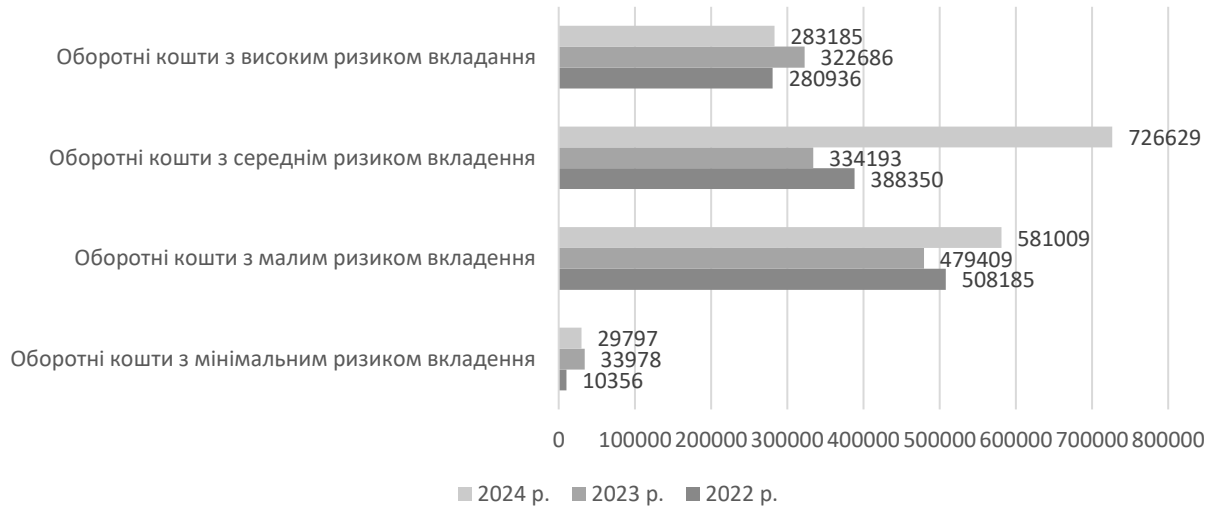

Рис. 2.4 – Динаміка складу оборотного капіталу за рівнем ризику ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Структура оборотного капіталу за рівнем ризику ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. наведена в табл. 2.8.

Таблиця 2.8 – Структура оборотного капіталу за рівнем ризику ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення (2024 р. до 2022 р., тис. грн.)	Відносне відхилення (2024 р. до 2022 р., п.п.)
Оборотні кошти з мінімальним ризиком	0,87	2,90	1,84	+19441	+0,97
Оборотні кошти з малим ризиком	42,80	41,00	35,80	+72824	-7,00
Оборотні кошти з середнім ризиком	32,70	28,50	44,80	+338279	+12,10
Оборотні кошти з високим ризиком	23,63	27,57	17,46	+2249	-6,17
Всього	100,0	100,0	100,0	+432793	-

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Структура оборотного капіталу за рівнем ризику ТОВ «АГРО-ОВЕН» у 2022–2024 рр. зазнала помітних змін, що свідчить про перегляд підприємством

підходів до формування активів та управління їх ризиковістю. Найбільш суттєво зросла частка оборотних коштів із середнім ризиком, яка збільшилася на 12,1 п.п., що зумовлено значним приростом запасів у 2024 р.

Питома вага коштів із малим ризиком, навпаки, скоротилася на 7 п.п., що свідчить про зменшення відносної ролі дебіторської заборгованості в структурі активів, незважаючи на її абсолютне зростання.

Оборотні кошти з мінімальним ризиком, тобто грошові кошти, продемонстрували помірне зростання в абсолютному вимірі, однак їх питома вага залишається незначною, що вказує на низький рівень ліквідного резерву підприємства.

Частка активів із високим ризиком зменшилась на 6,17 п.п., що свідчить про певну стабілізацію та зниження ризиковості у структурі біологічних активів та витрат майбутніх періодів.

Загалом структура оборотного капіталу змістилася в напрямі збільшення частки активів із середнім ризиком, що потребує посиленого контролю над запасами та ефективності їх використання в майбутніх періодах.

Склад оборотного капіталу з урахуванням швидкості його обертання дає змогу оцінити, наскільки ефективно підприємство перетворює вкладені ресурси на готову продукцію та грошові надходження.

Такий підхід передбачає поділ оборотного капіталу на групи залежно від темпів його відновлення в процесі операційного циклу, що дозволяє визначити, які елементи забезпечують швидкий приплив коштів, а які, навпаки, «зв'язують» ресурси на тривалий час.

Аналіз швидкості обертання є ключовим для виявлення резервів підвищення ліквідності, оптимізації структури оборотного капіталу та мінімізації фінансових ризиків підприємства.

Склад оборотного капіталу, враховуючи швидкість обертання ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. (табл. 2.9).

Таблиця 2.9 – Динаміка складу оборотного капіталу, враховуючи швидкість обертання ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
Оборотний капітал, всього	1187827	1170266	1620620	+432793
Активи, що мають високу швидкість обертання	518541	513387	610806	+92265
Активи, що мають середню швидкість обертання	277471	316576	276491	-980
Активи, що мають низьку швидкість обертання	391815	340303	733323	+341508

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Активи з високою швидкістю обертання (дебіторська заборгованість + грошові кошти) за 2022-2024 рр. згруповано нижче:

- 1) 2022 р.: $508185 + 10356 = 518541$ тис. грн.
- 2) 2023 р.: $479409 + 33978 = 513387$ тис. грн.
- 3) 2024 р. $581009 + 29797 = 610806$ тис. грн.

Активи, що мають середню швидкість обертання (поточні біологічні активи) за 2022-2024 рр. згруповано нижче:

- 1) 2022 р.: 277471 тис. грн.
- 2) 2023 р.: 316576 тис. грн.
- 3) 2024 р.: 276491 тис. грн.

Активи, що мають низьку швидкість обертання (запаси + витрати майбутніх періодів + інші оборотні активи) за 2022–2024 рр.:

- 1) 2022 р.: $388350 + 2626 + 839 = 391815$ тис. грн.
- 2) 2023 р.: $334193 + 6110 = 340303$ тис. грн.
- 3) 2024 р.: $726629 + 6694 = 733323$ тис. грн.

За аналізом динаміки складу оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» з урахуванням швидкості обертання у 2022–2024 рр. спостерігається істотне збільшення загального обсягу оборотних активів на 432,8 млн грн, що відбулося переважно за рахунок розширення групи активів із низькою швидкістю обертання.

Зростання повільнообігових активів на 341,5 млн грн зумовлене насамперед значним збільшенням запасів, що може свідчити про підготовку до розширення виробництва, накопичення матеріальних ресурсів або уповільнення їх використання. Водночас обсяг активів із високою швидкістю обертання зріс на 92,3 млн грн, що позитивно характеризує ліквідність підприємства та його здатність оперативно забезпечувати поточні зобов'язання.

Натомість середньообігові активи, представлені поточними біологічними активами, у 2024 р. майже не змінились порівняно з 2022 р., демонструючи скорочення на 0,98 млн грн, що вказує на стабільність їхнього використання.

Загалом структура оборотного капіталу змінилася у бік збільшення частки повільнообігових активів, що може підвищувати потребу у фінансуванні та подовжувати операційний цикл, однак водночас покращення високоліквідної частини активів забезпечує певний баланс між ліквідністю та оборотністю ресурсів підприємства.

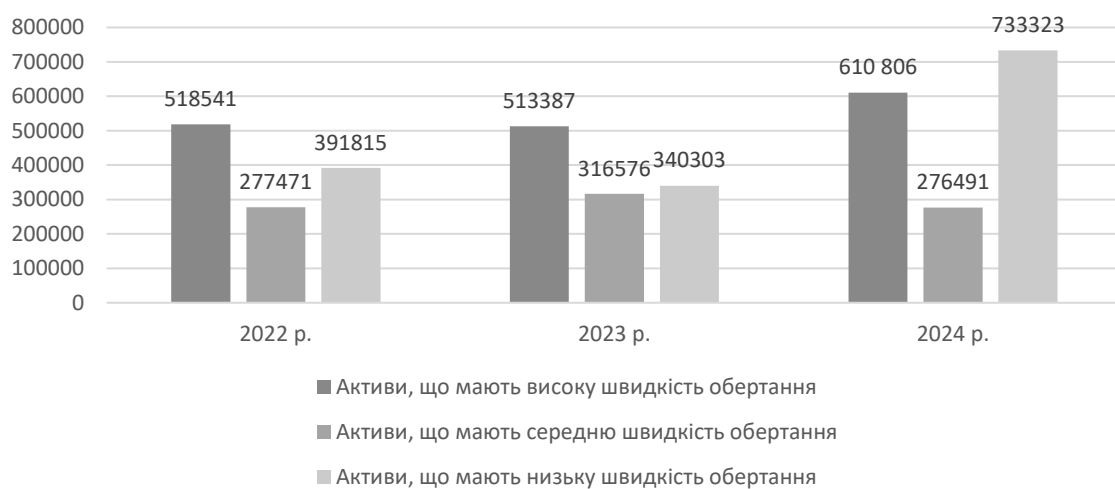

Рис. 2.5 – Динаміка складу оборотного капіталу, враховуючи швидкість обертання ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Структура оборотного капіталу, враховуючи швидкість обертання ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. наведена в табл. 2.10.

Таблиця 2.10 – Структура оборотного капіталу, враховуючи швидкість обертання ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне Відхилення (2024 р. до 2022 р., тис. грн.)	Відносне Відхилення (2024 р. до 2022 р., п.п.)
Активи, що мають високу швидкість обертання	43,66	43,86	37,69	-5,97	-13,7
Активи, що мають середню швидкість обертання	23,37	27,06	17,06	-6,31	-27,0
Активи, що мають низьку швидкість обертання	32,97	29,08	45,25	+12,28	+37,2
Оборотний капітал, всього	100,00	100,00	100,00	–	–

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Структура оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» у 2022–2024 рр. за швидкістю обертання зазнала істотних змін. Частка активів з високою швидкістю обертання (грошові кошти та дебіторська заборгованість) зменшилася на 5,97 п.п., що свідчить про зниження рівня ліквідності та уповільнення обороту найбільш мобільних ресурсів підприємства.

Частка активів із середньою швидкістю обертання також скоротилася на 6,31 п.п., що обумовлено зменшенням обсягів поточних біологічних активів у 2024 р. Найбільша динаміка характерна для повільнообігових активів, частка яких зросла на 12,28 п.п. за рахунок суттєвого збільшення запасів. Така тенденція вказує на ускладнення оборотності капіталу та подовження операційного циклу підприємства, що може потребувати додаткового фінансування і створювати ризики зниження гнучкості в умовах ринкових коливань.

Разом з тим, зростання обсягу запасів може також бути наслідком підготовки до нарощування виробництва, однак в цілому структура оборотного капіталу змістилася у бік менш ліквідних активів, що потребує коригування політики управління оборотними ресурсами.

Аналіз структури оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за рівнем захищеності від інфляційного знецінення є критично важливим елементом фінансового менеджменту, оскільки він дозволяє оцінити, наскільки активи підприємства здатні зберігати свою реальну купівельну спроможність в умовах нестабільного цінового середовища.

Оптимальна структура, як правило, передбачає домінування інфляційно-стійких активів, що мінімізує ризики реальних фінансових втрат і забезпечує стійкість операційного капіталу підприємства, особливо в галузях з довгим виробничим циклом, як-от сільське господарство.

До активів, що захищені від інфляційного знецінення відносять: запаси та поточні біологічні активи.

До активів, що не захищені від інфляційного знецінення відносять: дебіторську заборгованість, грошові кошти та їх еквіваленти та інші оборотні активи.

Склад оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. за інфляційною захищеністю наведено в табл. 2.11 та 2.12.

Таблиця 2.11 – Склад оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за рівнем захищеності від інфляційного знецінення 2022–2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
Оборотний капітал, всього	1187827	1170266	1620620	+432793
Активи, захищені від інфляційного знецінення	665821	650769	1003120	+337299
Активи, що не захищені від інфляційного знецінення	522006	519497	617500	+95494

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Аналіз показує, що протягом 2022–2024 рр. у структурі оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» переважали активи, захищені від інфляційного знецінення (матеріальні активи), їхня частка становила від 55,61% до 61,90%.

У 2024 році частка інфляційно-стійких активів зросла до 61,90% (з 56,05% у 2022 році). Це відбулося переважно за рахунок значного збільшення запасів (з

388,350 тис. грн. до 726,629 тис. грн.), що є типовим для аграрних підприємств у період зростання цін та може свідчити про накопичення сировини/продукції в очікуванні подальшої інфляції або розширення діяльності.

Графічне зображення динаміки оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за рівнем захищеності від інфляційного знецінення 2022–2024 рр. наведено на рис. 2.6.

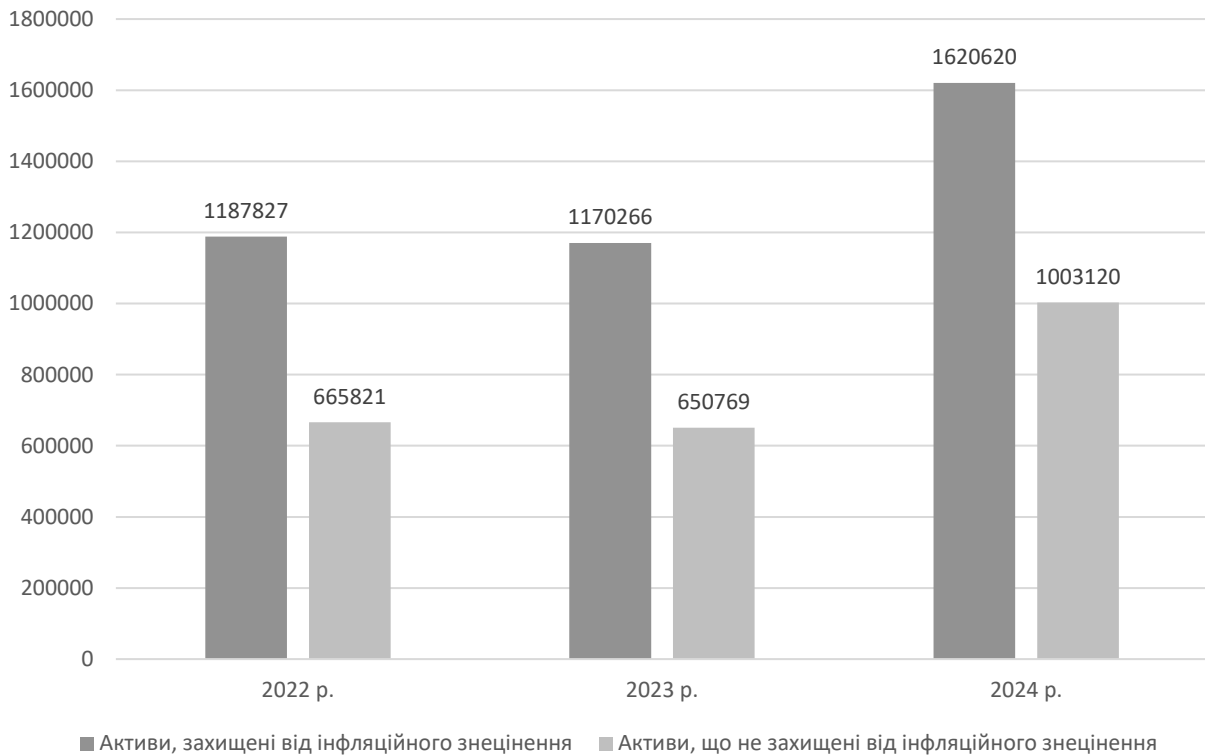

Рис. 2.6 – Графічне зображення динаміки структури оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за рівнем захищеності від інфляційного знецінення за 2022–2024 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Структура оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за рівнем захищеності від інфляційного знецінення 2022–2024 рр. наведено в табл. 2.12.

Проведений аналіз структурної динаміки оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 роки свідчить про посилення інфляційної стійкості фінансової бази підприємства та є ознакою раціональної антиінфляційної політики менеджменту. Головним структурним зрушенням є помітне зростання частки активів, захищених від інфляційного знецінення

(матеріальні та біологічні активи), їхня питома вага зросла на +5,85 відсоткових пункти (п.п.) і досягла 61,90% у 2024 році.

Таблиця 2.12 – Структура оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за рівнем захищеності від інфляційного знецінення 2022–2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Абсолютне відхилення (2024 до 2022, тис. грн.)
Активи, захищені від інфляційного знецінення	56,05	55,61	61,90	+5,85
Активи, що не захищені від інфляційного знецінення	43,95	44,39	38,10	-5,85
Оборотний капітал, всього	100,0	100,0	100,0	-

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Це збільшення показує, що компанія переорієнтувала інвестиції у бік активів, вартість яких індексується ринком (наприклад, запаси сільськогосподарської продукції), що дозволяє зберегти реальну купівельну спроможність капіталу.

Одночасно частка активів, що не захищені від знецінення (грошові кошти та дебіторська заборгованість), скоротилася на аналогічні –5,85 п.п. до 38,10%. Хоча ці активи необхідні для підтримки операційної ліквідності, зменшення їхньої питомиї ваги у загальному обсязі оборотного капіталу є позитивним явищем, оскільки мінімізує прямі втрати від знецінення номінально фіксованих сум в умовах високої інфляції. Таким чином, у 2024 році структура оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» стала більш збалансованою та захищеною від макроекономічних ризиків, що позитивно характеризує управління фінансовими ресурсами.

2.3. Оцінка ефективності управління оборотним капіталом підприємства

Оцінка ефективності управління оборотними активами та джерелами їх фінансування є ключовою складовою фінансового аналізу, оскільки

безпосередньо відображає здатність підприємства забезпечувати свою поточну діяльність, підтримувати ліквідність і платоспроможність; цей процес вимагає всебічного дослідження динаміки та структури оборотного капіталу, розрахунку та інтерпретації фінансових коефіцієнтів (таких як коефіцієнти ліквідності, оборотності та забезпеченості власним оборотним капіталом), а також аналізу тривалості операційного та фінансового циклів, що у сукупності дозволяє ідентифікувати неефективне розміщення коштів, оптимізувати політику управління запасами та дебіторською заборгованістю та сформувані обґрунтовані рекомендації для підвищення фінансової стійкості та прибутковості підприємства.

Перш ніж проведемо оцінку показників ефективності управління оборотними активами досліджуваного підприємства, проведемо аналіз джерел їх формування. Джерела фінансування оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. наведено в табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Джерела фінансування оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
Власний капітал	1781633	1928883	1962298	+180665
Довгострокові зобов'язання і забезпечення	721966	700728	985249	+263283
Необоротні активи	1781633	2540529	2739594	+958961
Власний оборотний капітал	-1780923	-2539819	-2738884	-957961
Поточні зобов'язання та забезпечення	930678	1081184	1412667	+481989
Інші поточні зобов'язання	34284	38379	39351	+5067
Всього	2745885	3047736	3413606	+667721

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Аналіз джерел фінансування оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. свідчить про позитивну тенденцію нарощування як власного, так і залученого капіталу.

Так, власний капітал підприємства зріс з 1781633 тис. грн у 2022 р. до 1962298 тис. грн у 2024 р., що забезпечило приріст на 180665 тис. грн.

Довгострокові зобов'язання та забезпечення також збільшилися на 263283 тис. грн, що свідчить про активне використання довгострокового фінансування для підтримки діяльності.

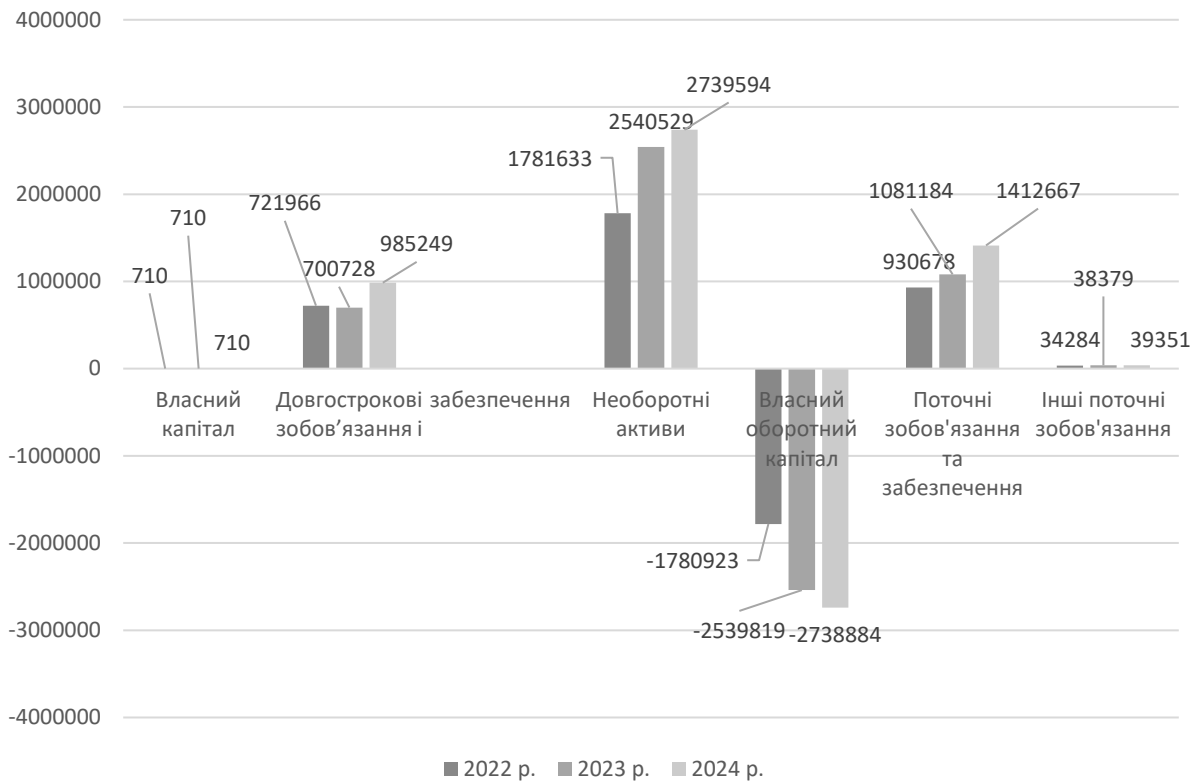

Рисунок 2.7 – Динаміка джерел фінансування оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [47]

При цьому спостерігається значне зростання необоротних активів – на 958961 тис. грн, що вказує на інвестиційну активність підприємства та розширення його основних фондів. Власний оборотний капітал за цей період зменшився в абсолютних величинах, що негативно впливає на ліквідність, проте зростання поточних зобов'язань і забезпечень на 481989 тис. грн і інших поточних зобов'язань на 5067 тис. грн дозволило компенсувати цей дефіцит і забезпечити фінансування операційної діяльності.

Загалом, загальна сума джерел фінансування збільшилася на 667721 тис. грн, що свідчить про стабільне фінансове зміцнення підприємства та зростання

його потенціалу для подальшого розвитку, хоча потребує уваги ефективність використання власного оборотного капіталу.

Далі проведемо аналіз ефективності використання оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022-2024 рр. (табл. 2.14).

Таблиця 2.14 – Показники забезпеченості оборотними активами ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+;-)
Чисті оборотні активи / Власний оборотний капітал	222865	50703	168602	-54263
Забезпеченість власними оборотними коштами (Коефіцієнт маневреності)	314,6	71,4	237,5	-77,1
Частка ДПК у покритті ОА	0,61	0,60	0,61	0

Джерело: побудовано автором на основі [47]

Аналіз забезпеченості оборотних активів ТОВ «АГРО-ОВЕН» у 2022–2024 рр. свідчить про нестабільність ліквідності та зниження можливостей підприємства маневрувати власними ресурсами. Чисті оборотні активи у 2022 р. становили 222,9 млн грн, проте у 2023 р. їх розмір зменшився більш ніж у чотири рази та досяг лише 50,7 млн грн. У 2024 р. підприємство частково відновило рівень чистих оборотних активів до 168,6 млн грн, однак він залишився нижчим за показник 2022 року на 54,3 млн грн. Відповідно, коефіцієнт маневреності, що характеризує частку власного капіталу, яку можна використовувати для фінансування оборотних активів, також демонструє значні коливання: від 314,6 у 2022 р. до мінімального рівня 71,4 у 2023 р., з подальшим зростанням до 237,5 у 2024 р. Такі зміни свідчать про суттєве зниження гнучкості підприємства у 2023 році та часткове її відновлення у 2024 р.

Частка довгострокових зобов'язань у покритті оборотних активів залишається відносно стабільною на рівні 0,60–0,61 упродовж трьох років, що вказує на сталу залежність підприємства від довгострокового позикового капіталу в забезпеченні оборотних активів. Загалом результати свідчать про високий рівень фінансової залежності підприємства та потребу у зміцненні

власного капіталу для підвищення фінансової стійкості та ліквідності.

Проведемо аналіз показників ефективності управління оборотним капіталом досліджуваного підприємства.

Формули розрахунку показників ефективності управління оборотними активами наведено нижче.

1. Коефіцієнт оборотності оборотних активів (рази) показує, скільки разів за період здійснено повний оборот оборотних активів.

$$K_{об} = \frac{\text{Виручка(дохід від реалізації)}}{\text{Середньорічний розмір оборотних активів}}. \quad (2.1)$$

2. Коефіцієнт завантаження оборотних коштів (грн/грн) показує, скільки оборотних активів припадає на 1 грн реалізованої продукції.

$$K_{зав} = \frac{\text{Середньорічний розмір оборотних активів}}{\text{Виручка (дохід від реалізації)}}. \quad (2.2)$$

3. Тривалість одного обороту (днів) показує, за скільки днів відбувається один повний оборот оборотних активів.

$$T_{об} = \frac{365}{K_{об}}. \quad (2.3)$$

4. Рентабельність оборотних активів (ROA оборотних, %) характеризує ефективність використання оборотних активів.

$$R_{об. акт.} = \frac{\text{Чистий прибуток}}{\text{Середньорічна вартість активів}} \times 100\%. \quad (2.4)$$

Динаміка показників ефективності управління оборотним капіталом ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. наведено в табл. 2.15.

Таблиця 2.15 – Динаміка показників ефективності управління оборотним капіталом ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
Коефіцієнт оборотності оборотних активів, рази	2,950	3,450	3,07	+0,12
Коефіцієнт завантаження оборотних коштів, грн/грн	0,339	0,290	0,326	-0,013
Тривалість одного обороту, днів	122	104	117	-5
Рентабельність оборотних активів, %	4,62%	14,2%	2,95%	-1,67%

Аналіз динаміки показників ефективності управління оборотним капіталом ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. свідчить про змішані тенденції у використанні оборотних активів підприємства. Протягом періоду коефіцієнт оборотності оборотних активів зріс з 2,95 до 3,07 рази, що означає певне прискорення їх участі у виробничо-комерційному циклі та загалом позитивно характеризує управління оборотними ресурсами. Попри це, значення показника у 2024 р. є нижчим порівняно з 2023 р., що вказує на певне уповільнення оборотності у найбільш наближеному періоді.

Коефіцієнт завантаження оборотних коштів зменшився з 0,339 до 0,326 грн/грн, що є позитивною тенденцією, оскільки підприємству потрібно менше оборотних активів для отримання 1 грн доходу. Однак наближення показника до рівня 2022 р. демонструє, що ефект підвищення ефективності, досягнутий у 2023 р., частково втрачений.

Тривалість одного обороту у 2024 р. становила 117 днів, що на 5 днів менше, ніж у 2022 р., але більше, ніж у 2023 р. Це свідчить про певне погіршення швидкості обігу оборотних активів у порівнянні з попереднім роком, хоча загалом цикл залишається коротшим, ніж на початку аналізованого періоду.

Найсуттєвішою негативною зміною є динаміка рентабельності оборотних активів: після значного зростання у 2023 р. до 14,2% рівень рентабельності у 2024 р. знизився до 2,95%, що є навіть нижчим за показник 2022 р. (4,62%). Це вказує на зменшення прибутковості використання оборотних активів і свідчить про суттєве погіршення фінансових результатів діяльності підприємства.

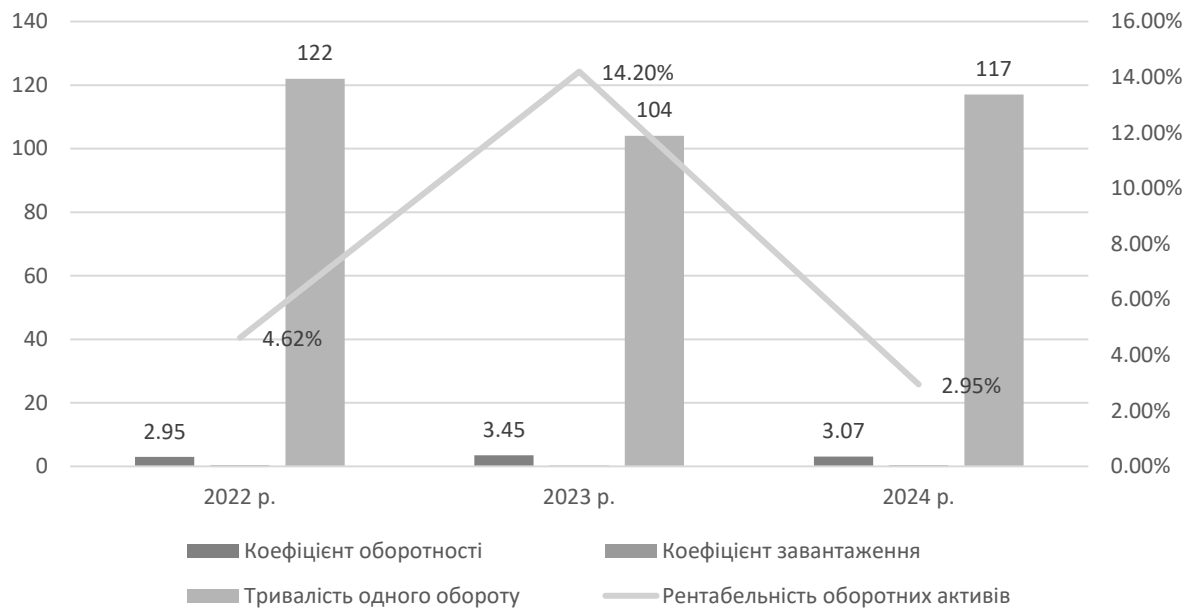

Рис. 2.8 – Динаміка показників ефективності використання оборотних активів ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [47]

У цілому, попри окремі позитивні зрушення, ефективність управління оборотним капіталом у 2024 р. погіршилася порівняно з 2023 р., а рентабельність оборотних активів знизилася до критично низького рівня. Це підкреслює необхідність оптимізації структури оборотних активів, посилення контролю за їх обігом та підвищення результативності операційної діяльності підприємства.

Проведемо аналіз системи показників для оцінки тривалості операційного та фінансового циклу. Для цього розрахуємо систему показників.

1. Оборот запасів (тривалість зберігання) розраховується за формулою:

$$T_{\text{зап}} = \frac{\text{Запаси}}{\text{Собівартість реалізації}} \times 365. \quad (2.5)$$

2. Оборот дебіторської заборгованості розраховується за формулою:

$$T_{\text{дз}} = \frac{\text{Дебіторська заборгованість}}{\text{Дохід від реалізації}} \times 365. \quad (2.6)$$

3. Операційний цикл:

$$\text{ОЦ}=\text{Тзап}+\text{ТДЗ}. \quad (2.7)$$

4. Оборот кредиторської заборгованості розраховується за формулою:

$$\text{Ткз} = \frac{\text{Кредиторська заборгованість}}{\text{Собівартість реалізації}} \times 365. \quad (2.8)$$

5. Фінансовий цикл:

$$\text{ФЦ}=\text{ОЦ}-\text{Ткз}. \quad (2.9)$$

Розрахунок тривалості операційного та фінансового циклу підприємства за 2022-2024 рр. наведено в табл. 2.16.

Таблиця 2.16 – Тривалість операційного та фінансового циклу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022-2024 рр.

Показник	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
1.1. Оборот запасів (виробничий цикл)	48,2	36,9	61,9	+13,7
1.2. Оборот ДЗ	23,8	28,7	16,7	-7,1
1.3. Операційний цикл (стр.1+2)	72,0	65,6	78,6	+6,6
1.4. Оборот КЗ	51,8	52,8	62,6	+10,8
1.5. Фінансовий цикл (стр.3-4)	20,2	12,8	16,0	-4,2

Аналіз динаміки операційного та фінансового циклів ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. свідчить про істотні коливання ефективності використання оборотного капіталу та швидкості проходження засобів через основні стадії виробничо-збутового процесу. Тривалість обороту запасів у 2024 р. становила 61,9 дня, що на 13,7 дня більше порівняно з 2022 р., що вказує на уповільнення обігу матеріальних ресурсів, накопичення запасів або збільшення частки незавершеного виробництва. Водночас оборот дебіторської заборгованості демонструє позитивну тенденцію: зниження з 23,8 дня у 2022 р. до 16,7 дня у 2024 р., що означає прискорення розрахунків із покупцями та покращення платіжної дисципліни контрагентів. Сумарний результат цих двох компонентів зумовив збільшення операційного циклу з 72,0 дня у 2022 р. до 78,6 дня у 2024

р., що свідчить про певне погіршення ефективності перетворення виробничих ресурсів у грошові кошти.

Оборот кредиторської заборгованості за аналізований період зріс із 51,8 дня у 2022 р. до 62,6 дня у 2024 р., що є позитивним чинником, оскільки свідчить про можливість довше користуватися безкоштовними короткостроковими ресурсами постачальників. Однак темп зростання кредиторської заборгованості виявився нижчим від темпу збільшення тривалості операційного циклу, що призвело до подовження фінансового циклу з 12,8 дня у 2023 р. до 16,0 дня у 2024 р., хоча він і залишається меншим порівняно з 2022 р. (20,2 дня). Це означає, що підприємству все одно доводиться фінансувати частину операційного процесу за рахунок власних оборотних активів або залучених короткострокових ресурсів.

У цілому, протягом 2022–2024 рр. спостерігається певне погіршення швидкості обігу оборотного капіталу внаслідок подовження операційного циклу, зумовленого зростанням запасів. Хоча позитивним моментом є прискорення інкасації дебіторської заборгованості та збільшення періоду використання кредиторських ресурсів, підприємству доцільно вживати заходів для оптимізації запасів, удосконалення планування виробництва та підвищення ефективності логістики. Це дозволить скоротити тривалість операційного й фінансового циклів та забезпечити більш раціональне використання оборотного капіталу.

Проведемо аналіз джерел формування оборотного капіталу досліджуваного підприємства.

Під вартістю джерел формування оборотного капіталу слід розуміти відсоткову величину, яку підприємство має періодично сплачувати за користування фінансовими ресурсами, залученими для забезпечення потреб оборотного капіталу. Середньозважена вартість оборотного капіталу інтерпретується як інтегральний показник, що визначається на основі середньої відсоткової ставки та слугує орієнтиром під час ухвалення управлінських рішень щодо раціональності авансування коштів у оборотні активи.

Середньозважена вартість оборотного капіталу – це індикатор, який демонструє рівень економічних витрат, пов'язаних з підтриманням структури джерел формування оборотних активів. Розрахунок цього показника базується на зважуванні кожного елемента джерел фінансування відповідно до його питомої ваги та вартості.

Оцінка вартості оборотного капіталу доцільна у двох напрямках:

- з позиції вже сформованого обсягу оборотних активів, що дозволяє визначити їх фактичну вартість;
- з погляду залучення нових ресурсів, необхідних для нарощення оборотного капіталу у період розширення діяльності підприємства.

Обидва підходи є ключовими для ефективної системи управління оборотним капіталом.

Методика визначення середньозваженої вартості оборотного капіталу передбачає послідовне виконання таких етапів:

1. Ідентифікація структури та складу джерел фінансування оборотного капіталу.
2. Обчислення та аргументація вартості кожного джерела.
3. Розрахунок середньозваженої вартості окремих компонентів шляхом множення питомої ваги на відсоткову ставку відповідного джерела. Питома вага виконує функцію вагового коефіцієнта, а вартість подається у відсотках.
4. Підсумування отриманих величин для визначення загальної середньозваженої вартості оборотного капіталу.

Оцінювання вартості власного капіталу, спрямованого на фінансування оборотних активів, потребує чітких критеріїв. У більшості робіт власний капітал трактується як майже безкоштовне джерело, оскільки єдиною реальною формою компенсації вважаються дивіденди. Якщо ж вони не виплачуються, виникає хибне уявлення, що власний капітал не має вартості. Такий підхід суперечить економічній логіці, адже власник, інвестуючи кошти, відмовляється від альтернативних способів отримання доходу, наприклад депозитних вкладень або безризикових інструментів. Саме тому під час оцінки вартості власних ресурсів

доцільно прирівнювати їх вартість до середньої депозитної ставки в Україні. Це дозволяє відповісти на ключове питання: інвестування у підприємство є вигіднішим чи власникові доцільніше обрати депозит?

Вартість позикового капіталу логічно оцінювати за фактичними відсотками, сплаченими за кредити (відповідно до даних «Звіту про рух грошових коштів»). Однак для підприємств, які практично не користуються кредитними ресурсами, рекомендовано застосовувати середньозважені ставки за позиками. Оцінюючи перспективну вартість джерел фінансування (з позиції формування майбутнього оборотного капіталу), доцільно використовувати прогностні відсоткові ставки за депозитами та кредитами. Так, у 2020 році середньозважена ставка за депозитами становила 4,7 %, за короткостроковими кредитами для юридичних осіб – 14,1 %, за довгостроковими – 20,1 %. Кредиторська заборгованість загалом є безоплатним джерелом, тому її вартість приймається рівною 0 %.

З урахуванням наведених принципів формула розрахунку середньозваженої вартості оборотного капіталу має такий загальний вигляд:

$$СВОК = Ввкx \frac{ВКок}{ОК} + Вдкx \frac{ДКок}{ОК} + Вккx \frac{ККок}{ОК} + Вкз \frac{КЗок}{ОК}. \quad (2.10)$$

де Ввк – вартість власного капіталу підприємства;

ВКок – сума власного капіталу, що направляється на фінансування оборотного капіталу;

ОК- сума оборотного капіталу підприємства;

Вдк – вартість довгострокових зобов'язань та кредитів підприємства;

ДКок – сума довгострокових зобов'язань та кредитів, що направляється на фінансування оборотного капіталу підприємства;

Вкк - вартість короткострокових кредитів підприємства;

ККок – сума короткострокових кредитів, що направляється на фінансування оборотного капіталу підприємства;

Вкз – вартість кредиторської заборгованості підприємства;

КЗок – сума кредиторської заборгованості, що направляється на фінансування оборотного капіталу.

Використовуючи формулу 2.10 розрахуємо середньозважену вартість оборотного капіталу досліджуваного підприємства, використовуючи дані щодо структури джерел його формування (табл. 2.11).

Визначаємо фактичну вартість позикових джерел за даними звітності за 2024 р. Фінансові витрати (рядок 2250) становлять 112700 тис. грн.

Розрахунок середньої величини кредитних зобов'язань наведено нижче.

1) Короткострокові кредити:

- на початок: 503122 тис. грн;
- на кінець: 555424 тис. грн.

Розрахунок середнього значення їх наведено далі:

$$СЗ_{кк} = (503122 + 555424) / 2 = 529273 \text{ тис. грн}$$

2) Довгострокові кредити:

- на початок: 699289 тис. грн.
- на кінець: 983810 тис. грн.

Розрахунок середньої величини довгострокових кредитів наведено далі:

$$СЗ_{дк} = (699289 + 983810) / 2 = 841549 \text{ тис. грн.}$$

3) Загальний середній кредитний портфель:

$$529273 + 841549 = 1370822 \text{ тис. грн.}$$

Фактична середня ставка за кредитами для КК (14%) і ДЗ (18%).

Вартість = фінансові витрати / середній кредитний портфель.

$$112700 / 1370822 = 0,14 \rightarrow 14,0 \%$$

Отже:

- КК = 14,0 %.
- ДЗ = 18,0 %.

КЗ (кредиторська заборгованість) безвідсоткова і ВК (власний капітал) також.

$KЗ = \text{поточні зобов'язання} - \text{короткі кредити} = 1412667 - 555424 = 857243 \text{ тис. грн.}$

$КК = 555424 \text{ тис. грн.}$

$ДЗ = 985249 \text{ тис. грн.}$

$ВК = 1962298 \text{ тис. грн.}$

$\text{Разом} = 4360214 \text{ тис. грн.}$

Підставляємо:

$KЗ \rightarrow 0,1966 \times 0 = 0.$

$КК \rightarrow 0,1274 \times 14,0 = 0,017836 \approx 1,78 \%$.

$ДЗ \rightarrow 0,2260 \times 18,0 = 0,04068 \approx 4,07 \%$.

$ВК \rightarrow 0,4500 \times 0 = 0.$

$СВОК = 1,78\% + 4,07\% = 5,85\%$.

Результати розрахунку середньозваженої вартості оборотного капіталу ТОВ «Агро-Овен» за 2024 р. наведено в табл. 2.17.

Таблиця 2.17 – Розрахунок середньозваженої вартості оборотного капіталу ТОВ «Агро-Овен» за 2024 р.

Підприємство	1. Вартість джерел формування оборотного капіталу				2. Структура джерел формування оборотного капіталу, %				СВОК 1*2
	КЗ	КК	ДЗ	ВК	КЗ	КК	ДЗ	ВК	
ТОВ «Агро-Овен»	857243	555424	985249	1962298	0	1,78	4,07	0	5,85

Результати проведених розрахунків свідчать, що структура джерел формування оборотного капіталу ТОВ «Агро-Овен» у 2024 році є змішаною та характеризується значною часткою власного капіталу (45,0 %), що забезпечує помірний рівень фінансової стійкості підприємства. Водночас вагому частку займають довгострокові кредити банків (22,6 %), що є основним платним джерелом фінансування та формують суттєве боргове навантаження. Частка короткострокових кредитів становить 12,74 %, а кредиторська заборгованість – 19,66 %, залишаючись безоплатним джерелом залучення оборотного капіталу.

Використання нових ставок вартості позикових коштів – 14 % для короткострокових та 18 % для довгострокових кредитів – істотно вплинуло на рівень середньозваженої вартості оборотного капіталу. Середньозважена вартість оборотного капіталу становить 5,85 %. Це свідчить про те, що у разі зростання ринкових ставок вартості позикових ресурсів, підприємство зіткнеться з істотним підвищенням витрат на фінансування оборотного капіталу.

Значення середньозваженої вартості оборотного капіталу у 5,85 % означає, що кожна гривня, вкладена у формування оборотного капіталу, потребує майже 6 копійок витрат на її обслуговування. Це знижує потенційну рентабельність операційної діяльності та вимагає більш зваженого підходу до управління структурою капіталу.

Таким чином, ефективність фінансової політики ТОВ «Агро-Овен» значною мірою залежатиме від здатності оптимізувати обсяг залучених кредитних ресурсів, мінімізувати вартість позикового капіталу та підвищувати частку внутрішніх джерел фінансування, що дозволить знизити середньозважену вартість оборотного капіталу та підвищити фінансову стійкість підприємства.

Висновки до розділу 2

1. ТОВ «АГРО-ОВЕН», засноване 10 грудня 2021 року у Дніпропетровській області, є виробником сільськогосподарської продукції, основною діяльністю якого є вирощування зернових, бобових та насіння олійних культур (КВЕД 01.11). Підприємство має стратегічну мету, що охоплює не лише отримання прибутку, а й формування конкурентоспроможного, інноваційного та екологічно відповідального аграрного сектору, що підтверджується дотриманням принципів екологічної безпеки та сталого розвитку. Компанія спирається на колектив висококваліфікованих фахівців та має статутний капітал у розмірі 1000000 грн. Управління здійснюється за централізованою структурою, до системи органів управління якої належать загальні збори учасників та директор. Діяльність підприємства перебуває під впливом низки значних ризиків,

включаючи конкурентний тиск, ймовірну втрату кадрів, наслідки російської збройної агресії та недоліки нормативно-правової бази. Для забезпечення стабільності та розвитку, ТОВ «АГРО-ОВЕН» застосовує комплексну систему внутрішнього аналізу та контролю, що включає регулярне виявлення, оцінювання та страхування ризиків, а також прийняття управлінських рішень з урахуванням потенційних загроз.

2. Проведений детальний аналіз складу, структури та динаміки оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 роки свідчить про значне розширення операційної діяльності та посилення виробничої орієнтації підприємства. Загальний обсяг оборотного капіталу зріс на 432 793 тис. грн, демонструючи збільшення фінансових можливостей компанії. Ключовим структурним зрушенням стало домінування запасів, які зросли на 338 279 тис. грн і склали 44,8% оборотного капіталу у 2024 році, що відображає активну підготовку до нарощування виробничого циклу. Ця тенденція підтверджується і функціональним аналізом: частка оборотних виробничих фондів зросла до 62,3%, тоді як частка фондів обігу знизилася до 37,7%, що вказує на зміщення інвестиційного акценту з обслуговування розрахунків на зміцнення ресурсної бази. Аналіз за рівнем ліквідності показав, що найбільше зростання припало на повільнореалізуємі активи (за рахунок запасів), обсяг яких збільшився на 332 528 тис. грн, що, незважаючи на позитивний вплив на виробництво, подовжує операційний цикл і підвищує потребу у фінансуванні. Зростання швидкоореалізуємих активів на 72 824 тис. грн забезпечує помірне покращення платоспроможності, однак зниження їхньої частки у загальній структурі свідчить про зменшення відносної ролі найбільш мобільних ресурсів.

3. Оцінка за рівнем ризику підтвердила наступні зміни: частка активів із середнім ризиком (запаси) зросла на 12,1 п.п., ставши найбільшою складовою. Хоча це збільшує загальну ризиковість структури, мінімальний приріст високоризикових активів та незначне абсолютне зростання грошових коштів (мінімальний ризик) свідчать про контрольоване масштабування діяльності. Крім того, структурний аналіз за інфляційною захищеністю демонструє

посилення фінансової стійкості: частка захищених від інфляційного знецінення активів (запаси, біологічні активи) зросла до 61,90%, що є ознакою раціональної антиінфляційної політики менеджменту, спрямованої на збереження реальної купівельної спроможності капіталу.

4. Загалом, політика управління оборотним капіталом ТОВ «АГРО-ОВЕН» у 2022–2024 рр. була успішно спрямована на нарощування виробничого потенціалу та захист від інфляційних ризиків, однак суттєве збільшення частки запасів вимагає посилення контролю за їх обігом для запобігання подовженню операційного циклу та можливій втраті ліквідності.

5. Аналіз джерел формування та показників ефективності використання оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. свідчить про нестійкий фінансовий стан та значне погіршення результативності управління оборотними активами у 2024 році. Щодо ефективності використання, незважаючи на помірне прискорення оборотності (скорочення циклу на 5 днів до 117 днів) та зниження коефіцієнта завантаження порівняно з 2022 роком, ключовою негативною тенденцією є критичне падіння рентабельності оборотних активів з 14,2% у 2023 році до 2,95% у 2024 році, що сигналізує про суттєве зниження прибутковості та вимагає негайної оптимізації структури активів і зміцнення власної капітальної бази для забезпечення фінансової стійкості.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Вдосконалення системи управління оборотним капіталом підприємства

У сучасних умовах ринкових трансформацій в економіці України, успіх підприємств залежить від ефективності управління оборотним капіталом ними. Раціональне використання оборотних коштів є ключовим чинником підвищення фінансової стабільності та конкурентоспроможності підприємств, і його досягнення неможливе без належної організації системи управління цим ресурсом.

Для підвищення ефективності управління оборотним капіталом, необхідно розв'язати кілька взаємопов'язаних завдань:

1. Потрібно забезпечити правильне співвідношення між окремими його елементами, враховуючи галузеві особливості та вимоги до ліквідності активів. Це дозволяє підприємству раціонально розподіляти кошти та підтримувати необхідний рівень фінансової гнучкості.

2. Оптимальний баланс між власними та позиковими коштами має знижувати фінансові ризики, одночасно розширюючи можливості отримання додаткового економічного ефекту. Під фінансовим ризиком слід розуміти не лише потенційні втрати, але й перспективи ефективного використання залучених ресурсів.

3. Управління оборотним капіталом повинно забезпечувати як короткострокові, так і довгострокові результати діяльності підприємства, сприяючи стабільності та розвитку бізнесу.

4. Підприємство має мати доступ до джерел коштів, достатніх для покриття реальних потреб у оборотному капіталі, з урахуванням поточної ринкової кон'юнктури.

5. Ефективне управління потребує своєчасної та достовірної інформації про стан фінансового ринку та можливості використання сучасних фінансових інструментів для залучення капіталу.

Таким чином, створення механізму управління оборотним капіталом передбачає вирішення складної задачі оптимізації, яка повинна враховувати як внутрішні, так і зовнішні можливості формування та використання капіталу, оцінювати його ліквідність, вартість та доцільність розширеного відтворення.

Систему управління оборотним капіталом доцільно розглядати як комплекс із двох підсистем: формування капіталу та його використання. Такий підхід дозволяє оцінювати фінансовий механізм управління як єдине ціле, що складається з окремих підмеханізмів із власними методами, прийомами та інструментами впливу, які можуть частково перетинатися між собою.

Розробка цих підмеханізмів потребує чіткої послідовності етапів:

1. Аналіз загального обсягу оборотного капіталу та темпів його змін. На цьому етапі оцінюється доцільність сформованих обсягів та структури елементів, визначаються диспропорції та проблемні ділянки.

2. Детальний аналіз проблемних напрямків. Виявляються фактори, що зумовили дисбаланс, та встановлюються параметри проблемних елементів капіталу. Проводиться структуризація оборотних активів за критерієм їх ліквідності для подальшої оптимізації використання.

На нашу думку, розробка підмеханізмів управління оборотним капіталом потребує чітко визначеної послідовності етапів, які визначають шляхи вдосконалення системи управління.

На першому етапі здійснюється аналіз загального обсягу сформованого оборотного капіталу та темпів його змін. Оцінюється доцільність сформованих обсягів, розглядається структура використання капіталу та визначаються наявні диспропорції. Такий підхід дозволяє виявити ключові проблемні ділянки, які потребують подальшої оптимізації.

Другий етап передбачає більш детальне вивчення проблемних напрямків використання оборотного капіталу. Виявляються параметри наявних проблем та

чинники, що їх спричинили. Проводиться класифікація елементів оборотного капіталу за рівнем ліквідності, що дає змогу визначити пріоритети у фінансовому управлінні.

Так, аналіз структурних напрямків використання капіталу підприємства показав, що значну частку оборотного капіталу формують запаси, що обумовлено технологічними особливостями підприємства.

Водночас аналіз виробничого циклу підприємства показав, що воно має досить тривалий цикл виробництва. Така ситуація пояснюється обмеженим платоспроможним попитом на продукцію підприємства.

Ще одним проблемним напрямком є наявність значної дебіторської заборгованості. Це явище пов'язане не стільки з галузевими особливостями, скільки з ринковими трансформаціями та умовами функціонування фінансового ринку. Високі витрати на кредитні ресурси та низький рівень розвитку фондового ринку змушують підприємство залучати оборотний капітал через товарний кредит. Ускладнення збуту та висока конкуренція змушують його надавати дилерським мережам відстрочку платежу, що підвищує обсяг дебіторської заборгованості. Слід зазначити, що така тенденція характерна не лише для даного підприємства, а й для багатьох українських підприємств з 2000 року до сьогодні.

Третій етап присвячено оцінці умов та джерел формування оборотного капіталу в попередні періоди. Особливу увагу приділяють саме тій частині фінансових ресурсів, яка спрямовується на покриття оборотних активів. Визначається структура джерел їх фінансування.

За результатами аналізу встановлено, що основним джерелом фінансування оборотного капіталу виступають поточні зобов'язання, зокрема кредиторська заборгованість та банківські кредити не дивлячись на їхню високу вартість.

На четвертому етапі фінансовий підрозділ підприємства повинен здійснити детальну оцінку вартості та доступності різних джерел формування

оборотного капіталу. На основі цих даних розраховується середньозважена вартість фінансування оборотних активів.

П'ятий етап передбачає встановлення рівня узгодженості між напрямками використання оборотного капіталу та джерелами його формування. Основними критеріями такої збалансованості виступають ліквідність оборотних активів та ступінь фінансового ризику, властивий джерелам їх забезпечення. Параметри погодження фінансових рішень у межах системи управління оборотним капіталом наведені у пункті 2.3.

На шостому етапі проводиться оптимізація складу джерел фінансування та структури використання оборотного капіталу, виходячи із заздалегідь визначених критеріїв ефективності. Така оптимізація дає змогу сформувавши більш раціональну модель управління оборотними активами, яка враховує ризику, ліквідність та вартість ресурсів.

Сьомий етап охоплює прийняття конкретних управлінських рішень щодо коригування структури джерел фінансування та напрямів використання оборотного капіталу. На цьому етапі підприємство формує план змін, спрямований на вдосконалення системи управління та підвищення фінансової стійкості.

Зазначені етапи реалізуються через застосування комплексу підмеханізмів управління формуванням і використанням оборотного капіталу (рис. 3.1), які у своїй сукупності утворюють фінансовий механізм управління оборотними активами підприємства. Дослідження теоретичних аспектів управління оборотним капіталом дало змогу виділити специфіку функціонування внутрішнього організаційно-фінансового механізму, що є невід'ємною складовою загальної системи.

Кожен із підмеханізмів, відповідальних за формування та використання оборотного капіталу, чинить різний вплив на кінцеві результати діяльності підприємства. Тому їхня взаємодія не завжди автоматично забезпечує підвищення ефективності управління. Наприклад, механізм управління напрямками використання оборотного капіталу водночас формує рівень

ліквідності підприємства та визначає його здатність своєчасно виконувати платіжні зобов'язання.

Рис. 3.1 – Фінансовий механізм управління оборотним капіталом підприємства

Структуризація напрямів використання оборотного капіталу відповідно до запропонованої класифікації дає можливість виокремити чинники, що формують рівень ліквідності окремих його складових. Водночас орієнтація виключно на критерій ліквідності теоретично може зумовити ухвалення рішення щодо спрямування максимальної частки оборотного капіталу в абсолютно ліквідні активи, зокрема грошові кошти та їх еквіваленти.

З іншого боку, саме в межах підмеханізму управління напрямками використання оборотного капіталу формується підґрунтя його результативного застосування. Рівень прибутковості оборотного капіталу безпосередньо залежить від здатності підприємства розширювати ринки збуту, що на практиці найчастіше супроводжується збільшенням обсягів дебіторської заборгованості та запасів.

Тому зазначений підмеханізм має бути орієнтований на визначення такого співвідношення між дохідністю та ліквідністю активів, яке забезпечуватиме оптимальний баланс. Це співвідношення відображає традиційну дилему фінансового менеджменту – «Рентабельність проти Платоспроможності», де

кожне управлінське рішення передбачає пошук компромісу між швидким обігом коштів і можливістю отримання додаткового прибутку.

У структурі фінансового механізму управління оборотним капіталом виокремлюють три ключові підмеханізми:

- управління джерелами формування оборотного капіталу;
- управління ефективністю та збалансованістю напрямів використання і джерел формування капіталу;
- управління напрямами використання оборотного капіталу.

З огляду на це, доцільним є прийняття управлінських рішень щодо розподілу оборотного капіталу з опорою на систему критеріїв, наведених у табл. 3.1, які дозволяють комплексно оцінити вплив кожного напрямку на ліквідність, рентабельність та фінансову стабільність підприємства.

Таблиця 3.1 – Критерії прийняття управлінських рішень щодо напрямків використання оборотного капіталу

Критерії	Обмеження	Напрями використання			
		Грошові кошти та їх еквіваленти	Дебіторська заборгованість	Запаси	Прострочена та проблемна дебіторська заборгованість
Вплив на платоспроможність	Галузева належність та рівень конкуренції	Позитивний	Позитивний, за умови нормального рівня обороту	Середній позитивний (визначається специфікою виробничого циклу)	Негативний
Вплив на безперервність виробничого циклу	Обсяги реалізації та можливості по їх нарощенню	Позитивний	Позитивний, за умови нормального рівня обороту	Позитивний за умови достатньо сформованого обсягу	Негативний
Вплив на рівень ефективності використання оборотного капіталу	Вимоги до мінімального рівня рентабельності оборотного капіталу	Негативний	Позитивний	Позитивний за умови відсутності надлишкового обсягу запасів	Негативний

Використання визначених критеріїв забезпечує дотримання принципу оптимальності при ухваленні рішень щодо напрямів використання оборотного капіталу. Під час формування таких рішень ключовими виступають три критерії: підтримання платоспроможності, забезпечення безперервності виробничого процесу та досягнення ефективності використання ресурсів. Однак кожен із цих критеріїв має власні межі застосування, що впливають на можливі обсяги інвестування оборотного капіталу за окремими його напрямками.

Галузева специфіка підприємства та рівень конкурентного середовища, суттєво визначають структуру та розподіл оборотного капіталу. У свою чергу, посилення конкуренції часто призводить до розширення дебіторської заборгованості, що безпосередньо впливає на структуру оборотних активів. Так, зменшити рівень незавершеного виробництва у виробництві продукції рослинництва та тваринництва практично неможливо, оскільки технологічний процес їх вирощування передбачає використання тривалого проміжку часу. Аналогічно, скорочення дебіторської заборгованості з традиційними відстрочками платежів є обмеженим, оскільки зміна умов реалізації може призвести до втрати клієнтів.

Подальше зростання обсягів реалізації та необхідність підтримання стабільного виробничого циклу визначають мінімальний рівень інвестування за кожним напрямом використання оборотного капіталу. Для досліджуваного підприємства обсяг вкладень у запаси залежить від урожайності, а отже – від кліматичних ризиків, що властиві аграрним виробничим системам.

Необхідний рівень рентабельності оборотного капіталу, своєю чергою, обмежує можливість інвестування фінансових ресурсів у конкретні напрями його використання. Підтримання платоспроможності потребує певного мінімального залишку грошових коштів, проте надмірні залишки уповільнюють оборот і знижують загальну ефективність їх використання. Аналогічно, завищені запаси призводять до збільшення тривалості обороту та зниження результативності управління оборотним капіталом.

Особливо негативно на систему управління оборотним капіталом впливає проблемна або прострочена дебіторська заборгованість. Тому одним із першочергових напрямів управлінських дій має бути впровадження превентивних заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків її виникнення.

Забезпечення функціонування підмеханізму управління напрямами використання оборотного капіталу з урахуванням визначених критеріїв, створює основу для ухвалення зважених рішень щодо оптимальної структури оборотних активів.

Паралельно підмеханізм управління джерелами формування оборотного капіталу орієнтується на пошук таких джерел фінансування, які будуть економічно доцільними з погляду вартості й строковості залучення.

Ключові критерії, що мають враховуватися при виборі джерел фінансування оборотного капіталу узагальнено в табл. 3.2.

Таблиця 3.2 – Критерії прийняття управлінських рішень щодо фінансування оборотного капіталу

Критерії	Обмеження	Джерела фінансування			
		Власні джерела фінансування	Довгострокові джерела фінансування	Середньострокові та короткострокові джерела фінансування	Кредиторська заборгованість
Вартість фінансування	Рентабельність використання оборотного капіталу	Визначається власником	Висока вартість	Висока вартість	Низька або нульова вартість
Строк залучення фінансування	Тривалість виробничого та фінансового циклів	Безстрокове залучення	Відносно постійний строк залучення	Тривалий строк залучення	Короткий строк залучення
Обсяг залучення	Напрямки використання оборотного капіталу	Обмежено можливостям и власника та результативністю функціонування підприємства	Обмежено можливістю доступу до бюджетного фінансування та довгострокових програм кредитування банків	Обмежено можливістю залучення (наявність застави, тощо)	Обмежений рівень платоспроможності та особливостями відносин з контрагентами

Ключовими критеріями, на основі яких формується система управлінських дій у сфері фінансування оборотного капіталу, виступають середньозважена вартість фінансування, строк залучення ресурсів та їх необхідний обсяг. Саме в межах цих критеріїв визначаються основні параметри ефективних рішень у підсистемі формування оборотного капіталу підприємства. Узагальнено їх можна охарактеризувати формулою «Фінансовий ризик – Вартість фінансування». При цьому слід враховувати, що кожен критерій має свої обмеження. Наприклад, вартість фінансування не може перевищувати рівень рентабельності оборотного капіталу, оскільки це спричиняє необґрунтоване збільшення витрат і погіршує фінансовий результат діяльності.

Виявлення таких невикористаних витрат можливе лише за умови розрахунку середньозваженої вартості фінансування та подальшого її співставлення з показниками рентабельності. Щодо строку залучення ресурсів, то він обмежується тривалістю виробничого та фінансового циклів, які, у свою чергу, залежать від галузевих особливостей та рівня платіжної дисципліни підприємства. У вибірці підприємств виноробної галузі тривалість цих циклів здебільшого не перевищує одного року, що обґрунтовує можливість використання як середньострокових, так і довгострокових джерел фінансування оборотного капіталу. Аналіз платіжної дисципліни підприємств галузі, а також порівняння її з поведінкою контрагентів, свідчать про доцільність ширшого використання кредиторської заборгованості як джерела фінансування.

Необхідний обсяг залучених ресурсів визначається потребами відповідних напрямів використання оборотного капіталу. Теоретичні положення управління оборотним капіталом підтверджують, що структури джерел фінансування є похідними від структури та динаміки напрямів його використання. У сучасних умовах українського ринку можливості нарощення окремих джерел фінансування, особливо інструментів фінансового ринку – таких як банківські кредити, факторинг, операції з цінними паперами – залишаються доволі обмеженими. Найменші обмеження спостерігаються щодо короткострокових джерел, тоді як інші групи мають значно вужчі межі варіювання. Використання

зазначених критеріїв дозволить сформувати ефективну систему нормативів, яка забезпечить обґрунтованість управлінських рішень щодо структури джерел фінансування оборотного капіталу.

У підмеханізмі управління ефективністю та збалансованістю напрямів використання й джерел формування оборотного капіталу вирішується завдання гармонізації обсягів, строків та вартості мобілізованих ресурсів. У цьому контексті реалізується рівноважна функція оборотного капіталу, що передбачає пошук оптимального поєднання параметрів використання та фінансування з урахуванням рентабельності та вартості ресурсів. Загальна логіка функціонування системи управління оборотним капіталом може бути наочно подана за допомогою табл. 3.3. Варто зазначити, що дана система є складовою частиною загальної системи управління підприємством та перебуває під впливом різних груп ризиків. Виробничі ризики виникають у площині напрямів використання оборотного капіталу, фінансові – у сфері джерел його формування, а управлінські – при ухваленні рішень щодо забезпечення збалансованості всієї системи управління оборотним капіталом.

Таблиця 3.3 – Параметри узгодження фінансових рішень у системі управління оборотним капіталом підприємства

Параметри	Напрямки використання оборотного капіталу	Джерела формування оборотного капіталу	Критерії ефективності
Обсяг, терміни	Потреба в оборотних активах з визначенням строком їх використання	Величина капіталу, залученого на певний термін	Збалансування
Рентабельність	Рентабельність використання оборотного капіталу	Вартість капіталу	Перевищення рентабельності використання над вартістю залучення
Ризики	Виробничі	Фінансові	Управлінські

Слід підкреслити, що масштаб управлінських ризиків безпосередньо залежить від рівня організаційного менеджменту та ступеня розвиненості фінансових служб підприємства. Аналіз показує, що на досліджуваному підприємстві функціональна структура фінансового менеджменту фактично зведена лише до роботи бухгалтерії. При цьому традиційне правило, згідно з

яким організаційна складність відповідає розміру підприємства, у цьому випадку не підтверджується. Така модель організації фінансової роботи є типовою для значної частини українських підприємств і найчастіше зумовлена прагненням власників мінімізувати витрати на оплату праці.

Однак ефективність прийняття фінансових рішень можлива лише за умови залучення компетентних фахівців.

Управління напрямами використання оборотного капіталу створює середовище виникнення виробничих ризиків, що належать до площини операційного та маркетингового управління. Освоєння нових ринків, технологічні зміни, оптимізація або розширення товарного асортименту – усе це безпосередньо впливає на формування потреби в оборотному капіталі та на пропорції його розподілу.

Таким чином, система узгодження фінансових рішень у сфері управління оборотним капіталом повинна враховувати, що оборотний капітал є складовою частиною ширшої управлінської системи підприємства. Його функціонування відбувається в межах ієрархічної структури управління, а отже, взаємодія з іншими підсистемами є невід’ємною умовою ефективності фінансового менеджменту.

Аналіз системи управління оборотним капіталом крізь призму ринкових трансформацій засвідчує, що вона, як і будь-яка економічна система, реагує на зовнішні та внутрішні впливи. Під впливом ринкових змін, система управління оборотним капіталом проходить як еволюційні, так і революційні трансформації, періодично переходячи зі стану стійкої рівноваги в нестійкий і навпаки.

Такий підхід дозволяє зробити висновок про об’єктивну необхідність періодичної нестабільності в системі управління оборотним капіталом. Основним завданням фінансового менеджменту стає забезпечення керованості цих переходів та підтримання короткострокової фінансової рівноваги.

Отже, формуючи й використовуючи оборотний капітал, фінансові служби підприємства повинні застосовувати комплекс підмеханізмів управління,

спрямованих не лише на підвищення його ефективності, а й на мінімізацію фінансових ризиків, що супроводжують операційні процеси.

3.2. Оптимізація процесів формування та використання оборотного капіталу підприємства

У межах окремих підмеханізмів управління формуванням та використанням оборотного капіталу реалізується процес його оптимізації. Практика показує, що управлінські рішення в цій сфері приймаються в умовах невизначеності та неоднозначності, через що традиційні методи регулювання оборотного капіталу, такі як нормування або аналітичні підходи, часто не забезпечують досягнення оптимального співвідношення показників ефективності управління.

У зв'язку з цим доцільним є застосування економіко-математичного моделювання. Використання цього методу з програмним забезпеченням Excel дозволяє точніше визначити оптимальні параметри системи управління оборотним капіталом для конкретного підприємства. Теоретичний та практичний аналіз показав, що ключовими критеріями оптимізації є баланс між вартістю та рентабельністю оборотного капіталу.

Оптимізаційне моделювання дає змогу комплексно врахувати взаємозв'язки між елементами оборотного капіталу та отримати більш точне рішення задачі управління. Такий метод можна ефективно застосовувати як на діючих, так і на новостворених підприємствах. Процес оптимізації можна розділити на кілька етапів:

1. Структуризація напрямів використання оборотного капіталу за рівнем ліквідності та джерел його формування за рівнем фінансового ризику;
2. Оцінка вартості джерел формування оборотного капіталу;
3. Визначення оптимальної структури оборотного капіталу з урахуванням балансу між ліквідністю та фінансовим ризиком;

4. Постановка задачі оптимізації напрямів використання та джерел формування оборотного капіталу та створення економіко-математичної моделі;
5. Підготовка даних для реалізації моделі та формування числової моделі;
6. Рішення економіко-математичної задачі з використанням Excel.

На першому етапі оцінюється вартість джерел формування та визначається рівень ліквідності напрямів використання оборотного капіталу.

Другий етап передбачає постановку задачі оптимізації потреби в оборотному капіталі, яка формулюється як пошук оптимального співвідношення між напрямками використання та джерелами формування капіталу з урахуванням балансу ліквідності, фінансового ризику та потенціалу підвищення рентабельності оборотного капіталу. При цьому сумарна частка окремих груп і елементів використання та джерел формування не повинна перевищувати 100%.

Важливим аспектом при формуванні математичної моделі є вибір критерію оптимальності. Дослідження наукових джерел свідчать, що у більшості випадків критерієм служить або максимізація прибутку, доходу чи вартості, або мінімізація витрат різного виду. У межах даного дослідження доцільно розглядати два показники: мінімізацію середньозваженої вартості оборотного капіталу та максимізацію рентабельності оборотних активів.

Оскільки специфіка галузі та особливості господарської діяльності визначають напрями використання оборотного капіталу, то оптимізаційні заходи можуть стосуватися лише рекомендацій щодо збільшення або зменшення обсягів окремих елементів (запасів, дебіторської заборгованості, грошових коштів).

Аналіз, проведений у другому розділі, виявив надмірне інвестування в дебіторську заборгованість, тоді як обсяги запасів визначаються специфікою виробничого циклу продукції.

Дослідження теоретичних та практичних аспектів управління оборотним капіталом показало, що структура його фінансування повинна визначатися напрямками інвестування. Тому при формуванні оборотного капіталу, доцільно використовувати в якості критерію оптимальності показник мінімізації

середньозваженої вартості джерел його формування. При цьому необхідно враховувати не лише фінансовий ризик, але й структуру використання оборотних активів з огляду на їх ліквідність.

Введення додаткових обмежень щодо оптимізації джерел формування капіталу з урахуванням напрямів його використання дозволяє забезпечити баланс між ними. Це дає змогу скоригувати основний критерій – мінімізацію вартості – із врахуванням потреби в оптимізації фінансового ризику. Управління фінансовим ризиком у процесі фінансування оборотного капіталу сприяє запобіганню проблем із платоспроможністю та збереженню фінансової стійкості підприємства в майбутньому.

У загальному вигляді, математична модель задачі оптимізації може бути представлена так:

$$\text{СЗВОК} = \sum (\text{ВДОК}_j \times 100) \times \frac{X_j}{\sum X_j} \sim \min. \quad (3.1)$$

де СЗВОК – середньозважена вартість оборотного капіталу, %;

ВДОК_j – вартість j-го джерела оборотного капіталу;

h - кількість джерел формування оборотного капіталу;

X_j – розмір j-го джерела формування оборотного капіталу.

Загальна сума джерел формування оборотного капіталу повинна забезпечувати обсяг напрямків його використання:

$$\sum D1_j + \sum D2_i + \sum D3_u + \sum D4_e = \sum Z1_j, \quad (3.2)$$

де, D1_j – питома вага j-го джерела формування оборотного капіталу 1-ї групи у загальній сумі оборотного капіталу;

m - кількість елементів джерел 1-ї групи джерел формування оборотного капіталу (кредиторської заборгованості);

D2_i – питома вага i-го джерела формування оборотного капіталу 2-ї групи у загальній сумі оборотного капіталу;

n - кількість елементів джерел 2-ї групи формування оборотного капіталу (короткострокових кредитів);

$D3u$ – питома вага u -го джерела формування оборотного капіталу 3-ї групи у загальній сумі оборотного капіталу;

l - кількість елементів джерел 3-ї групи формування оборотного капіталу (довгострокових кредитів):

$D4e$ – питома вага e -го джерела формування оборотного капіталу 4-ї групи;

k - кількість елементів джерел 4-ї групи (власного капіталу);

$Z1j$ - питома вага j -го елемента використання оборотного капіталу 1-ї групи у загальній сумі оборотного капіталу;

p – кількість елементів 1-ї групи напрямків використання оборотного капіталу (грошових коштів);

$Z2i$ - питома вага i -го елемента використання оборотного капіталу 2-ї групи у загальній сумі оборотного капіталу;

q - кількість елементів 2-ї групи напрямків використання оборотного капіталу (дебіторської заборгованості);

$Z3u$ - питома вага u -го елемента використання оборотного капіталу 3-ї групи у загальній сумі оборотного капіталу;

r - кількість елементів 3-ї групи напрямків використання оборотного капіталу (запасів);

$Z4e$ - питома вага e -го елемента використання оборотного капіталу 4-ї групи у загальній сумі оборотного капіталу;

t - кількість елементів 4-ї групи напрямків використання оборотного капіталу (простроченої дебіторської заборгованості).

Власний оборотний капітал підприємства не повинен знижуватись нижче певного нормативного значення. В ході дослідження, проведеного у розділі другому, було встановлено, що його оптимальний рівень становить 0,1. Це означає, що щонайменше 10% оборотних активів повинні покриватися за рахунок власних коштів або довгострокових джерел фінансування.

$$\sum D4e = 1 \geq 0,1. \quad (3.3)$$

Обсяг власного капіталу та довгострокових джерел фінансування має забезпечувати покриття найбільш неліквідних оборотних активів третьої та четвертої груп, до яких відносяться дебіторська заборгованість та запаси.

$$\sum D3u + \sum D4e \geq \sum Z3u + \sum Z4e. \quad (3.4)$$

Якщо за ключовими напрямками використання оборотного капіталу спостерігається висока швидкість обігу, а тривалість фінансового та операційного циклів не перевищує одного року, відповідне обмеження набуває наступної форми:

$$\sum D3u + \sum D4e1 \geq \sum Z4e. \quad (3.5)$$

Що стосується дебіторської заборгованості, її обсяг має покриватися короткостроковими банківськими кредитами та кредиторською заборгованістю, що забезпечує фінансову стійкість та своєчасне виконання зобов'язань підприємства.

$$\sum Z2i \leq \sum D1j + \sum D2i. \quad (3.6)$$

Оскільки вартість кредиторської заборгованості приймається на нульовому рівні, а отже вона стає найбільш привабливим джерелом фінансування, необхідно ввести обмеження щодо можливостей по її нарощенню. Вважаємо, що реальною та виправданою з точки зору збереження відносин з контрагентами-кредиторами є можливість нарощення кредиторської заборгованості на 10%:

$$\sum D1j \leq \sum D1j * 1,1. \quad (3.7)$$

Змінні не повинні бути від'ємні. $X1j, X2j, X3j, X4j, Z1s, Z2s, Z3s, Z4s \geq 0$.

На третьому етапі здійснюється підготовка необхідної вихідної інформації для формування числової моделі. Для проведення оптимізаційних розрахунків були використані фактичні дані підприємства.

Згідно вхідних даних, на початок 2024 р. середньозважена вартість оборотного капіталу ТОВ «Агро-Овен» складає лише 5,85% (табл. 2.15).

Згідно з розрахунками, середньозважена вартість оборотного капіталу ТОВ «Агро-Овен» у 2024 році становить 5,85%, що свідчить про відносно невисоку ціну фінансування оборотних активів.

Структура джерел фінансування демонструє переважання довгострокових зобов'язань. Короткострокові кредити відіграють другорядну роль. Таке поєднання джерел свідчить про помірний рівень фінансового ризику, оскільки підприємство значною мірою спирається на довгострокові ресурси, що є більш стабільними та прогнозованими порівняно з короткостроковими зобов'язаннями.

Отже, для подальшого зниження вартості оборотного капіталу та покращення структури його фінансування, доцільним є оптимізація балансу між довгостроковими та короткостроковими джерелами, а також помірне використання поточних зобов'язань для забезпечення більшої мобільності в управлінні оборотними активами.

Економіко-математична модель оптимізації наведена далі.

$$CЗВОК = (D1 \times 0) + (D2 \times 14,0) + (D3 \times 18,0) + (D4 \times 4,7) \rightarrow \min. \quad (3.8)$$

Система обмежень наступна.

1. Загальний баланс:

$$D1 + D2 + D3 + D4 = 1,0. \quad (3.9)$$

2. Мінімальний ВОК (власний оборотний капітал):

$$D4 > 0,1. \quad (3.10)$$

3. Покриття неліквідних активів ($\sum Z3u + \sum Z4e = 0,36 + 0,06 = 0,42$):

$$D3 + D4 > 0,42. \quad (3.11)$$

4. Покриття дебіторської заборгованості ($\sum Z2i=0,57$):

$$D1 + D2 > 0,57. \quad (3.12)$$

5. Максимальне нарощення кредиторської заборгованості:

$$D1 < D1^* \times 1,1 \rightarrow D_{-1} < 0,1966 \times 1,1 \rightarrow D1 < 0,21626.$$

6. Невід'ємність: D1, D2, D3, D4.

Для мінімізації середньозваженої вартості оборотного капіталу підприємства, необхідно максимально використовувати найдешевші джерела (D1 та D4) та мінімізувати найдорожчі (D3 та D2).

1. Максимізація D1 (згідно з обмеженням 3.5):

$$D1 = 0,21626.$$

2. Мінімізація D2 (згідно з обмеженням 3.4):

$$D2 = 0,57 - D1 = 0,57 - 0,21626 = 0,35374.$$

3. Визначення D3 + D4 (згідно з обмеженням 3.1):

$$D3 + D4 = 1,0 - D1 - D2 = 1,0 - 0,21626 - 0,35374 = 0,43.$$

4. Мінімізація D3 та визначення D4 (оскільки C4=4,7 % дешевше за C3=18,0%, встановлюємо D3=0):

$$D3 = 0,00.$$

$$D4 = 0,43 - 0,00 = 0,43.$$

Оптимальна структура джерел фінансування оборотного капіталу та мінімальна СЗВОК ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2024 р. наведена в табл. 3.4.

Таблиця 3.4 – Оптимальна структура джерел фінансування оборотного капіталу та мінімальна СЗВОК ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2024 р.

Джерело фінансування	Оптимальна частка (Dj), %	Вартість ВДОКj (%)	Внесок у СЗВОК (Dj×ВДОКj)
Кредиторська заборгованість (D1)	21,63	0,0	0,0000
Короткострокові кредити (D2)	35,37	14,0	4,9518
Довгострокові кредити (D3)	0,00	18,0	0,0000
Власний капітал (D4)	43,00	4,7	2,0210
СУМА	100,00	-	6,9734

Отже, максимально можлива середньозважена вартість оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за даних обмежень та нових ставок вартості позикового капіталу відповідає значенню 6,97%.

Оптимальна середньозважена вартість оборотного капіталу (6,97%) перевищує фактично досягнутий рівень (5,85%). Це свідчить про те, що поточна структура фінансування підприємства є оптимальною з точки зору мінімізації вартості, навіть при зростанні ставок позикового капіталу, але вона вже використовує дорожчі джерела.

Тож, підприємству для забезпечення та підтримання на належному рівні оптимальної структури оборотного капіталу потрібно:

- максимально використовувати власний капітал та кредиторську заборгованість як найдешевших джерел;
- потрібно забезпечити виключення дорогого довгострокового кредитування.

Щоб утримати вартість оборотного капіталу на мінімальному рівні, підприємству необхідно перенаправити свою фінансову політику в напрямку повного виключення довгострокових кредитів та максимального використання внутрішніх (власний капітал) та безоплатних (кредиторська заборгованість) джерел. Використання короткострокових кредитів залишається високим через значний обсяг дебіторської заборгованості, який потребує покриття.

Тому, нагальним проблемним питанням є покращення політики управління дебіторською заборгованістю підприємства.

3.3. Оптимізація дебіторської заборгованості в системі управління оборотним капіталом підприємства

Головним недоліком в управлінні оборотним капіталом підприємства є надмірний обсяг дебіторської заборгованості. Головною метою цього етапу є скорочення надмірного обсягу дебіторської заборгованості (ДЗ) для забезпечення нормативного рівня абсолютної платоспроможності (0,1).

В основу оптимізації обсягів дебіторської заборгованості підприємства може бути закладена ідея оптимального скорочення оборотності дебіторської заборгованості. В загальному випадку визначення оптимального терміну обертання дебіторської заборгованості ($TO_{optDЗ}$) може здійснюватися як в цілому за дебіторською заборгованістю підприємства, так і окремо за кожною її статтею за такою формулою:

$$TO_{DЗ\ opt.} = TO_{DЗ} - TO_{\Delta GK} = 360/ЧД * ДЗ - 360/ЧД * \Delta GK, \quad (3.13)$$

де $TO_{DЗ}$ – тривалість обороту дебіторської заборгованості, дні;

$TO_{\Delta GK}$ – тривалість обороту для необхідного приросту грошових коштів, дні;

ЧД – чистий дохід від реалізації, тис. грн;

ДЗ – середньорічний обсяг дебіторської заборгованості підприємства, тис. грн;

ΔGK – необхідний приріст грошових коштів, тис. грн.

В даній моделі оптимальний обсяг дебіторської заборгованості визначається за формулою:

$$DЗ\ opt = T_{opt\Delta GK} / 360 * ЧД. \quad (3.14)$$

При цьому вихідним моментом оптимізації є встановлення необхідного обсягу приросту грошових коштів підприємства.

Одним із шляхів обґрунтування такого бажаного приросту для

підприємств є орієнтація на забезпечення нормативного рівня показника абсолютної платоспроможності в плановому періоді.

Так, в західній практиці грошові кошти та їх еквіваленти в балансі підприємства мають становити не менше 10 % поточних зобов'язань.

Розрахуємо оптимальний обсяг дебіторської заборгованості за моделлю оптимізації строків її оборотності на основі даних, наведених в табл. 3.5.

Таблиця 3.5 – Вихідні дані для розрахунку оптимального обсягу дебіторської заборгованості ТОВ «Агро-Овен» за моделлю оптимізації строків її оборотності за 2024 р.

Показник	Значення
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,02
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, днів	17
Поточні зобов'язання	1412667
Чистий дохід від реалізації, тис. грн	4980447
Очікуваний темп приросту доходу від реалізації, %:	
реалістичний	100
песимістичний	90
оптимістичний	110

Приріст грошових коштів підприємства, необхідний для забезпечення встановлення значення показника абсолютної платоспроможності на рівні 0,1, становитиме:

$$\Delta GK_{2024} = (0,1 - 0,02) * 1412667 = 113013,36 \text{ тис. грн.}$$

Розрахований за формулою 3.1, оптимальний термін обертання дебіторської заборгованості складає:

$$TO_{\text{оптдз}} = 17 - (360/4980447 * 2) * 113013,36 = 12,92 = 13 \text{ (дні).}$$

Для песимістичного сценарію, який передбачає зростання виручки на 90 %:

$$TO_{\text{песдз}} = 17 - (360/4980447 * 1,9) * 113013,36 = 12,7 \text{ (дні).}$$

Для оптимістичного сценарію, який передбачає зростання виручки на 110%: 159056,1

$$TO_{\text{оптдз}} = 17 - (360/4980447 * 2,1) * 113013,36 = 13,1 \text{ (дні).}$$

Для фактичного обсягу реалізації 2024 року, який дорівнював 4980447 тис.

грн, в табл. 3.6 наведено три варіанти сценаріїв.

Таблиця 3.6 – Розрахунок оптимального обсягу дебіторської заборгованості ТОВ «Агро-Овен» за 2024 р. (за різними видами сценаріїв)

Сценарій	ТООпт_дз (дні)	ЧДочікуваний (тис. грн)	ДЗопт (тис. грн)
Песимістичний	12,71	$4980447 \times 1,9 = 9462849,3$	$12,71/360 \times 9462849,3 = 334465,58$
Реалістичний	12,92	$4980447 \times 2,0 = 9960894,0$	$12,92/360 \times 9960894,0 = 357413,44$
Оптимістичний	13,10	$4980447 \times 2,1 = 10458938,7$	$13,10/360 \times 10458938,7 = 380695,78$

Отже, можна зробити висновок, що оптимальний обсяг дебіторської заборгованості лежить в межах: $334465,58 < ДЗ < 380695,78$ тис. грн.

Це означає, що, враховуючи очікуване зростання продажів, оптимальний обсяг дебіторської заборгованості коливається від 334,47 млн грн (песимістичний сценарій) до 380,70\$ млн грн (оптимістичний сценарій).

Аналіз оптимізації дебіторської заборгованості ТОВ «Агро-Овен» показав, що надмірний обсяг ДЗ є ключовим фактором, що обмежує ефективне управління оборотним капіталом та підтримку нормативного рівня абсолютної платоспроможності.

Використання моделі оптимізації строків оборотності дозволило визначити, що оптимальний термін обертання дебіторської заборгованості становить близько 13 днів, а оптимальний обсяг ДЗ за різними сценаріями коливається від 334,47 млн грн до 380,70 млн грн.

Це забезпечує баланс між потребою підприємства у грошових коштах та підтриманням ліквідності, дозволяє підвищити ефективність управління оборотним капіталом, знизити фінансовий ризик та забезпечити стабільність підприємства в умовах очікуваного зростання продажів.

Висновки до розділу 3

1. Удосконалення системи управління оборотним капіталом підприємства передбачає інтегроване поєднання підходів до формування та використання

фінансових ресурсів з урахуванням внутрішніх і зовнішніх факторів. Ефективне управління досягається через взаємодію трьох підмеханізмів: управління джерелами формування капіталу, управління напрямками його використання та забезпечення їх збалансованості з урахуванням ліквідності, вартості та ризиків. Ключовими напрямками вдосконалення є оптимізація співвідношення між елементами оборотного капіталу з урахуванням специфіки виробничого циклу, підтримання балансу власних і позикових коштів для мінімізації фінансових ризиків, встановлення чітких критеріїв ефективності управління – платоспроможності, безперервності виробничого процесу та рентабельності використання капіталу, а також впровадження превентивних заходів щодо мінімізації простроченої та проблемної дебіторської заборгованості. Не менш важливим є контроль середньозваженої вартості фінансування, строків залучення ресурсів та їх обсягу, що дозволяє уникати необґрунтованих витрат та підвищувати ефективність використання капіталу. Підвищення ролі фінансових служб та компетентності персоналу забезпечує своєчасне реагування на ринкові зміни, підтримання фінансової стійкості та керованість переходів системи управління оборотним капіталом між станами стійкої та нестійкої рівноваги. Застосування комплексного підходу дозволяє забезпечити фінансову стабільність підприємства, підвищити рентабельність використання ресурсів і зміцнити його конкурентні позиції на ринку.

2. Оптимізація процесів формування та використання оборотного капіталу ТОВ «Агро-Овен» показала, що ефективне управління досягається через баланс між вартістю фінансування та рентабельністю оборотних активів, за рахунок максимального використання дешевих джерел (власний капітал та кредиторська заборгованість) та мінімізації дорогих (довгострокові кредити). Економіко-математичне моделювання дозволило визначити оптимальну структуру джерел фінансування та мінімальну середньозважену вартість оборотного капіталу (6,97%), що свідчить про доцільність існуючої фінансової стратегії та потребу у вдосконаленні управління дебіторською заборгованістю для підвищення ліквідності та фінансової стійкості підприємства.

3. Оптимізація дебіторської заборгованості ТОВ «Агро-Овен» показала, що надмірний обсяг ДЗ є головним обмежуючим фактором у забезпеченні фінансової стійкості та нормативного рівня абсолютної платоспроможності. Розрахунки за моделлю оптимізації строків оборотності дебіторської заборгованості продемонстрували, що оптимальний термін обертання складає близько 13 днів, а оптимальний обсяг ДЗ за різними сценаріями коливається від 334,47 млн грн до 380,70 млн грн, що дозволяє збалансувати потребу підприємства у грошових коштах та підтримувати ліквідність. Такий підхід забезпечує не лише контроль над надмірною заборгованістю, а й підвищує ефективність управління оборотним капіталом та фінансову стабільність підприємства в умовах очікуваного зростання продажів.

РОЗДІЛ 4

ЕКОНОМІЧНИЙ ЕФЕКТ ТА ПРОГНОЗ ПОКАЗНИКІВ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ОБОРОТНИМ КАПІТАЛОМ ПІДПРИЄМСТВА

4.1. Розрахунок економічного ефекту від вдосконалення управління оборотним капіталом підприємства

Економічний ефект від вдосконалення управління оборотним капіталом підприємства є комплексним і формується за двома основними напрямками. До них відносимо мінімізацію вартості його формування та оптимізацію напрямків використання (зокрема, скорочення дебіторської заборгованості). Зниження середньозваженої вартості оборотного капіталу дозволяє підприємству економити фінансові ресурси та зменшувати витрати на обслуговування позикових джерел, підвищуючи рентабельність діяльності. Водночас оптимізація використання оборотних активів сприяє підвищенню ліквідності підприємства, зменшенню фінансових ризиків та забезпеченню своєчасного виконання поточних зобов'язань.

Розрахуємо економічний ефект від оптимізації структури фінансування оборотного капіталу підприємства. Ефект у цьому напрямі визначається через зміну середньозваженої вартості оборотного капіталу.

Порівняння фактичної та оптимальної середньозваженої вартості оборотного капіталу наведено в табл. 4.1.

Таблиця 4.1 - Порівняння фактичної та оптимальної середньозваженої вартості оборотного капіталу ТОВ «Агро-Овен» за 2024 р.

Показник	Значення, %	Висновок
Фактична СЗВОК (до оптимізації)	5,85	Відносно невисока ціна фінансування.
Оптимальна СЗВОК (за моделлю)	6,97	Визначається жорсткими обмеженнями (покриття дебіторської заборгованості та вартісними короткостроковими кредитами).

Розрахунок ефекту від вдосконалення управління системи управління оборотним капіталом підприємства наведено далі:

$$\text{Зміна вартості} = \text{СЗВОК}_{\text{опт}} - \text{СЗВОК}_{\text{факт}} = 6,97\% - 5,85\% = +1,12\%.$$

У даному випадку розрахункова оптимальна середньозважена вартість оборотного капіталу перевищує фактичну. Це свідчить про те, що поточна (фактична) структура фінансування підприємства є більш ефективною з точки зору мінімізації вартості. Негативний ефект (+1,12%) вказує на те, що примусовий перехід до структури, що відповідає всім новим обмеженням (наприклад, щодо покриття неліквідних активів та ДЗ), призводить до здорожчання капіталу.

Тому, підприємству слід утримувати свою поточну політику фінансування, максимально використовуючи власний капітал та кредиторську заборгованість та виключаючи дорогі довгострокові кредити ($D3 \rightarrow 0$), як це підтверджує модель.

Далі, розрахуємо економічний ефект від оптимізації дебіторської заборгованості ТОВ «Агро-Овен». Ключовий позитивний економічний ефект досягається за рахунок прискорення обороту дебіторської заборгованості (ДЗ), що призводить до вивільнення коштів та зниження фінансового ризику.

1. Визначення Обсягу Вивільнених Грошових Коштів

Мета оптимізації ДЗ – досягнення нормативного рівня абсолютної платоспроможності (0,1).

Необхідний приріст грошових коштів (ГК):

$$\text{ГК} = (\text{K}_{\text{норм}} - \text{K}_{\text{абс}_{\text{факт}}}) \times \text{Поточні Зобов'язання}. \quad (4.1)$$

$$\text{ГК} = (0,1 - 0,02) \times 1412667 = 113013,36 \text{ тис. грн.}$$

Обсяг вивільнених коштів (Овк) внаслідок скорочення терміну обороту ДЗ з 17 днів до 12,71 - 13,10 днів становить:

$$\text{Овк} = 113013,36 \text{ тис. грн.}$$

Вивільнені кошти більше не потребують фінансування, що генерує економію на відсотках та вартості залученого капіталу.

Розрахунок економії на основі фактичної середньозваженої вартості оборотного (як найбільш реалістична вартість фінансування):

$$\text{Економія річна} = \text{Обсяг вивільнених коштів} \times \text{СЗВОКфакт.} \quad (4.2)$$

$$\text{Економія річна} = 113013,36 \times 0,0585 = 6611,3 \text{ тис. грн/рік.}$$

Сукупний позитивний економічний ефект формується переважно за рахунок прискорення оборотності дебіторської заборгованості та отриманої економії на вартості фінансування.

Таблиця 4.2 - Сукупний позитивний економічний ефект

Складова ефекту	Характер	Величина
1. Ефект від Оптимізації ДЗ	Економія витрат на фінансування	+6611,3 тис. грн/рік
2. Ефект від оптимізації фінансування	Перевитрата	-1,12% від оборотного капіталу
Чистий прямий ефект	З урахуванням того, що фактична середньозважена вартість оборотного капіталу ефективніша	6611,3 тис. грн/рік

Крім сукупного позитивного економічного ефекту від вдосконалення системи управління оборотним капіталом, можна виділити додаткові (непрямі) вигоди (ефекти):

1. Досягнення нормативного коефіцієнта абсолютної ліквідності (0,1) забезпечує платоспроможність та фінансову стійкість підприємства у майбутньому.

2. Вивільнені кошти можуть бути реінвестовані в операційну діяльність або високорентабельні активи, що сприятиме максимізації прибутку та вартості підприємства.

3. Обсяг, що вивільняється, знижує загальну потребу в зовнішньому фінансуванні, особливо у дорогих короткострокових кредитах, які потрібні для покриття ДЗ.

Продовжуючи розкриття питання розрахунку економічного ефекту, сфокусуємося на кількісній оцінці впливу оптимізації дебіторської

заборгованості на зниження потреби у дорогому позиковому капіталі. Ключовий економічний ефект від вдосконалення управління дебіторською заборгованістю (ДЗ) полягає не лише в економії на середній вартості капіталу, а й у витісненні найдорожчих джерел фінансування.

Розрахований обсяг вивільнених грошових коштів ГК внаслідок прискорення обороту дебіторської заборгованості становить:

$$\text{ГК} = 113013,36 \text{ тис. грн.}$$

Цей грошовий потік може бути використаний для погашення існуючих або запобігання залученню нових позикових зобов'язань, необхідних для покриття дебіторської заборгованості. Згідно з моделлю (обмеження 3.6), дебіторська заборгованість покривається короткостроковими зобов'язаннями (D1 та D2). Оскільки кредиторська заборгованість (D1) має нульову вартість, а її нарощення обмежене, більшість потреби покривається короткостроковими кредитами (D2).

Вивільнення коштів у розмірі 113013,36 тис. грн дозволяє підприємству насамперед скоротити обсяг найдорожчого позикового фінансування (D2).

Економічний ефект від заміщення обсягу ГК за рахунок виключення короткострокових кредитів (D2) становить:

$$\text{Економія}_{\max} = \text{Обсяг вивільнених коштів} \times \text{Вартість D2}. \quad (4.3)$$

$$\text{Економія}_{\max} = 113013,36 \text{ тис. грн} \times 0,14 \% = 15821,87 \text{ тис. грн/рік.}$$

Цей показник відображає максимально можливий економічний ефект від вдосконалення управління дебіторською заборгованістю, оскільки він базується на вартості джерела, яке було б використане для фінансування цього обсягу активів (D2 під 14,0%).

Отже, впровадження заходів з оптимізації управління оборотним капіталом (прискорення обороту дебіторської заборгованості) генерує сукупний економічний ефект.

Сукупний економічний ефект від впровадження заходів з оптимізації управління оборотним капіталом (прискорення обороту дебіторської заборгованості) (табл. 4.3).

Таблиця 4.3 - Сукупний економічний ефект від впровадження заходів з оптимізації управління оборотним капіталом (прискорення обороту дебіторської заборгованості)

Показник ефекту	Джерело ефекту	Розрахункове значення
Економія на середньозваженій вартості капіталу (консервативна оцінка)	Заміщення коштів за середньою вартістю (5,85%)	+6611,3 тис. грн/рік.
Економія на позиковому капіталі (максимальна оцінка)	Витіснення найдорожчого джерела (D2 під 14,0%)	+15821,87 тис. грн/рік.
Зростання середньозваженої вартості капіталу (негативний ефект від обмежень)	Перехід до структури, що відповідає обмеженням	-1,12% від загальної суми оборотного капіталу

Чистий економічний ефект (з урахуванням максимальної економії від ДЗ та припущення про збереження фактичної середньозваженої вартості оборотного капіталу) становить 15821,87 тис. грн/рік.

Основні фінансові переваги вдосконалення політики управління оборотним капіталом ТОВ «Агро-Овен» наведено в табл. 4.4.

Таблиця 4.4 - Основні фінансові переваги вдосконалення політики управління оборотним капіталом ТОВ «Агро-Овен»

Перевага	Опис та кількісний вплив
1	2
Зниження фінансового Ризику	Досягнення нормативного рівня абсолютної платоспроможності (0,1). Це усуває проблему недостатньої ліквідності, яка була 0,02.
Збільшення фінансової незалежності	Скорочення обсягу короткострокових кредитів (D2) на 113013,36 тис. грн, що зменшує залежність від банків та кредитних установ.
Покращення структури капіталу	Перенаправлення фінансової політики підприємства на максимальне використання власного капіталу та безоплатної кредиторської заборгованості, з одночасним повним виключенням дорогого довгострокового кредитування (D3 →0).

Продовження табл. 4.4

1	2
Створення резерву ліквідності	Вивільнені кошти можуть стати резервом для покриття непередбачених витрат або для інвестицій у високоліквідні активи, що підвищує загальну стійкість підприємства.

Хоча модель оптимізації структури фінансування показала потенційне зростання середньозваженої вартості оборотного капіталу підприємства під впливом жорстких обмежень, суттєвий позитивний економічний ефект досягається саме через оптимізацію політики управління дебіторською заборгованістю, що призводить до значної економії на витратах позикового капіталу та зміцнення платоспроможності підприємства.

4.2. Прогнозування показників ефективності управління оборотним капіталом з урахуванням удосконалених методичних підходів

Прогнозування показників ефективності управління оборотним капіталом на основі удосконалених методичних підходів є критично важливим елементом стратегічного фінансового менеджменту, оскільки традиційні методи нормування часто виявляються недостатніми в умовах ринкової невизначеності, тоді як застосування економіко-математичного моделювання дозволяє системно врахувати взаємозв'язок між джерелами формування та напрямками використання капіталу, головним чином, через вирішення оптимізаційних задач мінімізації середньозваженої вартості оборотного капіталу, що, у свою чергу, забезпечує досягнення ключових цілей – підвищення фінансової стійкості, ліквідності (наприклад, через оптимізацію дебіторської заборгованості) та створення основи для зростання вартості підприємства.

Головним важелем покращення ефективності управління оборотним капіталом в прогностному періоді виступає прискорення оборотності дебіторської заборгованості для досягнення нормативної ліквідності.

Прогнозні параметри ефективності наведено далі:

1. Коефіцієнт абсолютної ліквідності - прогнозується зростання з 0,02 (критичний рівень) до 0,1 (норматив).
2. Тривалість обороту ДЗ - скорочення з 17 днів до 12,9 - 13,1 днів (залежно від сценарію).
3. Вивільнення коштів - сукупний грошовий потік від оптимізації складе 113013,36 тис. грн.

Отже, реалізація удосконалених підходів дозволить ТОВ «Агро-Овен» не лише стабілізувати фінансовий стан, а й отримати пряму економічну вигоду.

Максимальна економія від витіснення дорогих короткострокових кредитів (D2) складе 15821,87 тис. грн/рік.

Консервативна оцінка економії (за середньою вартістю капіталу) забезпечить вигоду в розмірі 6 611,3 тис. грн/рік.

Результати проведених розрахунків свідчать, що реалізація заходів з оптимізації дебіторської заборгованості може суттєво підвищити ефективність управління оборотним капіталом ТОВ «АГРО-ОВЕН». Запропоновані зміни впливають як на ліквідність підприємства, так і на швидкість обігу оборотних активів та потребу у фінансуванні операційного циклу.

По-перше, коефіцієнт абсолютної ліквідності зростає з критичного рівня 0,02 до нормативного значення 0,1, що свідчить про різке підвищення здатності підприємства покривати найбільш термінові зобов'язання грошовими коштами. Це є прямим наслідком прискорення розрахунків із покупцями та збільшення частки коштів у високоліквідній формі.

Підвищення ліквідності автоматично зменшує ризики фінансових ускладнень, сприяє стійкості операційної діяльності та знижує залежність від зовнішніх джерел короткострокового фінансування.

По-друге, скорочення тривалості обороту дебіторської заборгованості з 17 до 12,9–13,1 дня безпосередньо впливає на покращення показників оборотності оборотних активів. Зменшення періоду інкасації означає швидше перетворення дебіторської заборгованості на грошові кошти та зниження обсягу коштів, «заморожених» у розрахунках із покупцями. Це, у свою чергу, сприятиме:

- скороченню тривалості одного обороту оборотних активів, що позитивно вплине на загальний фінансовий цикл;
- підвищенню коефіцієнта оборотності оборотних активів, оскільки менша потреба у фінансуванні на одиницю реалізації прискорює обіг капіталу;
- зниженню коефіцієнта завантаження оборотних коштів, що означає ефективніше використання активів для формування доходу.

По-третє, отриманий ефект вивільнення оборотного капіталу у розмірі 113013,36 тис. грн створює додаткові можливості для підвищення фінансової стійкості підприємства. Зменшення потреби у фінансуванні операційного циклу на таку суму може бути використано для:

- скорочення короткострокових зобов'язань;
- покриття дефіциту власного оборотного капіталу;
- фінансування частини запасів чи інших елементів оборотних активів без залучення додаткових позикових коштів.

Таблиця 4.5 – Прогнозні значення показників діяльності товариства на 2025 р.

Показники ліквідності	Факт 2024 р.	Прогноз після оптимізації
Коефіцієнт поточної ліквідності	1,15	1,400–1,500
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,63	0,750–0,950
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,02	0,100
Тривалість обороту дебіторської заборгованості, днів	17,0	12,9–13,1
Вивільнення оборотного капіталу, тис. грн	–	113013,36
Економія на фінансуванні, тис. грн/рік	–	6611,3 – 15821,87

Таким чином, оптимізація дебіторської заборгованості позитивно вплине й на фінансовий цикл, зменшуючи проміжок часу, протягом якого підприємство змушене фінансувати операційну діяльність власними або позиковими ресурсами. Скорочення тривалості фінансового циклу прямо підвищує ефективність управління оборотним капіталом і сприяє зниженню фінансових витрат.

У сукупності, очікувані результати оптимізації – підвищення ліквідності,

прискорення обороту дебіторської заборгованості та вивільнення значного обсягу коштів – сприятимуть зміцненню фінансової стійкості ТОВ «АГРО-ОВЕН», зменшать навантаження на позиковий капітал та забезпечать зростання ефективності використання оборотних активів. Це дозволить підприємству стабілізувати свої грошові потоки, прискорити операційний цикл та створити основу для підвищення рентабельності оборотних активів у перспективі.

Висновки до розділу 4

1. Впровадження заходів з вдосконалення управління оборотним капіталом ТОВ «Агро-Овен» демонструє, що найбільший позитивний економічний ефект досягається через оптимізацію дебіторської заборгованості, яка дозволяє прискорити її оборот, вивільнити кошти у розмірі 113013,36 тис. грн та зменшити потребу у дорогому позиковому фінансуванні, що забезпечує економію до 15821,87 тис. грн на рік. Одночасно оптимізація структури фінансування демонструє, що поточна політика фінансування є більш ефективною з точки зору мінімізації вартості капіталу, а перехід до жорстких обмежень може призвести до незначного здорожчання (+1,12%). Загалом, комплексне вдосконалення управління оборотним капіталом підвищує ліквідність, фінансову стійкість та незалежність підприємства, дозволяє створити резерв ліквідності, знизити фінансові ризики та сприяє ефективнішому використанню фінансових ресурсів.

2. Прогнозування показників ефективності управління оборотним капіталом ТОВ «АГРО-ОВЕН» із застосуванням удосконалених методичних підходів демонструє, що основний позитивний вплив досягається через оптимізацію дебіторської заборгованості, що дозволяє скоротити її тривалість з 17 днів до 12,9–13,1 дня та вивільнити 113013,36 тис. грн оборотного капіталу, який може бути спрямований на покриття короткострокових зобов'язань, фінансування операційного циклу та скорочення потреби у дорогому позиковому капіталі. Це, у свою чергу, підвищує коефіцієнт абсолютної

ліквідності до нормативного рівня 0,1, покращує оборотність оборотних активів та прискорює фінансовий цикл, що забезпечує більш ефективне використання ресурсів і зменшує фінансові ризики. В умовах реалізації прогнозованих заходів підприємство здобуває пряму економічну вигоду у вигляді економії на фінансуванні від 6 611,3 до 15 821,87 тис. грн на рік, підвищує фінансову стійкість та незалежність, знижує навантаження на позиковий капітал і створює основу для стабільного зростання рентабельності оборотних активів та загальної ефективності діяльності у перспективі.

ВИСНОВКИ

1. Оборотний капітал є ключовою складовою фінансового забезпечення діяльності підприємства, оскільки охоплює сукупність коштів, авансованих у поточні активи, які забезпечують безперервність операційного процесу і повністю повертаються у грошовій формі протягом одного виробничого або операційного циклу. Аналіз наукових підходів свідчить про відсутність єдиного трактування цієї категорії: окремі дослідники ототожнюють оборотний капітал з оборотними активами або оборотними коштами, тоді як інші підкреслюють принципову різницю між цими поняттями, наголошуючи на їх функціональному та структурному змісті. Незважаючи на різні інтерпретації, спільним є розуміння того, що оборотний капітал виконує важливу роль у забезпеченні ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості та рентабельності підприємства.

2. Економічний зміст оборотного капіталу полягає в тому, що він забезпечує своєчасне фінансування поточних витрат, гарантує ліквідність, впливає на фінансову стійкість і є ключовим елементом управління грошовими потоками підприємства, визначаючи його здатність стабільно працювати та розвиватися.

3. Дотримання оптимальної структури і прискорення оборотності оборотного капіталу є важливою умовою підвищення ефективності діяльності, оскільки надмірне залучення коштів у запаси чи дебіторську заборгованість призводить до заморожування ресурсів і потреби у додатковому фінансуванні.

4. Управління оборотним капіталом підприємств є багатокомпонентним процесом, спрямованим на забезпечення безперервності операційної діяльності, збереження ліквідності та підвищення ефективності використання ресурсів. Різні моделі фінансування оборотного капіталу – агресивна, помірна та консервативна – дозволяють підприємству обирати оптимальне співвідношення між ліквідністю, ризиком і прибутковістю залежно від стратегічних цілей та умов ринку.

5. Ефективність управління оборотним капіталом визначається комплексним аналізом його структури й оборотності, оптимізацією його обсягів, раціональним вибором джерел фінансування та узгодженістю рішень між керуючою і керованою підсистемами.

6. Ефективність використання оборотного капіталу визначається не лише його кількісними параметрами, а й якістю управління окремими його елементами. Підприємство, яке забезпечує швидку оборотність коштів, підтримує оптимальний рівень запасів і дебіторської заборгованості, має вищі шанси на фінансову стабільність, рентабельність і конкурентоспроможність у довгостроковій перспективі.

7. ТОВ «АГРО-ОВЕН», засноване 10 грудня 2021 року у Дніпропетровській області, є виробником сільськогосподарської продукції, основною діяльністю якого є вирощування зернових, бобових та насіння олійних культур (КВЕД 01.11). Підприємство має стратегічну мету, що охоплює не лише отримання прибутку, а й формування конкурентоспроможного, інноваційного та екологічно відповідального аграрного сектору, що підтверджується дотриманням принципів екологічної безпеки та сталого розвитку. Компанія спирається на колектив висококваліфікованих фахівців та має статутний капітал у розмірі 1000000 грн. Управління здійснюється за централізованою структурою, до системи органів управління якої належать загальні збори учасників та директор. Діяльність підприємства перебуває під впливом низки значних ризиків, включаючи конкурентний тиск, ймовірну втрату кадрів, наслідки російської збройної агресії та недоліки нормативно-правової бази. Для забезпечення стабільності та розвитку, ТОВ «АГРО-ОВЕН» застосовує комплексну систему внутрішнього аналізу та контролю, що включає регулярне виявлення, оцінювання та страхування ризиків, а також прийняття управлінських рішень з урахуванням потенційних загроз.

8. Проведений детальний аналіз складу, структури та динаміки оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 роки свідчить про значне розширення операційної діяльності та посилення виробничої орієнтації

підприємства. Загальний обсяг оборотного капіталу зріс на 432 793 тис. грн, демонструючи збільшення фінансових можливостей компанії. Ключовим структурним зрушенням стало домінування запасів, які зросли на 338 279 тис. грн і склали 44,8% оборотного капіталу у 2024 році, що відображає активну підготовку до нарощування виробничого циклу. Ця тенденція підтверджується і функціональним аналізом: частка оборотних виробничих фондів зросла до 62,3%, тоді як частка фондів обігу знизилася до 37,7%, що вказує на зміщення інвестиційного акценту з обслуговування розрахунків на зміцнення ресурсної бази. Аналіз за рівнем ліквідності показав, що найбільше зростання припало на повільнореалізуємі активи (за рахунок запасів), обсяг яких збільшився на 332 528 тис. грн, що, незважаючи на позитивний вплив на виробництво, подовжує операційний цикл і підвищує потребу у фінансуванні. Зростання швидкоореалізуємих активів на 72 824 тис. грн забезпечує помірне покращення платоспроможності, однак зниження їхньої частки у загальній структурі свідчить про зменшення відносної ролі найбільш мобільних ресурсів.

9. Оцінка за рівнем ризику підтвердила наступні зміни: частка активів із середнім ризиком (запаси) зросла на 12,1 п.п., ставши найбільшою складовою. Хоча це збільшує загальну ризиковість структури, мінімальний приріст високоризикових активів та незначне абсолютне зростання грошових коштів (мінімальний ризик) свідчать про контрольоване масштабування діяльності. Крім того, структурний аналіз за інфляційною захищеністю демонструє посилення фінансової стійкості: частка захищених від інфляційного знецінення активів (запаси, біологічні активи) зросла до 61,90%, що є ознакою раціональної антиінфляційної політики менеджменту, спрямованої на збереження реальної купівельної спроможності капіталу.

10. Загалом, політика управління оборотним капіталом ТОВ «АГРО-ОВЕН» у 2022–2024 рр. була успішно спрямована на нарощування виробничого потенціалу та захист від інфляційних ризиків, однак суттєве збільшення частки запасів вимагає посилення контролю за їх обігом для запобігання подовженню операційного циклу та можливій втраті ліквідності.

11. Аналіз джерел формування та показників ефективності використання оборотного капіталу ТОВ «АГРО-ОВЕН» за 2022–2024 рр. свідчить про нестійкий фінансовий стан та значне погіршення результативності управління оборотними активами у 2024 році. Щодо ефективності використання, незважаючи на помірне прискорення оборотності (скорочення циклу на 5 днів до 117 днів) та зниження коефіцієнта завантаження порівняно з 2022 роком, ключовою негативною тенденцією є критичне падіння рентабельності оборотних активів з 14,2% у 2023 році до 2,95% у 2024 році, що сигналізує про суттєве зниження прибутковості та вимагає негайної оптимізації структури активів і зміцнення власної капітальної бази для забезпечення фінансової стійкості.

12. Впровадження заходів з вдосконалення управління оборотним капіталом ТОВ «Агро-Овен» демонструє, що найбільший позитивний економічний ефект досягається через оптимізацію дебіторської заборгованості, яка дозволяє прискорити її оборот, вивільнити кошти у розмірі 113013,36 тис. грн та зменшити потребу у дорогому позиковому фінансуванні, що забезпечує економію до 15821,87 тис. грн на рік. Одночасно оптимізація структури фінансування демонструє, що поточна політика фінансування є більш ефективною з точки зору мінімізації вартості капіталу, а перехід до жорстких обмежень може призвести до незначного здорожчання (+1,12%). Загалом, комплексне вдосконалення управління оборотним капіталом підвищує ліквідність, фінансову стійкість та незалежність підприємства, дозволяє створити резерв ліквідності, знизити фінансові ризики та сприяє ефективнішому використанню фінансових ресурсів.

13. Прогнозування показників ефективності управління оборотним капіталом ТОВ «АГРО-ОВЕН» із застосуванням удосконалених методичних підходів демонструє, що основний позитивний вплив досягається через оптимізацію дебіторської заборгованості, що дозволяє скоротити її тривалість з 17 днів до 12,9–13,1 дня та вивільнити 113013,36 тис. грн оборотного капіталу, який може бути спрямований на покриття короткострокових зобов'язань, фінансування операційного циклу та скорочення потреби у дорогому

позиковому капіталі. Це, у свою чергу, підвищує коефіцієнт абсолютної ліквідності до нормативного рівня 0,1, покращує оборотність оборотних активів та прискорює фінансовий цикл, що забезпечує більш ефективне використання ресурсів і зменшує фінансові ризики. В умовах реалізації прогнозованих заходів підприємство здобуває пряму економічну вигоду у вигляді економії на фінансуванні від 6 611,3 до 15 821,87 тис. грн на рік, підвищує фінансову стійкість та незалежність, знижує навантаження на позиковий капітал і створює основу для стабільного зростання рентабельності оборотних активів та загальної ефективності діяльності у перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилінська О.Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посібник. К.: ЦНЛ, 328 с.
2. Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. Фінанси підприємств: навчальний посібник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін. К.: КНЕУ, 2004. – 546 с.
3. Носань Н.С., Мартінович В.Г. Сутність та генезис економічної категорії «оборотний капітал підприємства». <http://global-national.in.ua/archive/15-2017/55.pdf>
4. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : [підручник].– 2-ге вид., доп. і перероб. К. : КНЕУ, 2002. 624 с.
5. Слав'юк Р. А. Фінанси підприємств : [навч. посібник] / Р. А. Слав'юк. К. : ЦУЛ, 2002. 460 с.
6. Коваленко Л.О., Ремньова Л.М. Фінансовий менеджмент: навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Знання, 2005. 485 с. URL: <http://library.if.ua/books/157.htm>
7. Токар А. М. Сутність оборотних активів підприємства. URL: [file:///C:/Users/PK/Downloads/15291-54497-1-PB%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/PK/Downloads/15291-54497-1-PB%20(1).pdf)
8. Дробошевська Т.В. Економічна сутність оборотного капіталу, його роль у фінансово-господарській діяльності підприємства. *Наукові записки*. вип.12, част.І. URL: <https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/8bdd5abf-5bab-4171-bdc9-b1194db381c9/content>
9. Юрчишена Л. В., Кречко О. С. Макроекономічний аналіз фінансування оборотних активів промислових підприємств України. *Бізнес Інформ*. 2020. № 11, С. 337–346.
10. Хохлов М.П., Ярещенко Т.О. Теоретична сутність оборотного капіталу підприємства. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/10_ukr/71.pdf

11. Донін Є.О. Особливості сучасних підходів щодо специфіки класифікації оборотних активів підприємства. *Економіка і організація управління*. 2018. № 1. С. 75—85.
12. Шарова С.В., Бойко Т.О. Оборотні активи та їх місце в фінансово- 50 економічному механізмі управління підприємством. Сучасна економічна наука: теорія і практика : матеріали VII Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції, 15 листопада 2017 р. Полтава : ПолтНТУ, 2017. 209 с.
13. Коваленко О.В. Формування і використання оборотного капіталу підприємства: пошук шляхів підвищення ефективності. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Випуск 41. С. 204–208.
14. Полторак А.С. Визначення сутності оборотних активів: сучасні науково-методологічні підходи. *Ефективна економіка*. 2013. №7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2171>
15. Маринович О. О., Шухманн В. А. Основні стратегії фінансування оборотних активів підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. №1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6854>
16. Про затвердження Національного положення (стандарту) 49 бухгалтерського обліку №1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text>
17. Гриньова В.М., Коюда В.О. Фінанси підприємств: навч. посіб. Вид.3-тє, стер. Київ: Знання -Прес, 2006. 423 с.
18. Білик М. Д. Управління фінансами державних підприємств. К.: “Знання”, 2018 312 с.
19. Блонська В. І. Вдосконалення системи управління оборотними коштами торговельного підприємства. *Наука й економіка*. 2017 № 3 (19). С. 122– 130.
20. Маценко К.Д. Організація управління оборотним капіталом промислових підприємств. URL:

<https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/ccdfbba3-61a5-4f1c-a08f-6ac5be2fe61c/content>

21. Якуб Ю. В. Концептуальні аспекти стратегічного управління оборотним капіталом. *Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ*. 2013. № 4. С. 443–449.

22. Педченко Н.С. Трактуювання сутності оборотного капіталу торговельного підприємства. Сучасні кризові явища в економіці і проблеми облікового, контрольного і аналітичного забезпечення управління підприємством : матеріали VIII Міжнар. наук.- практ.конф. (24- 25 червня 2016 р.) / відп. ред. І.Б.Садовська. Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2016.С.90-92. URL: http://oia.lntu.edu.ua/files/Tezi_24-25_chervnya_2016.pdf#page=90

23. Гринюк, І.М. Економічна сутність оборотних активів та їх типологія. *Agricultural and resource economics: international scientific e-journal*. 2016. Vol. 2. № 4. Р. 64-74. URL: www.arejournal.com

24. Донін, Є.О. Особливості сучасних підходів щодо специфіки класифікації оборотних активів підприємства. *Економіка і організація управління*. 2018. № 1. С. 75—85.

25. Тютюнник Я. В. Сучасні підходи до визначення економічної сутності оборотних активів підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 157–162. DOI: 10.32702/2306-6806.2021.4.157

26. Забедюк, М.С. Теоретичні аспекти управління оборотним капіталом підприємства. *Економічні науки*. Серія «Облік і фінанси». 2019. Вип. 16. С.68-71.

27. Власова ,Н. О. Управління оборотними активами на підприємствах роздрібно́ї торгівлі: монографія. Харків: ХДУХТ, 2018. 258 с.

28. Сусліков С. В., Жмінська Л. А. Методологічні основи управління оборотними коштами підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Економічні науки*. 2018. Вип. 9. Ч. 6. С. 121-124.

29. Бондаренко, О.С. Методологічні основи управління оборотними активами підприємств. *Інвестиції*. 2015. № 4. С. 40-44.

30. Гребешкова, О.М. Стратегія підприємства у постіндустріальній економіці : монографія. Київ. КНЕУ, 2017. 418 с.
31. Літвінов О. С., Гуменюк І. О. Управління оборотним капіталом підприємства. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*: зб. наук. праць; за ред.: В.В. Коваленко (голов. ред.). (ISSN 2409-9260). Одеса: Одеський національний економічний університет. 2021. № 7-8(284-285). С. 103-108.
32. Носирєв О.О. Формування механізму управління оборотним капіталом промислового підприємства у кризових умовах господарювання. *Вісник НТУ «ХПІ» (економічні науки)*. 2020. № 2. С. 93-97.
33. Куцик В. І., Хомицький А. І., Кук М. І. Стратегія управління ефективністю формування та використання оборотного капіталу в сучасних умовах *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки*. 2017. Вип. 53. С. 166–171.
34. Яскал І. В., Кондрієвич О. В. Комплексний аналіз ефективності використання оборотного капіталу промислового підприємства. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28, № 3. С. 225–232.
35. Петренко В. С., Архіпова Т. А. Ефективність фінансового управління оборотним капіталом підприємств. *Таврійський науковий вісник. Економічні науки*. 2016. Вип. 96. С. 66-71.
36. Гайдаржийська О. М., Щепіна Т. Г., Білковська Д. І. Формування оборотного капіталу підприємства. *Менеджер*. 2017. № 2. С. 41–46.
37. Дубей Ю. В. Шляхи підвищення ефективності використання оборотного капіталу промисловими підприємствами України. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2018. № 2. С. 100–108.
38. Кравченко Т. В. Концептуальні аспекти аналізу ефективності процесів формування та використання оборотного капіталу підприємств. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. Серія: Економіка. 2016. Т. 285, Вип. 273. С. 38–43.

39. Череп О. Г., Немна В. Д. Ефективність використання оборотних коштів підприємств. Розділ в монографії: Забезпечення інноваційно-інвестиційної привабливості держави на засадах сталого розвитку суб'єктів господарювання: колективна монографія. За заг. ред. А. В. Череп. Запоріжжя : видавець ФОП Мокшанов В. В., 2017. С. 135–139.

40. Сікетіна Н. Г., Іпатова А. П., Овод М. А. Аналіз ефективності використання оборотних активів підприємства. *Вісник НТУ «ХПИ»*. 2018. № 47(1323). С. 78-81.

41. Економіка підприємства / Л.Л. Лазебник, В.В. Гурочкіна, Л.В. Слюсарєва та ін. ; за заг. ред. Л.Л. Лазебник. Ірпінь: Університет ДФС України, 2021. 426 с.

42. Фінансова звітність ПрАТ «Укрграфіт». URL: https://clarity-project.info/edr/00196204?_cf_chl_rt_tk=JgayRTemInYztOqHlokJYZTk50Y0140mt313bV0moEE-1761481989-1.0.1.1-bagZfOia9vUeUxJPXjl1KN86cr0Cujpg3d2_VUIxcoY

43. Фінанси підприємств : підручник / за ред. А.М. Поддєрьогін та ін. 6-те вид. Київ : КНЕУ, 2006. 552 с.

44. Некрасенко Л. А. Система управління оборотним капіталом на підприємствах. Полтавська державна аграрна академія (Україна URL: http://www.confcontact.com/2016-ekonomika-i-menedzhment/8_nekrasenko.htm

45. Стеценко Н.А. Система управління оборотним капіталом підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2015, № 3, Т. 3. С. 258-262.

46. Марусяк Н.Л. М 296 Фінанси підприємств : навч. посіб.: 2-ге вид., перероб. і доп. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. 176 с.

47. Офіційний сайт ТОВ «Агро-Оаен». URL: <https://clarity-project.info/tenderer/25522107>

48. Мордань Є.Ю., Сумченко А.О. Методичний підхід до побудови системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник СумДУ. Серія «Економіка»*. 2019. № 4. С. 24-34.

49. Носань Н.С., Мартінович В.Г. Сутність та генезис економічної категорії «оборотний капітал підприємства». *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 15. С. 272–275.
50. Юрій С.М. Концептуальні підходи до аналізу оборотного капіталу. *Вісник ОНУ імені І.І. Мечникова*. 2016. Вип. 6 (48). с. 184–188.
51. Юрчишена Л. В., Кречко О. С. Макроекономічний аналіз фінансування оборотних активів промислових підприємств України. *Бізнес Інформ*. 2020. №11. С. 337-346.
52. Берехтіна Л. О. Економічна сутність оборотного капіталу підприємства. *Держава і регіони*. Серія: Економіка і підприємництво. 2011. № 6. С. 378– 381.
53. Дехтяр Н. А. Дейнека, О. В. Черноус Т. М. Управління оборотними активами підприємства. *Електронний науковий журнал Мукачівського державного університету «Економіка та суспільство»*. 2017. № 8. С. 572–578.
54. Касапова, І. С. Дослідження економічної сутності категорії «оборотний капітал». *Вісник соціально-економічних досліджень: зб. наук. праць*. 2016. № 2 (61). С. 228–234.
55. Краснікова О. М., Дроботя Я. А. Шляхи підвищення ефективності управління оборотними активами підприємства. Економіка та управління соціально-економічним розвитком країни в умовах глобалізаційних викликів: матеріали I Всеукраїнського круглого столу, 22 грудня 2021 року. Дніпро : ДДУВС, 2021. С. 118-121.
56. Ламанов С. В. Система завдань управління оборотним капіталом підприємства. *Управління розвитком*. 2012. №1. С. 155–158.
57. Лиса О. В. Методичні питання нормування оборотного капіталу підприємства. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. Серія: фінанси і кредит. 2006. № 1. С. 73 – 76.
58. Мордань Є. Ю., Сумченко А. О. Методичний підхід до побудови системи управління оборотними активами підприємства. *Вісник Сумського державного університету*. Серія «Економіка». 2019. № 4. С. 24-34.

59. Ходжава К. Я. Стратегічні напрями підвищення ефективності управління оборотним капіталом. *Управління розвитком*. 2012. №19. С. 161–163.
60. Соломіна Н.Ю. Розкриття сутності оборотного капіталу підприємства як комплексної фінансово-економічної категорії. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. № 36. 2011. С. 81-85.
61. Сорока Р.С. Обіговий капітал: генезис, сутність та функції. *Вісник НЛТУ України*. Львів НЛТУ України. 2007. Вип. 17.2. С. 213–220.
62. Фроленко Р.В. Аналітична складова управління оборотним капіталом підприємства: концептуальний підхід. *Інноваційна економіка*. Науково-виробничий журнал. 1-2. 2016(61). С. 98-103
63. Швидка О.П. Роль оборотного капіталу в забезпеченні прибутковості підприємства. *Вісник Криворізького економічного інституту КНУ*. № 2. 2013. С. 39-44.
64. Пархоменко О. П. Оборотний капітал промислових підприємств в умовах глобальних викликів: формування та використання: монографія. Луганськ : Вид-во «Ноулідж», 2012. 216 с.
65. Фроленко Р.В. Аналітична складова управління оборотним капіталом підприємства: концептуальний підхід. *Інноваційна економіка*. Науково-виробничий журнал. 2016. Випуск 1-2. С. 98-103.
66. Xanthakis M. The Construction of a Corporate Governance Rating System for a Small Open Capital Market: Methodology and Applications in the Greek Market. *Social Science Research Network*. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=667623
67. Walsh C. Key management ratios. Third edition. – Financial Times Press, 2008. 408 pages
68. Brigham E., Ehrhardt M. Financial Management: Theory & Practice, 13th Edition. *Cengage Learning*, Boston, 2010. 1184 p.
69. James C. Van Horne. Fundamentals of Financial Management. *PrenticeHall*, 1995. p.763.

ДОДАТКИ

Додаток А

Баланс (Звіт про фінансовий стан)

Назва рядка	Код рядка	На початок звітнього періоду, тис. грн	На кінець звітнього періоду, тис. грн
1	2	3	4
АКТИВ			
I. Необоротні активи Нематеріальні активи	1000	257.00	381.00
первісна вартість	1001	257.00	381.00
накопичена амортизація	1002	0.00	
Незавершені капітальні інвестиції	1005	229 011.00	644 074.00
Основні засоби	1010	2 262 778.00	2 046 656.00
первісна вартість	1011	3 068 103.00	3 110 441.00
знос	1012	805 325.00	1 063 785.00
Інвестиційна нерухомість	1015	0.00	
первісна вартість	1016	0.00	
знос	1017	0.00	
Довгострокові біологічні активи	1020	0.00	
первісна вартість	1021	0.00	
накопичена амортизація	1022	0.00	
Довгострокові фінансові інвестиції: які обліковуються за методом участі в капіталі інших підприємств	1030	0.00	
інші фінансові інвестиції	1035	48 483.00	48 483.00
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	0.00	
Відстрочені податкові активи	1045	0.00	
Гудвіл	1050	0.00	
Відстрочені аквізиційні витрати	1060	0.00	
Залишок коштів у централізованих страхових резервних фондах	1065	0.00	
Інші необоротні активи	1090	0.00	
Усього за розділом I	1095	2 540 529.00	2 739 594.00
II. Оборотні активи Запаси	1100	334 193.00	726 629.00
Виробничі запаси	1101	177 784.00	288 840.00
Незавершене виробництво	1102	17 315.00	325 896.00
Готова продукція	1103	138 796.00	111 475.00
Товари	1104	298.00	417.00
Поточні біологічні активи	1110	316 576.00	276 491.00
Депозити перестраховання	1115	0.00	
Векселі одержані	1120	0.00	
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	318 238.00	227 379.00
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	79 955.00	78 443.00

Продовження додатка А

1	2	3	4
з бюджетом	1135	33 986.00	171 474.00
у тому числі з податку на прибуток	1136	115.00	
з нарахованих доходів	1140	0.00	
із внутрішніх розрахунків	1145	47 230.00	103 713.00
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	0.00	
Поточні фінансові інвестиції	1160	0.00	
Гроші та їх еквіваленти	1165	33 978.00	29 797.00
Готівка	1166	581.00	195.00
Рахунки в банках	1167	33 397.00	29 602.00
Витрати майбутніх періодів	1170	6 110.00	6 694.00
Частка перестраховика у страхових резервах	1180	0.00	
у тому числі в: резервах довгострокових зобов'язань	1181	0.00	
резервах збитків або резервах належних виплат	1182	0.00	
резервах незароблених премій	1183	0.00	
інших страхових резервах	1184	0.00	
Інші оборотні активи	1190	0.00	
Усього за розділом II	1195	1 170 266.00	1 620 620.00
III. Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття	1200	0.00	
Баланс	1300	3 710 795.00	4 360 214.00
Пасив			
I. Власний капітал Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	710.00	710.00
Внески до незареєстрованого статутного капіталу	1401	0.00	
Капітал у дооцінках	1405	285 510.00	271 140.00
Додатковий капітал	1410	0.00	
Емісійний дохід	1411	0.00	
Накопичені курсові різниці	1412	0.00	
Резервний капітал	1415	0.00	
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	1 642 663.00	1 690 448.00
Неоплачений капітал	1425	0.00	
Вилучений капітал	1430	0.00	
Інші резерви	1435	0.00	
Усього за розділом I	1495	1 928 883.00	1 962 298.00
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення	1500	0.00	
Відстрочені податкові зобов'язання			
Пенсійні зобов'язання	1505	0.00	
Довгострокові кредити банків	1510	699 289.00	983 810.00
Інші довгострокові зобов'язання	1515	1 439.00	1 439.00
Довгострокові забезпечення	1520	0.00	
Довгострокові забезпечення витрат персоналу	1521	0.00	
Цільове фінансування	1525	0.00	
Благодійна допомога	1526	0.00	
Страхові резерви	1530	0.00	
у тому числі: резерв довгострокових зобов'язань	1531	0.00	
резерв збитків або резерв належних виплат	1532	0.00	
резерв незароблених премій	1533	0.00	
інші страхові резерви	1534	0.00	
Інвестиційні контракти	1535	0.00	

Продовження додатка А

1	2	3	4
Призовий фонд	1540	0.00	
Резерв на виплату джек-поту	1545	0.00	
Усього за розділом II	1595	700 728.00	985 249.00
III. Поточні зобов'язання і забезпечення	1600	503 122.00	555 424.00
Короткострокові кредити банків			
Векселі видані	1605	0.00	
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	0.00	
товари, роботи, послуги	1615	476 785.00	735 617.00
розрахунками з бюджетом	1620	8 387.00	11 442.00
у тому числі з податку на прибуток	1621	0.00	
розрахунками зі страхування	1625	4 077.00	5 476.00
розрахунками з оплати праці	1630	14 788.00	19 077.00
за одержаними авансами	1635	0.00	
за розрахунками з учасниками	1640	451.00	2 757.00
із внутрішніх розрахунків	1645	0.00	
за страховою діяльністю	1650	0.00	
Поточні забезпечення	1660	32 715.00	41 042.00
Доходи майбутніх періодів	1665	2 480.00	2 481.00
Відстрочені комісійні доходи від перестраховиків	1670	0.00	
Інші поточні зобов'язання	1690	38 379.00	39 351.00
Усього за розділом III	1695	1 081 184.00	1 412 667.00
IV. Зобов'язання, пов'язані з необоротними активами, утримуваними для продажу, та групами вибуття	1700	0.00	
V. Чиста вартість активів недержавного пенсійного фонду	1800	0.00	
Баланс	1900	3 710 795.00	4 360 214.00

Додаток Б

Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід)

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
1	2	3	4
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	2000	4 980 447.00	4 035 502.00
Чисті зароблені страхові премії	2010		0.00
Премії підписані, валова сума	2011		0.00
Премії, передані у перестраховання	2012		0.00
Зміна резерву незароблених премій, валова сума	2013		0.00
Зміна частки перестраховиків у резерві незароблених премій	2014		0.00
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	2050	4 286 497.00	3 297 570.00
Чисті понесені збитки за страховими виплатами	2070		0.00
Валовий: прибуток	2090	693 950.00	737 932.00
Дохід (витрати) від зміни у резервах довгострокових зобов'язань	2105		0.00
Дохід (витрати) від зміни інших страхових резервів	2110		0.00
Зміна інших страхових резервів, валова сума	2111		0.00
Зміна частки перестраховиків в інших страхових резервах	2112		0.00
Інші операційні доходи	2120	75 648.00	54 699.00
Дохід від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2121		0.00
Дохід від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2122		25 199.00
Дохід від використання коштів, вивільнених від оподаткування	2123		0.00
Адміністративні витрати	2130	90 659.00	59 579.00
Витрати на збут	2150	330 608.00	277 722.00
Інші операційні витрати	2180	160 460.00	124 248.00
Витрат від зміни вартості активів, які оцінюються за справедливою вартістю	2181		0.00
Витрат від первісного визнання біологічних активів і сільськогосподарської продукції	2182		0.00
Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток	2190	187 871.00	331 082.00
Дохід від участі в капіталі	2200		0.00
Інші фінансові доходи	2220	869.00	329.00
Інші доходи	2240	14 645.00	0.00
Дохід від благодійної допомоги	2241		0.00
Фінансові витрати	2250	112 700.00	124 099.00
Втрати від участі в капіталі	2255	17 717.00	740.00
Інші витрати	2270	25 183.00	8 542.00

Продовження додатка Б

1	2	3	4
Прибуток (збиток) від впливу інфляції на монетарні статті	2275		0.00
Фінансовий результат до оподаткування: прибуток	2290	47 785.00	198 030.00
Витрати (дохід) з податку на прибуток	2300		-31 938.00
Прибуток (збиток) від припиненої діяльності після оподаткування	2305		0.00
Чистий фінансовий результат: прибуток	2350	47 785.00	166 092.00

Сукупний дохід

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Дооцінка (уцінка) необоротних активів	2400		0.00
Дооцінка (уцінка) фінансових інструментів	2405		0.00
Накопичені курсові різниці	2410		0.00
Частка іншого сукупного доходу асоційованих та спільних підприємств	2415		0.00
Інший сукупний дохід	2445		0.00
Інший сукупний дохід до оподаткування	2450	0.00	0.00
Податок на прибуток, пов'язаний з іншим сукупним доходом	2455		0.00
Інший сукупний дохід після оподаткування	2460	0.00	0.00
Сукупний дохід (сума рядків 2350, 2355 та 2460)	2465	47 785.00	166 092.00

Елементи операційних витрат

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, тис. грн	За аналогічний період попереднього року, тис. грн
Матеріальні затрати	2500	4 227 279.00	3 146 626.00
Витрати на оплату праці	2505	297 176.00	237 236.00
Відрахування на соціальні заходи	2510	66 105.00	52 786.00
Амортизація	2515	258 460.00	244 236.00
Інші операційні витрати	2520	19 204.00	78 235.00
Разом	2550	4 868 224.00	3 759 119.00

Розрахунок показників прибутковості акцій

Назва рядка	Код рядка	За звітний період, грн	За аналогічний період попереднього року, грн
Дивіденди на одну просту акцію	2650		0.00